

En 20 hores... Ministre

Guia didàctica i solucionari

Víctor Prat Serra

1994

En 20 hores... Ministre

Víctor Prat Serra

1994

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Programa d'Informàtica Educativa

Índex

Material pel professor/a

- Introducció
- Continguts
- Referència als objectius i als continguts del currículum del Departament d'Ensenyament
- Continguts en relació a la tecnologia de la informació
- Objectius didàctics
- Activitats d'ensenyament i aprenentatge
- Activitats d'avaluació
- Temporització
- Orientacions didàctiques
- Organització de la classe
- Bibliografia
- Recursos

Annex: Objectius, orientacions pedagògiques i solucionari per capítols

- Introducció
- Avaluació
- Capítol 1: Introducció a l'economia
- Capítol 2: Introducció a la macroeconomia
- Capítol 3: Magnituds macroeconòmiques
- Capítol 4: Pressupostos de l'Estat
- Capítol 5: Diner i política monetària
- Capítol 6: Sector exterior
- Capítol 7: L'equilibri de l'economia
- Capítol 8: El model de simulació

Material del professor/a

Títol: En 20 hores... Ministre

Etape: Batxillerat

Àrea: Ciències Socials

Matèria: Economia

Tipologia: Crèdit de macroeconomia dins l'assignatura de modalitat d'economia

Organització dels continguts: Disciplinària

Introducció

En 20 hores... Ministre és un material que permet el treball del tema macroeconòmic dins de la matèria d'Economia de l'àrea de Ciències Socials del Batxillerat.

Pretén introduir l'alumne en el coneixement de les variables agregades, en les seves relacions i donar-l'hi una formació, com a ciutadà, amb suficient criteri per opinar i valorar diferents polítiques econòmiques.

A partir de la meua experiència en l'ensenyament en general i en el de l'economia en particular, he constatat que l'aprenentatge va unit a un treball i a una actitud activa, més que no pas a un estar a classe i escoltar. Aquestes idees es poden resumir en aquesta frase de Confuci que vaig llegir mentre preparava aquest material: *"Li ho digueren i ho oblidà. Ho veié i s'ho cregué. Ho féu i ho entengué"*.

Cal, doncs, que l'alumne pugui manipular l'economia: prendre decisions com un ministre, veure les seves errades i rectificar-les, analitzar situacions creades per ell mateix ... Sols llavors, quan el saber ve del saber fer, quan els conceptes són funcionals i quan l'alumne està positivament motivat, que l'ensenyament pot ser significatiu. Tota aquesta tasca sols es pot fer amb un treball molt pràctic i amb l'ús de simulacions.

En economia, se sap que la realitat és massa complexa per abastar-la totalment i, per això, sovint es simplifica per poder estudiar els temes. En el procés d'aprenentatge cadascú de nosaltres també fem un procés similar: assolim uns conceptes i els incorporem a la nostra estructura mental com un tot, amb el màxim de relacions entre ells; en el moment en què ens apareix un nou concepte l'incorporem, ampliant el nostre "model" mental. No és important conèixer tota la realitat, és una utopia a la que ens hem d'anar apropant, incloent cada cop més parcel·les de la realitat al nostre "model" mental. Si això és el que fem per

aprendre, sembla que a la classe hauríem d'encarar la feina a fer assolir a l'alumne parts de la realitat, models que li permetessin estructurar uns continguts i que servissin de base per posteriors aprenentatges.

Els dos aspectes comentats: treball pràctic i manipulatiu i l'ús de models simplificats són la base de treball d'aquest material.

Fem servir el Ministre, que és un model de simulació macroeconòmic, editat pel CDEDT. El nom d'aquest material segueix el to distès amb que es va batejar el model i vol indicar la facilitat amb la qual es pot arribar a treballar amb el model de simulació Ministre o, el que és el mateix, fer de ministre d'economia.

Aquesta forma de treballar no es pot portar a terme sense l'ús de la tecnologia de la informació, que és indispensable per gestionar el model de simulació i com a eina perquè l'alumnat, després d'assolir la mecànica de càlcul, pugui transcendir aquest aspecte i, amb l'ajut de fulls de càlculs, gràfics i bases de dades, s'endinsi en l'anàlisi de diferents situacions econòmiques, extretes de la simulació o de dades reals.

En resum, doncs, l'objectiu d'aquest material és aprendre economia i es basa en els següents pilars: el treball pràctic, el model de simulació i la tecnologia de la informació.

Continguts

Fets, conceptes i sistemes conceptuals

1. Introducció a l'economia

- Necessitats, béns i activitats
- Factors productius
- Sectors econòmics
- Evolució de les activitats econòmiques
- Problema econòmic
- Sistemes econòmics

2. Introducció a la macroeconomia

- Concepte de macroeconomia
- Agents econòmics
- El Flux circular de la renda

3. Magnituds macroeconòmiques

- Producte Interior Brut
- Del PIB a la Renda Nacional

4. Els Pressupostos de l'Estat

- Els Pressupostos
- Ingressos i despeses
- Política Fiscal
- Aprovació/liquidació dels pressupostos
- Finançament del dèficit
- Política Pressupostària

5. Diner i Política Monetària

- Concepte de diner
- Evolució del diner
- Característiques del diner
- Tipus de diner i la seva creació
- L'Oferta monetària
- Política Monetària

6. Sector Exterior

- El comerç i la Balança de Pagaments
- La Balança Comercial
- La Balança de Serveis
- La Balança de Transferències
- La Balança per Compte Corrent
- La Balança de Capitals
- La Balança Bàsica
- Les Reserves
- El Tipus de canvi
- El Sistema Monetari Europeu

7. Equilibri / Desequilibri

- L'Equilibri
- La Inflació
- L'Atur

Procediments

Aquest material parteix de la idea que exercitar els conceptes és la millor forma d'assolir-los i, per això, la part de procediments és molt important. Malgrat que, a cada capítol, moltes d'aquestes activitats es repetiran amb diferents dades, a continuació es relacionen els següents procediments:

1. Resolució d'exercicis genèrics a partir dels conceptes treballats (visualització i anàlisi de vídeos, elaboració d'esquemes-resum, debats, lectura i anàlisi de textos,...)

2. Recerca de les dades necessàries per treure conclusions sobre aspectes de l'economia
3. Tractament de les dades per obtenir l'estat dels diferents sectors econòmics en un moment determinat (dèficit del sector públic, reserves generades pel sector exterior,...)
4. Anàlisi de la situació de cada sector econòmic, en un moment determinat, a partir dels càlculs obtinguts
5. Descripció de la situació de tota l'economia en un moment determinat a partir de les anàlisis dels sectors
6. Comparació de les dades econòmiques de diferents períodes
7. Representació gràfica de l'evolució de les variables
8. Anàlisi de l'evolució de la situació econòmica
9. Identificació de les relacions entre variables
10. Delimitació dels principals problemes econòmics
11. Formulació dels objectius de la política econòmica
12. Elecció i prioritització per ordre d'importància dels objectius definits
13. Decisió de les mides de política econòmica per l'obtenció dels objectius
14. Anàlisi dels resultats obtinguts
15. Elaboració del Quadern d'anàlisi amb la inclusió de tots els càlculs, gràfics, anàlisis, decisions, autocrítiques, valoracions...
16. Utilització apropiada de la terminologia econòmica bàsica

Actituds, valors i normes

1. Consciència de que, com a subjecte econòmic, es forma part de la societat i que la suma de totes les decisions conformen la situació econòmica.
2. Atenció a la informació econòmica d'actualitat oferta pels mitjans de comunicació.
3. Valoració positiva de la importància dels temes econòmics en relació a la vida dels ciutadans.
4. Consciència de la relativitat de la ciència econòmica i de la influència de les diferents opcions polítiques i ideològiques.

5. Tolerància davant les idees no compartides.
6. Sentit crític davant l'actual organització econòmica i davant les opinions i les decisions de política econòmica
7. Consciència de la dificultat i limitacions que té qualsevol decisió per millorar la situació econòmica.
8. Sentiment de solidaritat en l'actuació com a contribuent davant les normes fiscals.
9. Inclinatoria per opinar i participar en els afers socials com a ciutadà per solucionar problemes econòmics.
10. Preocupació pels efectes que les decisions econòmiques tenen sobre l'ecologia i, en conseqüència sobre el nostre nivell de benestar futur.
11. Hàbit de fer els treballs amb ordre i una acurada presentació
12. Iniciativa en el treball de simulació: anàlisi de dades, presa de decisions, reconsideració d'errades,...
13. Autonomia en el treball personal dins del grup i en la tasca portada a terme com a equip.
14. Capacitat de treball en equip incidint en la coordinació de feines i en la discussió argumentada de les diferents postures per poder prendre una única decisió.

Referència als objectius i als continguts conceptuals, procedimentals i actitudinals del currículum del Departament d'Ensenyament en els quals incideix aquest material.

L'objectiu bàsic d'aquest material és que l'alumnat treballi, estimi i visqui l'economia. Perquè aquesta és una matèria molt important per conèixer la societat i la seva evolució i per fer que els alumnes esdevinguin ciutadans capaços d'analitzar, amb sentit crític, les diferents propostes.

Tan els continguts com la forma de treballar-los, s'adrecen a col·laborar en el compliment de part dels objectius comuns del batxillerat, concretament:

- Tenir el bagatge històric, cultural, econòmic i social suficient per comprendre els canvis que es produeixen en la societat actual
- Tenir iniciativa a l'hora de resoldre els problemes que es puguin plantejar ...
- Comprendre les ràpides mutacions de la societat actual...

- Formular judicis independents que assegurin la seva autonomia personal, respectant i essent tolerant amb les opinions que manifestin altres membres de la comunitat
- Participar activament en la tasca col·lectiva i respectar les opinions dels altres membres del grup.
- Organitzar la pròpia feina, perseverar en l'esforç i ser crític amb els resultats obtinguts

De la mateixa manera els continguts i la forma de treballar-los queden reflectits en els objectius generals de la matèria d'economia, publicats pel Departament d'Ensenyament, i que a continuació s'esmenten:

- Utilitzar un vocabulari econòmic bàsic que permeti parlar amb precisió i opinar raonadament sobre temes econòmics d'actualitat, tot establint relacions causals entre diferents fets econòmics.
- Entendre l'organització econòmica com un fet determinat històricament, i amb una clara influència en l'organització social, política i cultural de les societats.
- Conèixer l'estructura i els mecanismes bàsics de funcionament de l'economia moderna de mercat
- Conèixer el paper que juga el diner en el funcionament del Sistema Econòmic i les característiques principals del sistema monetari.
- Assenyalar el paper jugat pel sector públic en les societats actuals, i comentar el Pressupost anual com a eina bàsica d'intervenció econòmica de l'Estat.
- Mostrar coneixement de la creixent interrelació econòmica internacional i saber interpretar la Balança de Pagaments, com el document on es reflecteixen les relacions econòmiques amb l'exterior.
- Comprendre les notícies i les opinions emeses pels mitjans de comunicació o les institucions, entorn dels problemes econòmics del país i, alhora, ser sensible a les repercussions dels fets econòmics en la vida ciutadana.
- Saber analitzar i valorar críticament les dades de tipus estadístic que habitualment acompanyen qualsevol argumentació econòmica.
- Relativitzar l'objectivitat de la ciència econòmica, mostrant les opcions polítiques i ideològiques implícites.

Els continguts d'aquest material coincideixen, doncs, amb els preceptius malgrat, en ser un tema específic, no engloba la seva totalitat.

Continguts conceptuals, procedimentals i actitudinals d'aquest material, en relació amb la tecnologia de la informació

L'alumnat necessita que la tecnologia de la informació estigui inclosa en l'ordenament educatiu, perquè forma part de la seva vida com a estudiant i també és ja indispensable per a tot ciutadà, en la seva vida professional i personal.

La UNESCO (1989), dintre de les conclusions del congrés "Educació i Informàtica", declarava en el punt 5: "Reconeixem la multiplicitat de papers que tenen les noves tecnologies de la informació no només com a recurs pedagògic, sinó també com a procediment i com a nova cultura, possibilitada per mitjà d'un diàleg concret en l'àmbit de l'ensenyament i de l'aprenentatge, de la gestió de la informació i del desenvolupament accelerat de la nostra societat"

La tecnologia de la informació és indispensable en aquest material per les dues raons esmentades: com a recurs pedagògic i com a eina per la realització de procediments

1. Com a recurs pedagògic, perquè les simulacions motiven l'alumnat i permeten exercitar conceptes i fer-los funcionals, la qual cosa fa que l'aprenentatge sigui significatiu. El/la professor/a, sense l'eina informàtica, no podria treballar amb simulacions.
2. Per portar a terme bona part dels procediments, inclosos en aquest material, l'alumne necessita l'ordinador per assolir els objectius de les unitats didàctiques. Concretament, si dividim la tasca que l'alumnat porta a terme en **tres fases veurem que:**

En la **primera fase**, l'alumnat ha de familiaritzar-se amb els conceptes i amb la mecànica de càlcul, amb la que obtindrà les variables significatives de l'economia. En aquests moments és aconsellable no fer servir l'eina informàtica.

Superada aquesta primera fase, els càlculs repetitius deixen de ser importants per l'aprenentatge i passen a ser una tasca feixuga, que fa perdre el temps. El full de càlcul és indispensable per poder tractar ràpidament les dades i poder incidir en la **segona fase** que és la d'anàlisi de les dades (de l'economia real i de les generades per la simulació).

En la **tercera fase**, que implica l'estudi de sèries estadístiques, l'eina informàtica també és indispensable (enregistrament de les variables en una base de dades, el seu tractament amb el full de càlcul i la generació de gràfics). No cal dir també la necessitat d'un editor de textos o un programa d'autoedició, que permeti presentar els càlculs, els gràfics, les anàlisis i les conclusions

Per l'alumnat amb més capacitat i/o interès, superada la tercera fase, el treball podria basar-se en aprofundir en l'estudi de les dades reals de l'economia,

investigar sobre les relacions causa-efecte entre les variables,... i aquí, no cal dir-ho, encara és més indispensable el tractament automàtic de la informació

He de deixar constància en aquest apartat que, en el material per a l'alumne/a, no es fa referència en cap moment, a les eines amb les que es faran els exercicis; no es vol invalidar l'ús d'aquest material en centres en els que l'alumnat no pugui disposar d'ordinadors en la classe d'economia. Ha de quedar clar, però, que si l'alumnat no pot fer servir l'ordinador, no s'aplicarà la filosofia d'aquest material i no es podran assolir, ni de bon tros, els objectius, perquè el temps limitarà la quantitat de treball possible.

Objectius didàctics

L'alumne ha de ser capaç de:

- Conèixer les principals variables de l'economia
- Calcular, a partir de les variables, la situació de cada sector de l'economia (sector exterior, sector públic, PIB...)
- Analitzar i valorar la situació dels diferents sectors de l'economia
- Veure que les variables estan interrelacionades
- Descriure com la política econòmica pot incidir en les variables i millorar la situació econòmica.
- Fer servir i entendre terminologia econòmica bàsica
- Mostrar-se predisposat a opinar
- Ser conscient de les obligacions que té com a ciutadà
- Tenir sentit crític davant les idees econòmiques, des del punt de vista ecològic i de justícia social.

Activitats d'ensenyament i d'aprenentatge

En aquest apartat es fan referències genèriques a les activitats d'ensenyament i aprenentatge, i el seu detall està inclòs en un annex en el que també es parla de les orientacions didàctiques concretes i on es donen les solucions als exercicis plantejats.

A cada unitat didàctica es faran aquests tipus d'activitats: comentaris teòrics, exercicis genèrics, exercicis sobre dades reals i un apropament al model de simulació. A continuació es detallen les seves característiques generals.

Comentaris teòrics

El/la professor/a comentarà els continguts teòrics a partir del suport del material per a l'alumne/a. S'introduiran els nous continguts fent referència a conceptes ja assolits perquè, així, l'alumnat podrà començar a construir relacions amb els nous conceptes.

El material per a l'alumnat, en contenir conceptes, facilita aquesta tasca però s'ha d'evitar que la posició de l'alumnat sigui passiva i per aconseguir-ho:

1. S'han de limitar al màxim els comentaris teòrics.
2. Aquestes classes teòriques hauran de ser el màxim de participatives: s'ha d'interrogar sobre el que l'alumnat sap, fer deduir els conceptes, fomentar debats, ...
3. S'ha de facilitar a l'alumne dades complementàries que haurà d'anotar en els seus apunts; aquests seran una bona font d'informació en el moment d'aplicar-los en els diferents exercicis.
4. Es comentaran exemples propers a l'alumne per aclarir els conceptes.
5. S'il·lustraran els continguts amb referències a les dades de l'economia real incloses als capítols

Aquesta activitat no té com a objectiu que l'alumnat assoleixi tots els conceptes, sinó només transmetre'ls informació i motivar una actitud positiva davant del tema. Posteriorment, en la resta d'activitats, podran rellegir, aplicar i manipular els conceptes i, així, el seu grau d'assoliment anirà augmentant.

Exercicis

El nombre d'hores fixat per treballar aquest material no permet, ni de bon tros, treballar tots i cadascun dels exercicis. S'inclouen perquè cada professor/a pugui destriar els que consideri més efectius, i deixar-ne d'altres perquè grups d'alumnes aprofundeixin més en certs temes, facilitant d'aquesta manera, el treball integrat de la diversitat.

La tipologia d'aquests exercicis és molt variada. S'ha de calcular, confeccionar esquemes i mapes conceptuals, debatre temes, analitzar textos, veure vídeos, i contestar qüestions.

La finalitat d'aquests exercicis és l'aplicació dels conceptes teòrics en un marc genèric que ajudarà a millorar el nivell d'assoliment dels conceptes, i per fer-los es consultarà en tot moment el material de l'alumne.

Exercicis sobre dades reals

És interessant que els alumnes i les alumnes coneguin la situació real de l'economia en els aspectes que estan treballant i, per això, a cada capítol s'inclouen

les dades reals de l'economia espanyola. Sabrà, doncs, si els pressupostos solen ser deficitaris o no, calcularà el seu nivell i representarà gràficament l'evolució...

S'han triat les dades referides a l'economia espanyola perquè el contingut d'aquest material és macroeconòmic, i convé referir-se a un àmbit econòmic que pugui tenir una política econòmica completa. Si treballéssim dades de Catalunya, malgrat ser més properes a l'alumnat, no podríem veure la política monetària ni la fiscal, perquè no són decidides a nivell de Comunitat Autònoma.

L'objectiu d'aquests exercicis és que l'alumnat conegui a grans trets la situació de l'economia real. D'aquesta manera els conceptes que fins ara s'han treballat de forma genèrica, aquí s'apliquen a la realitat. A més, aquestes dades els serviran de punt de referència que incidirà en un augment del grau d'assoliment dels conceptes.

Ministre

Per augmentar el grau d'assoliment dels conceptes treballats i fer que l'alumne els senti com a propis es treballa, amb caràcter globalitzador, l'exercici de simulació **Ministre**.

Es pretén que l'alumne analitzi les dades del "seu país", es fixi uns objectius, i prengui unes decisions de política econòmica. El proper període tindrà els resultats de les seves decisions i analitzarà el nivell de compliment dels objectius, revisarà les seves errades, fixarà nous objectius, decidirà, ... i així durant uns quants períodes.

Finalitzades les decisions tindrà les dades de l'evolució del "seu país": l'atur que haurà creat, la renda per càpita, el nivell d'inflació, les exportacions,... A partir d'aquí podrà fer un treball estadístic sobre aquestes dades: representar gràficament la creació de llocs de treball o el PIB en pessetes constants o el consum privat..., calcular el percentatge d'augment de certes variables, mesurar la pressió fiscal ...

Els objectius d'aquesta simulació es poden concretar en:

1. Fomentar l'aspecte lúdic del treball per motivar l'alumnat.
2. Aconseguir que cada grup d'alumnes s'identifiqui amb el "seu país" perquè ells i elles són els responsables de la seva situació.
3. La interrelació entre els membres del grup-país fa que analitzin, discuteixin, busquin solucions conjuntes i decideixin. Aquestes relacions horitzontals, a classe, permeten que els propis alumnes s'ensenyin entre si, i està constatat que aquest aprenentatge, entre iguals, arriba a llocs inaccessibles per al professor.

4. Promoure l'autonomia de cada grup-país, el qual s'organitzarà, planificarà el seu treball,... a partir dels interessos i capacitats dels membres del grup.
5. Permetre la manipulació de variables econòmiques com si fossin un objecte, la qual cosa en la realitat sols està a les mans d'una persona: el ministre d'economia.
6. Aplicar els conceptes treballats a les diferents unitats didàctiques.
7. Saber valorar l'efecte d'una decisió de política econòmica sobre les diferents variables, i així proporcionar una visió global de l'economia, on les variables estan interrelacionades.
8. Constatar que, en economia, les previsions poden fallar i que és molt difícil la tasca del ministre d'economia.
9. Aprofitar els errors en les decisions com a font d'aprenentatge.
10. Tenir una visió dinàmica de l'economia, a partir del treball sobre les sèries estadístiques generades per les pròpies decisions del grup-país.

Aquesta simulació permet un treball sobre l'economia d'una forma global i dinàmica i ajudarà a augmentar el nivell d'assoliment dels conceptes.

Altres activitats

Encara que en el material per a l'alumne/a no s'han inclòs més activitats, és indispensable que es treballin temes d'actualitat, mitjançant debats, lectura d'articles periodístics, reportatges televisius,... Aquestes activitats, però s'han d'incloure quan:

1. L'alumnat tingui suficient base per comprendre els fets.
2. El fet sigui de màxima actualitat.

L'objectiu d'aquestes activitats serà acabar de treballar els conceptes vistos primer de forma teòrica, després observats en les dades reals i posteriorment aplicats al ministre.

És important seleccionar un material que inclogui una terminologia i uns conceptes ja treballats perquè, en cas contrari, sols aconseguirem allunyar l'alumnat de l'economia.

Activitat d'avaluació

Avaluació inicial

Normalment l'alumnat parteix d'uns coneixements econòmics extrets de la seva vida extraescolar. Ha sentit parlar pels mitjans de comunicació, a casa, amb la colla d'amics... de conceptes com l'atur, la inflació, el diner, el dèficit, el tipus

d'interès... Hem de saber, però, quin és el grau d'assoliment d'aquests conceptes, a nivell individual i com a grup-classe.

Té la seva dificultat plantejar aquesta avaluació inicial i es pot portar a terme amb diferents profunditats. Podem dedicar una classe a parlar d'un tema d'actualitat i, en funció de les seves opinions veure el seu nivell i, així, adequar els continguts a les característiques de l'alumnat.

Seria millor, però, fer un treball més general, adreçat a cadascun dels alumnes i de les alumnes per poder graduar, amb més exactitud, el punt de partença i quantificar-lo més objectivament. En aquest cas, caldrà fer una prova escrita en començar l'assignatura; un exemple de la qual s'inclou en l'annex. No es pretindrà fer una anàlisi exhaustiva del nivell de coneixements de cada tema, sinó una visió general del punt de partença de cada alumne i, com a conseqüència, del grup-classe, per poder adequar i graduar les activitats d'aprenentatge.

Aquest control cal presentar-lo de forma que no sigui el primer "examen", sinó de manera que els alumnes hi reflecteixin els seus coneixements i no el que ells creuen que s'ha de contestar en una prova.

Caldrà indagar sobre el nivell de coneixement de:

1. Capacitats prèvies necessàries pel treball (càlcul de percentatges, representació gràfica de sèries estadístiques, ús de programari informàtic - full de càlcul, gràfics, tractament de textos-)
2. Conceptes específics del tema, incidint en els diferents nivells. Ha sentit a parlar del concepte? El coneix? Sap amb quines variables s'interrelaciona?
3. Actituds personals: Està predisposat a opinar? Assimila la seva actuació com a contribuent necessària per a la solidaritat social? Són importants, per a ell, els esdeveniments econòmics i socials? Li agrada treballar en grup?

L'avaluació formativa

Les activitats d'aprenentatge s'adequaran a la situació dels alumnes, observada a l'avaluació inicial.

En l'avaluació formativa, s'ha de fugir de fer un examen per cada tema, per la seva inutilitat i per les implicacions negatives que, per l'alumnat, comporten aquestes activitats. L'avaluació contínua no implica fer un examen cada dia, sinó valorar contínuament el nivell de treball i d'aprofitament dels alumnes i les alumnes.

A cada tema, les activitats d'ensenyament i aprenentatge es plantegen en aquest ordre: comentaris teòrics, exercicis genèrics, aplicació sobre dades reals i aplicació a la simulació; cada una d'aquestes activitats pretén ampliar el nivell d'assoliment dels continguts i, per això, poden servir, a elecció del professorat, per esbrinar el nivell d'assoliment dels continguts. Aquesta avaluació es pot portar a terme amb diferents graus: posada en comú d'exercicis, correcció de determinades preguntes, ... Els resultats, a nivell individual o del grup-classe permetran, si es veu necessari, incidir més en un tema, plantejar nous exercicis,...

L'avaluació formativa la podrem fer, doncs, amb observacions globals del grup-classe i, també, individualitzades a partir de les activitats d'aprenentatge.

Una bona forma de controlar el procés d'aprenentatge és a partir d'exercicis de recapitulació, en els que es treballin continguts de diferents capítols. Aquestes activitats avaluen el nivell d'assoliment dels conceptes de forma individual i la capacitat de l'alumnat de relacionar-los; són tasques que tenen la doble vessant de ser d'aprenentatge i, alhora, d'avaluació.

El model de simulació pretén fer un treball que interrelacioni les variables dels diferents sectors de l'economia; és una activitat d'aprenentatge que facilitarà l'assoliment dels conceptes des d'un punt de vista globalitzador.

En cada període el model donarà els resultats de les decisions preses i, el grup-país, haurà de fer càlculs per analitzar la situació dels diferents sectors de l'economia. El llistat que facilita el programa donarà els resultats, que permetran a l'alumnat comprovar si han fet correctament els seus càlculs; és una eina d'autoavaluació.

Un element capdal d'aquesta simulació, és l'elaboració del Quadern d'anàlisi, lloc on els/les alumnes de cada grup-país anotaran tots els càlculs, els gràfics, les anàlisis, valoraran les pròpies errades, prendran decisions,... és a dir, faran constar el seu procés d'aprenentatge. Serà una eina important per valorar l'assoliment dels objectius a cada un dels períodes i per veure el procés d'aprenentatge.

L'avaluació sumativa

El seu objectiu es veure el nivell d'assoliment dels objectius didàctics aconseguit a partir de la intervenció pedagògica i valorar el grau del seu assoliment en cada alumne/a. Serveix, doncs, per avaluar els resultats finals de l'alumnat i també la tasca portada a terme pel professor/a.

Amb l'aplicació del model de simulació, es fa un treball global de tots els continguts de la matèria. La seva avaluació, a partir del Quadern d'anàlisi, permet doncs valorar el procés d'aprenentatge i, també, dóna molta informació del nivell d'assoliment dels objectius finals.

Per diferenciar el rendiment de cada un dels membres del grup i, alhora, per objectivar més l'avaluació s'haurà de portar a terme una prova -un exemple de la qual s'inclou en l'annex-. La seva valoració pot complementar la nota obtinguda en el Quadern d'anàlisi.

En aquesta avaluació s'hauria de seguir el criteri de valorar l'aspecte comprensiu dels conceptes, la capacitat d'aplicar-los i d'analitzar la realitat econòmica, més que no pas la simple memorització dels continguts.

La recuperació

L'avaluació formativa plantejada ha de descobrir les mancances dels alumnes i de les alumnes en el moment en què es produeixin dins del seu procés d'aprenentatge; això ha de permetre reforçar amb activitats complementàries les mancances descobertes.

L'avaluació final, doncs, no posarà de manifest gaire informació nova, únicament pot detectar el cas d'alumnes als quals, malgrat tot, els hi falti poc per assolir els objectius didàctics.

Si partim d'un enfoc que valora el treball de l'alumne i no únicament el resultat, moltes vegades força aleatori, d'una prova final, hem de potenciar la recuperació a partir de la realització d'exercicis complementaris i valorar la prova de recuperació com a una informació més del seu procés d'aprenentatge.

Diferent és el cas d'alumnes que no hagin fet un seguiment normal de les activitats d'aprenentatge, per faltes d'assistència, desinterès,... En aquests casos una prova ha d'objectivar el nivell d'assoliment dels objectius. A partir de l'experiència es constata, però, que és molt difícil la recuperació en aquests casos, a menys que es repeteixin les activitats d'aprenentatge d'una forma comprensiva, qüestió molt difícil sense l'ajut del professor.

Temporització

El títol d'aquest material dóna una idea de la durada inicial pensada per aquests continguts; eren 20 hores per treballar els conceptes i arribar a fer de ministre. El temps total, si s'inclouen les 10 hores de simulació, era de 30 hores, que corresponia a la durada d'un crèdit de tres hores trimestrals.

Si partíssim d'aquesta durada, la mitjana de treball per a cada capítol seria de tres hores, qüestió del tot insuficient si es propugna un treball el màxim de pràctic i participatiu per part de l'alumne.

Amb la filosofia amb que s'ha creat aquest material s'hauria de dedicar quatre hores, com a mitjana, a cada tema:

- Una hora per a la introducció teòrica (no en caldria més perquè l'objectiu és introduir el tema).
- Tres hores per la realització dels exercicis genèrics, els aplicats sobre l'economia real i els aplicats sobre les dades de la simulació.

1. Introducció a l'economia	4h
2. Introducció a la macroeconomia	4h
3. Magnituds macroeconòmiques	4h
4. Els Pressupostos de l'Estat	4h
5. Diner i Política Monetària	4h
6. Sector Exterior	4h
7. Equilibri / Desequilibri	4h

Per aplicar els conceptes a l'actualitat, s'haurien de dedicar unes cinc hores de debat sobre aquests temes.

Dins de l'apartat de la simulació, seria necessari dedicar unes dues hores per període decidit (als darrers períodes, el coneixement del model permetria incidir més en l'anàlisi); si es simulen cinc períodes caldrien 10 hores i, a més, l'elaboració del treball estadístic final podria necessitar unes 5 hores.

En total, doncs, serien necessàries 48 h., temps que no permetria portar a terme totes les activitats proposades però que seria suficient per treballar aquests materials.

Si partim que aquests continguts seran el 50% dels de l'assignatura d'economia i que aquesta, com a mínim, tindrà una durada de 90 h, la temporització indicada és perfectament aplicable; malgrat no s'ha comptabilitzat el temps que, en un curs acadèmic, sempre es dedica a d'altres contingències, ni tampoc el temps dedicat a avaluació.

Orientacions didàctiques

Com ja he fet constar a la introducció d'aquesta guia, la filosofia d'aquest material es pot resumir en la frase de Confuci que diu: *"Li ho digueren i ho oblidà. Ho veié i s'ho cregué. Ho féu i ho entengué"*.

Li ho digueren i ho oblidà

La primera activitat que es porta a terme a cada tema és un comentari teòric, per part del professor, en el que introdueix els continguts. No es pot pretendre explicar-ho tot sinó, únicament, introduir alguns conceptes i despertar inquietuds en l'alumne en relació a la matèria.

En aquest apartat és interessant:

1. Introduir els conceptes a partir dels que ja tenen assumits.
2. Fer referència a conceptes d'altres temes que hi tinguin connexió.
3. Relacionar els continguts amb exemples de l'economia real.
4. Fomentar en l'alumnat una actitud activa i que no es limiti a un estar a classe i escoltar; el material per a l'alumne és ampli però ha d'anotar-hi les aportacions que es facin a la classe: els exemples (el màxim de propers a l'alumne), les dades, conclusions de debats,... en resum, ha de completar els seus apunts, que seran la seva font de consulta davant les properes activitats d'aprenentatge.
5. Que les classes siguin participatives; procurar que molts conceptes siguin deduïts per l'alumnat, amb les pistes i aclariments dels professor, més que no pas un continu explicar per part del professor.
6. Fer opinar a l'alumnat i debatre qüestions relacionades amb el tema i, si cal, provocar l'alumnat amb opinions polèmiques per fer-lo reaccionar i participar.

En resum, es pretén establir les condicions perquè es produeixi un aprenentatge significatiu, és a dir, motivar una actitud positiva de l'alumnat, partir dels coneixements previs que tingui i forçar la seva activitat mental a classe. Amb aquestes condicions l'alumnat podrà començar a construir les seves relacions entre els continguts treballats.

La significativitat d'aquests aprenentatges encara no serà molt gran, però haurem obert un camí en el qual l'alumne podrà establir, entre els conceptes, noves relacions que cada cop seran més diferenciades i jerarquitzades.

Un aspecte important a considerar en aquestes introduccions teòriques és transmetre als alumnes i a les alumnes la idea que en economia tot és opinable; s'ha de procurar explicar, en cada qüestió, les diferents idees existents, perquè l'alumnat pugui crear la seva pròpia opinió. El professorat, doncs, ha de fugir sempre de donar com a certes idees que, malgrat que ara semblin incontestables, el temps les pot desmentir.

Un altre extrem que l'experiència fa considerar és el fet que el professorat ha assimilat conceptes i relacions entre variables, i els té tant assumits, que ja els considera fruit del sentit comú. Això fa que, moltes vegades, ni tan sols hi pari esment en les explicacions teòriques, la qual cosa va en detriment de l'ensenyament. S'ha d'entrar, doncs, en les introduccions teòriques sense donar res per suposat, com si fos el primer contacte que tenim amb aquesta ciència i, posteriorment, ja vindrà l'aprofundiment.

Malgrat seguir aquesta metodologia de treball, la nostra explicació s'oblidaria; cal que els alumnes i les alumnes vegin que els continguts explicats no són la invenció del professorat sinó que són aplicables.

Ho veié i s'ho cregué.

Les properes activitats d'aprenentatge que es porten a terme són l'aplicació dels conceptes en la realització d'exercicis, per part de l'alumnat, primer de forma genèrica i després aplicats a les dades reals de l'economia.

En aquesta part del material, pretenem augmentar el grau de la significativitat dels aprenentatges i, per això, incidirem en el manteniment de les condicions bàsiques per a un aprenentatge significatiu ja esmentades.

En aquest apartat és interessant:

1. Evitar la postura còmoda en la que l'alumnat espera que algú doni la resposta, i forçar que cada alumne/a s'enfronti amb els problemes plantejats. Per aconseguir-ho, es pot: fer preguntes personalitzades, recollir esporàdicament algun exercici...
2. Fomentar l'autonomia de cada alumne/a, fent que s'espavili en la resolució dels exercicis amb les pròpies eines: coneixements assolits i apunts (així també fomentarem que en propers temes complementi millor els seus apunts).
3. Posteriorment, després del treball personal i abans de resoldre públicament les qüestions, es podrà comentar a nivell de grup i discutir les solucions. És interessant fomentar aquest treball perquè està constatat que els alumnes i les alumnes es poden ensenyar entre ells, a vegades, molt més que no el mateix professor/a. A més, serà a nivell de grup com es farà la simulació.
4. Fomentar en l'alumnat que segueixi completant els seus apunts, que hi incorpori no sols el resultat dels exercicis sinó també els raonaments. D'aquesta manera es facilitarà, tal com hem comentat, la seva autonomia.

Ho féu i ho entengué

Malgrat en l'apartat anterior l'alumne ja ha aplicat els conceptes, és aquí, a la simulació, on podrà manipular l'economia: prendre decisions com un ministre, veure les seves errades i rectificar-les, analitzar situacions creades per ell mateix ... Aquí el saber naixerà del saber fer, els conceptes seran funcionals i l'alumne, molt motivat, augmentarà el grau de significativitat dels seus aprenentatges.

La simulació es portarà a terme en dues fases:

1. Després de cada tema s'introduiran les variables del Ministre que hi estan relacionades.
2. Al final de l'últim tema es gestionarà la política econòmica del país; serà un exercici globalitzador, que permetrà relacionar les variables dels diferents sectors de l'economia d'una forma dinàmica.

En aquest apartat és interessant:

1. Fomentar el treball en grup.
2. Potenciar l'autonomia individual i del grup, les decisions del qual es basaran en la informació de que disposin en els seus apunts.
3. Permetre que cada grup segueixi un ritme propi, amb independència de que es marquin un mínim de decisions que hauran de portar a terme.
4. Treure importància als errors dels grups i orientar-los en el sentit d'aprendre de les equivocacions.
5. Evitar que aquest exercici esdevingui un joc d'atzar mitjançant la realització i el control del Quadern d'anàlisi
6. Que coneguin exemples de Quaderns d'anàlisi d'alumnes de cursos anteriors o el mateix Xauxa (exemple d'aplicació del Ministre).
7. Que es donin pistes als grups per orientar-los en les seves decisions, però que s'eviti decidir per ells perquè s'ha d'aprofitar el fet que aprenem, no quan ens expliquen un concepte, sinó quan el necessitem

Aquesta metodologia que es basa en el treball de l'alumne i s'emmarca en un model simplificat dins de la realitat econòmica, permet adequar les activitats als diferents interessos, capacitats i ritmes en el procés d'aprenentatge dels alumnes.

Aquest material permet, doncs, el tractament integrat de la diversitat perquè:

1. En el mateix grup-classe i amb uns mateixos continguts es pot orientar, a partir d'uns objectius mínims, el treball cap a l'assoliment de diferents nivells d'aprenentatge.
2. Hi ha un nombre suficient d'exercicis i, a més, de diferents tipologies que permet diversificar les activitats d'aprenentatge dins del grup-classe.
3. En el Ministre, el mateix grup-país marcarà el nombre de períodes que simularà i el nivell d'aprofundiment en la seva anàlisi, la qual cosa també determinarà diferents nivells en l'assoliment de continguts.
4. En la simulació, la possibilitat de veure l'encert en els càlculs i comprovar el nivell d'èxit de les decisions, són dues eines d'autoavaluació que permeten a l'alumne conèixer de primera mà els resultats del seu procés d'aprenentatge.
5. El seguiment, per part del/a professor/a, del Quadern d'anàlisi permetrà tenir un coneixement dels resultats del procés d'aprenentatge i, com a conseqüència, permetrà diferenciar i personalitzar la intervenció pedagògica.

Organització de la classe

Com ja s'ha comentat, el tipus d'activitats que es portaran a terme seran:

1. Comentaris teòrics introductoris
2. Exercicis genèrics
3. Exercicis referits a dades reals de l'economia
4. Simulació

En les activitats del primer grup i en les del segon que necessitin un treball bàsicament individual, la classe pot estar físicament organitzada de forma tradicional.

En la resta d'activitats, el treball es farà en grups i la classe hauria d'estar organitzada fent que la pissarra deixés de ser l'element central; els alumnes de cada grup haurien de disposar del màxim espai i poder accedir al seu ordinador.

Els grups haurien de ser de dues persones, qüestió que permet tots els avantatges del treball en grup i que evita la dilució del treball i de la responsabilitat, que es portaria a terme amb grups de més alumnes.

Concretament, en la simulació s'hauria de considerar:

1. El professorat és qui gestiona el programa Ministre, l'alumnat no hi hauria de poder accedir. És important evitar que l'alumnat vagi provant diferents decisions fins que trobi uns resultats correctes; s'ha de potenciar la maduració de les decisions, la valoració dels errors i l'aprenentatge a partir d'aquests.
2. El treball de cada grup-país hauria de ser totalment independent, evitant les comunicacions entre grups en el desenvolupament de la simulació. De fet, les problemàtiques de cada país sempre són diferenciades, però s'ha d'evitar que els grups copiïn solucions "màgiques" d'altres països, perquè aquestes mai existeixen i, això, els deslliuraria d'analitzar, fixar objectius i decidir, que són el que pretén la simulació que facin.

Bibliografia

CARMEN, L. DEL (1993) *La planificació de cicle i curs*. Barcelona: ICE-UB/Graó. Llibre

DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT (1993) *Orientacions per a l'elaboració d'un crèdit*. Departament d'Ensenyament, Generalitat de Catalunya

DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT (1992) *El projecte curricular i la programació*. Departament d'Ensenyament, Generalitat de Catalunya

DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT (1991) *L'ensenyament secundari obligatori i el batxillerat en la nova proposta educativa*. Departament d'Ensenyament, Generalitat de Catalunya

MONCHON F.; ANCOCHEA G.; ÁVILA A. (1991) *Economía española 1964-1990. Introducción al análisis económico*. Madrid: Mcgraw-Hill

INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA (diversos anys) *Anuaris estadístics*. Madrid: INE

ARGANDOÑA, A.; GARCÍA DURAN, J.A. (1985) *Economía Española 1960-1980*. Barcelona: H.Blume ediciones

BANCA CATALANA (diversos anys) *Butlletins*. Barcelona: Banca Catalana

MUÑOZ CIDAD, C. (1989) *Introducción a la economía aplicada*. Madrid: Espasa Calpe

MONCHON, F. (1988) *Economía Básica*. Madrid: Mcgraw-Hill

G. LIPSEY, R. (1967) *Introducción a la economía positiva*. Barcelona: Vicens Vives

KENNETH GALBRAITH, J. (1983) *El dinero*. Barcelona: Ed. Orbis

INKIOW, D.; RETTICH, R.(1992) *Los cuentos del dinero: historias sobre el dinero*. Akal 1992

PRAT, V. (1991) *Ministre*. Barcelona: Centre de documentació i experimentació de didàctiques tecnològiques, Departament d'Ensenyament, Generalitat de Catalunya.

PRAT, V. (1994) *Xauxa*. Barcelona: Centre de documentació i experimentació de didàctiques tecnològiques, Departament d'Ensenyament, Generalitat de Catalunya.

Aquesta bibliografia ha servit de base per a l'elaboració d'aquest material en els següents aspectes:

- Aspectes pedagògics relacionats amb la reforma educativa (1 a 4)
- Fonts de dades de l'economia real (5 a 8)
- Conceptes econòmics (9a 13)
- Aplicació del model de simulació (14 i15)

Recursos

Per poder aplicar aquest material amb totes les seves possibilitats caldria disposar dels següents mitjans:

1. Un ordinador per a cada grup d'alumnes.
2. Programari (full de càlcul, gràfics, editor de textos).
3. Material àudio-visual (reproductor de vídeo, ràdio i televisió) per poder accedir a vídeos educatius, reportatges i a notícies d'actualitat.
4. Altres elements com: retroprojector i bibliografia d'aula
5. El model de simulació i el programa informàtic Ministre
6. Xauxa, que és un exemple d'aplicació del Ministre
7. En 20 hores... Ministre, que és el material per a l'alumne
8. La present guia didàctica i el solucionari

No hi ha d'haver excessius problemes en disposar de la dotació esmentada ja que la més problemàtica (punts 1, 2 i 3) es troben fàcilment, accedint a les aules d'informàtica i d'àudio-visuals dels centres. En cas de no poder disposar d'un ordinador per grup, també es podria aplicar part d'aquest material però no es podrien obtenir, ni de bon tros, els objectius fixats.

Annex: Guia i solucionari per capítols

Introducció

Per completar la guia didàctica, en aquest annex, s'inclouen aspectes concrets d'aplicació d'aquest material a cada tema, es concreten aspectes d'avaluació, i s'estableixen per cada capítol:

- Els objectius
- Les orientacions pedagògiques
- La guia i solucionari d'exercicis

Objectius

A cada capítol s'inclouen els objectius. Aquests, però, no són els mínims avaluable, que ja han estat fixats genèricament, sinó que pretenen ser un punt de referència concret que guiï les activitats d'aprenentatge de cada tema.

Orientacions pedagògiques

En les orientacions didàctiques exposades es veia la filosofia general d'aquest material. En aquest annex es complementen amb idees concretes referides als continguts de cada capítol.

Guia i solucionari d'exercicis

Ja estan exposades, de forma general, a les activitats d'ensenyament i d'aprenentatge. Aquí es detallaran els objectius de cada activitat i les pautes per a la seva solució.

Exercicis genèrics

Serveixen per començar a aplicar els conceptes teòrics i es concretarà la seva solució, exercici a exercici, en cada capítol.

Exercicis sobre el Ministre

A cada tema es farà una introducció a les variables del Ministre que hi estan relacionades. Es veuran els càlculs i es mirarà que els alumnes i les alumnes, mentre coneixen el model de simulació, perdin la por a prendre decisions.

D'aquesta manera, en acabar els temes, la simulació podrà esdevenir un exercici globalitzador en el que l'alumnat podrà manipular una economia, la seva, de la qual en serà responsable.

Exercicis sobre les dades reals

El detall amb el que es van introduint els conceptes i les respostes dels exercicis genèrics i dels referits al Ministre, a més del caràcter obert dels exercicis sobre dades reals, fa del tot innecessari incloure el detall de les seves solucions en aquest annex. Per aquest motiu no se'n farà cap referència capítol a capítol, sinó que a continuació es concreten més detalladament les seves característiques.

L'objectiu d'aquests exercicis és ajudar a l'assoliment dels continguts mitjançant el tractament de les dades que permetin treure conclusions sobre la situació de l'economia real. Els alumnes i les alumnes podran comprovar, ells mateixos, sí el consum és o no la part més important del PIB, l'evolució de la inflació, ... qüestions que seran, per a ells, un element més de referència que els ajudarà a l'assoliment dels conceptes.

En aquestes activitats es faran càlculs i representacions gràfiques, la qual cosa permetrà veure els continguts, no sols des del punt de vista estàtic, sinó que també es podrà veure l'evolució en el temps de les variables.

S'aplicaran a la realitat els conceptes de cada capítol i, a partir d'aquesta tasca, l'alumnat coneixerà, a grans trets, la realitat econòmica.

Els exercicis plantejats són, únicament, un exemple del treball que es podrà portar a terme. En funció de l'interès i la capacitat de l'alumnat, s'ampliaran o reduiran i esdevindran, doncs, una eina per facilitar el tractament integrat de la diversitat.

És indispensable el treball amb eines informàtiques per aprofitar al màxim aquests exercicis, evitar perdre el temps en rutines de càlculs i gràfics, i poder incidir en l'anàlisi de les diferents situacions.

Avaluació

En aquest apartat de l'annex es concreta més els aspectes d'avaluació inicial i sumativa

Avaluació inicial

Exemple de prova inicial

En acabar de treballar la macroeconomia faràs de ministre del teu país; ara, ja pots fer l'anàlisi d'algunes dades i, fins i tot, prendre decisions.

Aquest és el nivell d'atur del teu país imaginari:

Any	Persones aturades	Població activa	Índex d'atur
1	10.500	105.000	
2	11.000	110.000	
3	12.000	115.000	
4	15.000	120.000	

Calcula l'índex d'atur d'aquests períodes.

En quin percentatge s'incrementa el nombre de persones aturades? Fes la comparació amb el percentatge d'increment de la població activa.

Compara el nivell d'atur d'aquest país amb el que es produeix a Catalunya.

Fes la representació gràfica que permeti veure millor l'evolució del nivell d'atur en relació a la població activa.

Aplicació de les eines informàtiques

Et seria útil un full de càlcul? Per què?

Necessaries un editor de textos? Per què?

Faries servir una base de dades? Per què?

Quin altre programari podries emprar? Per què?

Com a ministre del teu país, contesta quines de les següents mides portaries a terme per crear llocs de treball. Per què?

Incrementar els preus

Augmentar l'IRPF

Fer carreteres

Augmentar el subsidi d'atur

Baixar els tipus d'interès

Fomentar la inversió estrangera

En aquest control, com ja s'establia en fixar els criteris de l'avaluació inicial es pretén valorar tres qüestions:

1. Capacitats prèvies necessàries: Càlculs de percentatges, representació gràfica i domini de les eines informàtiques.
2. Conceptes específics del tema: concepte d'atur, formes de crear ocupació,... Serà interessant veure els arguments que fan servir els alumnes i les alumnes davant de les mides útils o impossibles que s'apunten a la prova.
3. Actituds personals:
 - a. Predisposició a opinar que es podrà valorar davant la facilitat en què es contestarà (be o malament) les diferents decisions.
 - b. Nivell de seguiment dels temes econòmics. Sabrà el nivell actual d'atur a Catalunya?

La forma de valorar la prova no ha de limitar-se a quantificar els resultats en una nota global, sinó que hauria de permetre destacar diferents aspectes del nivell de partença de l'alumnat. Per aconseguir-ho, els resultats d'aquest exercici escrit es complementaran amb les observacions fetes en d'altres activitats inicials: debats,...

Amb aquesta tasca es podran tenir dades que permetran saber el punt de partença de l'alumnat, a nivell individual i de grup, i que podran ser visibles a partir d'un full-resum com aquest:

Avaluació inicial	A l u m n e	A l u m n e	A l u m n e	A l u m n e	A l u m n e	A l u m n e	A l u m n e	Resum
Sap calcular percentatges								
Sap representar gràficament les dades								
Faria servir correctament les eines informàtiques								
Té inclinació per a opinar								
Es tolerant amb la resta d'opinions								
Té nocions de les relacions entre variables								
Té consciència del que pot i no pot decidir un govern								
Relaciona correctament algunes de les variables								
Segueix l'actualitat econòmica								
Valoració inicial								

Avaluació formativa

Per fer un seguiment del procés d'aprenentatge ens hem de basar en les mateixes activitats que es porten a terme en cada capítol. Cal, però, sistematitzar la recollida d'informació en unes graelles, com la vista en l'avaluació inicial, per poder fer correctament el seguiment de cada alumne/a.

Es poden plantejar, per complementar la informació individual recollida, exercicis de recapitulació que permetin valorar l'aprenentatge.

Dividirem el temari en funció dels continguts en aquestes parts:

1) Introducció -capítols 1 i 2-

Conté informació genèrica sobre l'economia.

Com activitat de recapitulació, per avaluar aquests continguts, es pot treballar a partir de textos i altres materials el tema del Robinson, que és el paradigma d'una economia senzilla, on podem trobar: necessitats, béns de consum i de producció, excedent, millora de la productivitat, factors productius, activitats de diferents sectors econòmics, l'existència del problema econòmic,...; també destaca la inexistència del comerç, del diner, de la divisió del treball, etc. i, a partir d'aquestes característiques, veure en quin tipus de sistema econòmic viu.

Una altra activitat de recapitulació es pot basar en els textos de La Utopia de Thomas More. Els alumnes poden llegir parts d'aquest text i localitzar-

hi l'aplicació de diferents conceptes com: activitats, distribució de la riquesa, propietat, necessitats, ...

2) Conceptes macroeconòmics -capítols 3 a 7-

A més de poder fer servir qualsevol de les activitats d'aprenentatge preparades i de l'elaboració de mapes conceptuals que vagin incorporant els continguts dels temes treballats, seria interessant plantejar una prova escrita després d'aquests capítols.

Aquest examen donaria informació sobre el nivell assolit, però el seu objectiu principal seria, com una activitat més d'aprenentatge, forçar un repàs que faciliti la posterior aplicació del model de simulació.

3) Model de simulació

Aquesta activitat serà globalitzadora dels conceptes treballats i la seva avaluació es basarà en el seguiment del Quadern d'anàlisi, que serà el lloc on els alumnes i les alumnes de cada grup-país anotaran els càlculs, gràfics, raonaments, anàlisis, decisions,...

Es decidirà la política econòmica d'un país durant diferents períodes. Un simple control, abans de gestionar qualsevol decisió, donarà molta informació al professorat, que la podrà sistematitzar en una graella on hi pot constar si el grup d'alumnes:

- Fa bé els càlculs de la Balança de pagament
- Fa bé els càlculs dels pressupostos de l'estat
- Sap calcular el diner que té en circulació
- ...
- Sap localitzar els problemes de la seva economia
- Fa l'esforç de prioritzar entre diferents objectius
- Raona correctament les decisions
- Dedueix correctament les seves errades
- Té una visió global de l'economia
- Representa gràficament l'evolució de les variables més importants
- Treu conclusions sobre la marxa del seu país en el període treballat
- Consulta els apunts per prendre les decisions
- ...

Es podrà seguir, a partir del quadern d'anàlisi, el procés d'aprenentatge i, per això, esdevindrà una eina molt important d'avaluació formativa, que detectarà les mancances i indicarà al professorat l'orientació del seu ajut pedagògic (repàs d'un tema, exercicis complementaris, ...)

Avaluació sumativa

Arribat al final del treball, per diferenciar el rendiment de cada un dels membres del grup i per objectivar més l'avaluació, es portarà a terme una prova, que completarà les valoracions fetes en el procés d'aprenentatge.

Exemple de prova

El nostre país té les següents dades:

Variables / any	1.992	1.993	1.994	1.995
PIB pm Pta. corr.	1.200	1.300	1.500	1.900
Turisme	100	120	130	180
Reserves				
Impostos indirectes	80	90	110	140
Exportacions	120	130	165	199
Depreciació	12	13	15	19
Inversions estrang.	40	30	20	35
Importacions	220	233	380	420
Inflació	10	12	8	6
Índex inflació (1991)	110			
Dèficit pressupostos	-90	-340	-56	-83
Renda Nacional				
PIB pm Pta.constant				

1. Calcula les reserves de divises generades en els períodes.
2. Calcula la renda nacional neta d'aquests períodes.
3. Calcula l'índex d'inflació (base 1991) i converteix el PIB en Pta. corrents a Pta. constants.

1. Introducció a l'economia

Objectius

L'alumne ha de ser capaç de:

1. Enumerar, classificar i veure l'evolució de diferents necessitats.
2. Identificar els béns i serveis que satisfan les necessitats.
3. Enumerar les activitats econòmiques, la seva evolució i enquadrar-les en els sectors econòmics.
4. Definir l'activitat econòmica com a transformació dels factors productius.
5. Plantejar el problema econòmic i veure la seva vigència en tots els nivells i situacions.
6. Definir el concepte de productivitat.
7. Indicar els condicionants necessaris per al desenvolupament econòmic.
8. Diferenciar les característiques dels diferents sistemes econòmics.

Orientacions pedagògiques

L'alumne no és capaç d'entendre plenament els conceptes econòmics ni de veure com formen part d'un tot, perquè la realitat econòmica en la que ells viuen és massa complexa.

Els primers conceptes (necessitat, bé, activitats, factors i problema econòmic) són l'element introductori a l'economia i, alhora, han de formar part del fonament sobre el que anirem col·locant d'altres conceptes. Aquestes idees inicials s'assimilaran millor si es fa referència a qüestions de la pròpia vida de l'alumne: les seves necessitats, els béns que les satisfan, com es fabriquen, la seva falta de diners per comprar

Els conceptes posteriors (divisió del treball, sistema econòmic, productivitat, excedent...) estan més allunyats de les vivències pròpies de l'alumne. S'hauran de treballar, doncs, a partir de l'anàlisi d'economies senzilles com podrien ser: el cas del Robinson Crusoe o l'economia de l'home primitiu.

No podem menysprear el cas del Robinson, ja que és el paradigma d'una economia senzilla composta per un sol subjecte que té necessitats, fabrica béns de consum, inverteix el seu temps en la confecció de béns de capital que milloren la seva productivitat i li permeten tenir un excedent,... i que, malgrat disposar de molts béns naturals, també té recursos escassos que el fan viure dins del problema econòmic. Aquest cas el podem aprofitar per fer exercicis complementaris o d'avaluació

És millor, des del punt de vista pedagògic, treballar l'economia primitiva perquè, alhora que permet l'anàlisi d'una economia senzilla, també ens fa veure l'origen i l'evolució dels conceptes econòmics actuals, qüestió que farà més fàcil la seva comprensió.

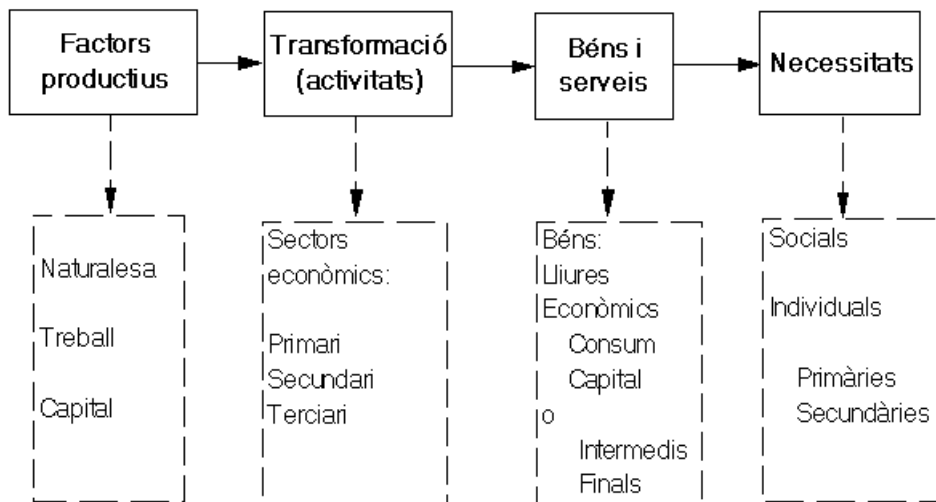
Guia i solucionari dels exercicis

És molt interessant que exercicis com: Adam i Eva, Catàstrofe, Futur,... es portin a terme en grup. Això permet compensar els diferents nivells d'assoliment de conceptes i alhora facilita que els alumnes opinin i contribueix a la seva participació a classe.

És important que l'alumne, malgrat no assimili en la seva totalitat el concepte de sistema econòmic, faci l'esforç de pensar en la globalitat de l'economia i en la seva evolució i que s'habitui a pensar pel seu compte i a opinar.

Esquema

Aquest exercici pretén que l'alumne repassi una bona part dels conceptes d'aquest tema a partir d'un esquema que relacioni els continguts. Consultant els apunts es pot arribar fàcilment a aquesta solució:

Vídeo: "Els fonaments de la riquesa"

Són vuit vídeos de dibuixos animats en els que s'explica l'evolució econòmica de la humanitat. Malgrat puguin semblar adreçats a un públic infantil, són molt interessants per la forma planera amb que transmeten els conceptes i totalment profitables en l'ensenyament secundari.

A l'inici de cada capítol es fa un repàs dels anteriors, que conté una síntesi molt interessant dels continguts treballats fins al moment.

Els títols d'aquests vídeos són:

1. **Com va començar tot.** Explica l'economia de subsistència en la que la humanitat va viure milers d'anys. No existeix excedent...
2. **Divisió del treball per producte.** Narra l'aparició de l'excedent, gràcies a l'especialització i a l'augment de productivitat que comporta. Es poden fer béns de capital que també contribueixen a millorar la productivitat.
3. **Divisió del treball per procés.** S'accentua l'especialització i augmenta més la productivitat. S'incrementa l'excedent i s'inicia el comerç.
4. **Mecanització.** Segueix augmentant la productivitat amb la incorporació de màquines i l'aprofitament de l'energia animal i la hidràulica.
5. **Una vida digna de ser viscuda.** És un vídeo de recapitulació en el que es veuen els avenços en la productivitat que permeten que unes persones es dediquin a donar serveis: educació, tenir cura dels avis,...
6. **Mercat.** Explica l'aparició del mercat davant del problema d'intercanviar els excedents individuals.
7. **Diners.** Comenta l'evolució del diner.
8. **Preus i consumidors.**
9. **Preus i productors.** En aquests dos últims vídeos es veu el paper dels preus com a mecanisme de regulació de l'oferta i la demanda.

En el període d'economia de subsistència:

Quin tipus de necessitats tenien l'home i la dona?

Necessitats primàries.

Com les satisfieien?

Amb béns que obtenien de la naturalesa a partir de buscar fruits,... i de conrear la terra (amb molt pocs mitjans).

Les activitats que portaven a terme, a quin sector econòmic pertanyien?

Primari.

Quines característiques tenia com a sistema econòmic?

Què produir? - En funció de les seves necessitats.

Com produir? - Amb els pocs mitjans tècnics dels que disposaven.

Per a qui? - En no haver-hi excedent no existia el problema de com repartir-lo.

Com es va superar l'economia de subsistència?

Amb augments de la productivitat deguts a l'especialització.

Això va permetre produir béns de capital que van millorar, encara més, la productivitat; l'augment va ser major amb la mecanització i amb l'aprofitament de les energies de la naturalesa.

Què és la productivitat? Quines conseqüències va tenir el seu augment?

És l'augment de la producció amb uns mateixos factors o el manteniment de la producció esmerçant-hi menys factors.

Les conseqüències ja estan contestades a la pregunta anterior.

En la producció de xals, què eren béns, serveis, activitats i factors?

Béns de consum finals: xals.

Béns intermedis: llana neta, xal per acabar.

Béns de capital: filadora, teler.

Serveis: potser seria el fet d'intercanviar-los.

Activitats: netejar la llana, filar, tenyir, fer els acabats i vendre el producte.

Factors: llana, aigua, mà d'obra.

Fes una llista dels béns de consum i de producció que surten al vídeo.

Béns de consum: fruites, bolets, xals, peixos, ...

Béns de producció: pont, recs, cabanes, carretó, ...

A quins sectors econòmics pertanyen les diferents activitats que s'hi porten a terme?

Primari: agricultura, mineria (sal), ramaderia, ...

Secundari: tèxtil, construcció, ...

Terciari: comerç, ensenyament, ...

Quan apareix la riquesa? Sense diners, pot existir riquesa?

La riquesa apareix amb l'excedent.

Pot existir riquesa (acumulació d'excedents) sense que s'intercanviï, és a dir, sense diner. Són dos fenòmens, però, que van força lligats perquè l'excedent origina el comerç i aquest necessita el diner.

Quina condició és indispensable per a l'aparició del comerç?

L'aparició de l'excedent

Quan apareix la inversió?

L'excedent permet que no siguin necessaris tots els membres de la tribu en el treball per l'obtenció d'aliments. Aquest temps que s'allibera s'inverteix en l'elaboració de béns de producció.

Fes un esquema-resum de les idees treballades a partir del vídeo.

Els alumnes faran un mapa conceptual on relacionaran els conceptes vistos amb més o menys relacions en funció del nivell d'assoliment d'aquestes idees:

necessitats primàries i secundàries, béns de consum i capital, activitats econòmiques, sector primari, secundari i terciari, excedent, comerç, economia de subsistència, inversió, problema econòmic, divisió del treball, productivitat, factors de la producció, diner, riquesa, propietat, sistemes econòmics.

Adam i Eva

Aquest exercici pretén ser de recapitulació. Es parteix d'uns "fets" (història o mite) coneguts pels alumnes i les alumnes, l'únic esforç dels quals ha de ser aplicar-hi els conceptes treballats.

L'alumne ha de diferenciar entre l'època anterior i la posterior a l'expulsió del paradís.

Abans, tenien únicament necessitats primàries, les quals no creixien, eren limitades. Els recursos existents, malgrat eren limitats, eren suficients per satisfer les seves necessitats. No havien de fer cap activitat econòmica (cap treball) per procurar-se els fruits necessaris. Era un paradís, podien agafar tot el que necessitaven de la naturalesa.

El fet de desitjar coses noves (com la poma del mite) va implicar un augment de les necessitats. Ja no tenien únicament les primàries sinó que n'apareixen de secundàries, que no eren vitals, però que mai es satisfieien del tot, perquè anaven creixent. Els recursos eren els mateixos però la naturalesa ja no era un paradís, perquè no es conformaven amb el que els hi donava. Havien de fer altres béns, és a dir, havien de treballar.

Es pot fer veure a l'alumne que, una cosa a priori negativa com pot ser l'excés de necessitats, pot esdevenir el motor que fa sortir l'home d'un paradís que el mantenia estancat en el món animal, sense cap incentiu per millorar, ni per pensar, i amb una dependència total de la naturalesa. El trencament amb aquesta situació ha portat a la humanitat a una situació d'insatisfacció i, alhora, de superació de la naturalesa. Ha permès la creació d'excident, la inversió en béns de producció que han millorat la productivitat, d'invençions que han permès el nostre actual nivell de vida.

Catàstrofe

En aquest exercici, es pretén que l'alumne s'esforci en imaginar la forma en què evolucionarien els conceptes treballats i com es construiria un sistema econòmic a partir de les necessitats, coneixements i habilitats d'un nombre reduït de persones que li són properes.

Es tracta de muntar una senzilla organització econòmica en la que es contestin les següents preguntes: què produir?, com fer-ho?, com distribuir la producció? És a dir, que s'organitzi un sistema econòmic.

Normalment l'alumnat es guia per la llei del mínim esforç i no aprofita al màxim les potencialitats de l'exercici. Per evitar-ho, cal dirigir-lo, i plantejar als grups de treball preguntes que es podrien donar dosificades, perquè els grups s'anessin replantejant el seu sistema econòmic.

En l'exercici els alumnes hauran d'aclarir:

1. Quines necessitats consideren prioritàries satisfer?
2. Quins béns i serveis faran servir?
3. Quines tècniques coneixen els membres de la classe?
4. Saben fer pa, eines, treballar la terra,...?
5. Com produiran els béns?
6. Hi haurà serveis?
7. Qui els produirà?
8. Hi haurà divisió del treball?
9. Quin criteri faran servir per distribuir la producció?
10. Com serà el diner?
11. Existirà el comerç?
12. Hi haurà excedent?
13. Existirà la propietat?
14. La propietat serà privada o pública?

Les respostes d'aquest exercici poden ser innumerables i els resultats s'avaluaran en funció de la coherència interna del sistema econòmic. Seria una bona idea avaluar la resposta de cada grup per part del grup-classe: els companys podran indicar possibles contradiccions que els autors hauran de justificar...

Aquesta autoavaluació es podrà portar a terme sempre que al grup-classe hi hagi un ambient constructiu que tingui com a finalitat la col·laboració en l'aprenentatge.

L'experiència indica que l'alumnat procura imaginar-se que després de la "catàstrofe" resten molts béns a l'abast i que n'hi ha prou amb una simple economia depredatòria per sobreviure. El professor ha de marcar les condicions de partença i amb elles marcar els límits d'aquest exercici. Els grups no han de procurar, doncs, únicament la supervivència a curt termini sinó que s'han de plantejar les bases del futur que desitjarien.

Sistema econòmic actual

En aquest exercici s'ha d'analitzar les característiques del sistema econòmic actual: iniciativa privada, mercat, ... i veure que formen part del sistema capitalista.

El sistema econòmic del futur

En aquest exercici, s'ha de plantejar als alumnes que s'imaginin el sistema econòmic que viuran en el futur. El treball es pot portar a terme per grups o entre tota la classe i, en ell, hauria de quedar clar que la humanitat ha anat canviant els sistemes econòmics en la seva evolució i que cap sistema és etern.

El treball en aquest tema fa més fàcil assimilar els conceptes perquè l'alumne se'ls pot sentir més propers i això facilita el seu assoliment.

És difícil, però, preveure el futur. Cal plantejar qüestions per motivar la imaginació, per exemple que es plantegin:

- Com es produirà?
- Què es fabricarà?
- Si tothom tindrà feina?
- Quines activitats es portaran a terme?

En aquest treball haurien de sortir idees com:

- Robotització
- Menys necessitat de mà d'obra en les activitats tradicionals
- Qui treballarà?
- Sortiran noves activitats?
- Efectes de l'ecologia
- Qui tindrà capacitat de compra?
- Com es distribuiran els productes?

Una activitat que podria ajudar en aquest exercici seria veure alguna pel·lícula (Cuando el destino nos alcance,...) en la que es plantegés el futur (idíl·lic o catastrofista) i que podria servir de punt de referència per a la discussió.

2. Introducció a la macroeconomia

Objectius

L'alumne ha de ser capaç de:

1. Assenyalar el paper que tenen els diferents agents en l'economia.
2. Identificar-se com a subjecte econòmic actiu i valorar que les seves decisions, junt amb les de milions d'altres agents, determinen una situació econòmica determinada.
3. Entendre l'esquema del flux circular de la renda com a representació simplificada de l'economia.
4. Situar en l'esquema del flux circular de la renda les diferents transaccions que es porten a terme en l'economia.
5. Introduir-se en el concepte de macroeconomia i en l'existència de la política econòmica.
6. Ser conscient de que l'economia no és una ciència exacta i de que, davant d'un fet, hi poden haver diferents opinions

Orientacions pedagògiques

Ja han estat treballats els primers conceptes introductoris a l'economia, ara es pot introduir la macroeconomia.

Partíem del treball en economies simples que ens permetien veure, en conjunt, tot un petit sistema econòmic. En aquest tema, hem d'introduir l'alumnat en la complexitat de l'organització econòmica a partir, això sí, d'un esquema simplificat.

En aquest capítol no es pot pretendre que l'alumne copsi totes les possibles relacions econòmiques sinó, únicament, que conegui a grans trets els actors de

l'economia (subjectes econòmics), els papers que hi desenvolupen i que es vegi, a si mateix, com a element actiu de l'economia.

Es pretén apropar l'alumnat al concepte de macroeconomia, a partir, d'operacions microeconòmiques que l'alumne realitza habitualment o que, com a mínim, coneix. Treballant amb el Flux circular de la renda s'aconseguirà integrar aquestes operacions en una idea global: la macroeconomia.

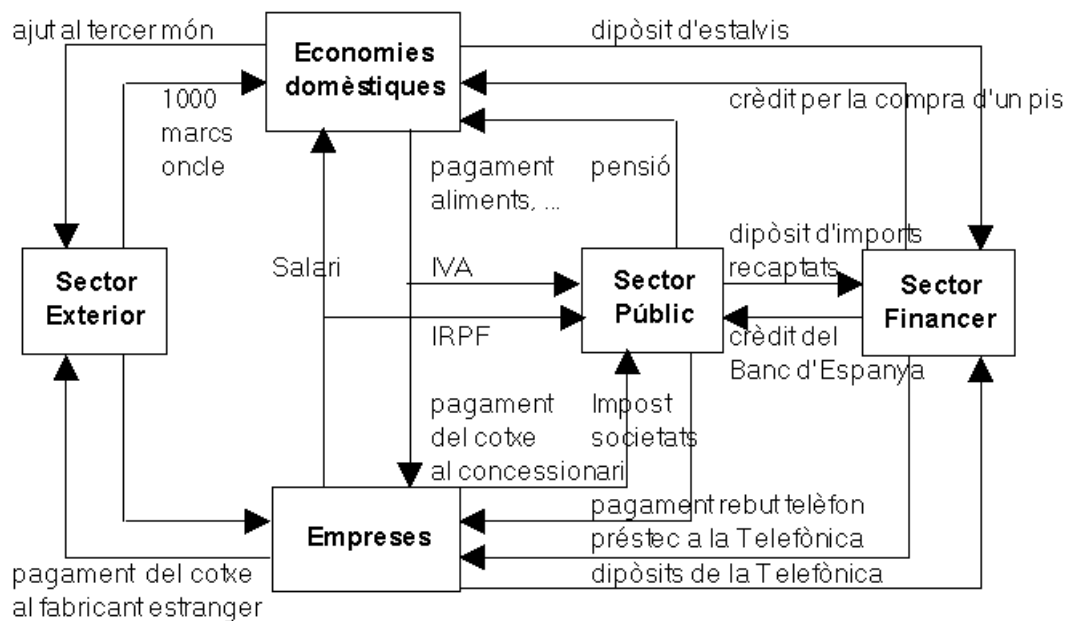
És, tot just, una primera introducció -en tot aquest material treballarem el concepte de macroeconomia-, però seria interessant posar, ara, un exemple senzill del funcionament global de l'economia i de la forma d'incidir-hi amb la política econòmica. Podem situar l'alumnat en un ambient de crisi econòmica, amb un fort atur i debatre quines solucions es podrien portar a terme. No importa si les mides discutides són incorrectes, volem que comencin a veure l'economia com una globalitat, on les variables s'interrelacionen.

Per exemple: *La inversió pública (construcció d'una carretera) farà que les empreses tinguin més feina i això permetrà que més treballadors estiguin ocupats. A tota l'economia hi haurà més renda i es comprarà més; les empreses podran invertir perquè esperaran augmentar les vendes i es crearà més ocupació.*

Guia i solucionari del exercicis

Situar en l'esquema els fluxos

En aquest exercici es pretén que l'alumnat vegi la interrelació de les operacions microeconòmiques dins d'una globalitat. Ha de diferenciar el paper dels diferents subjectes econòmics i se'l començarà a introduir en els diferents sectors de l'economia (producció, monetari, exterior, públic).

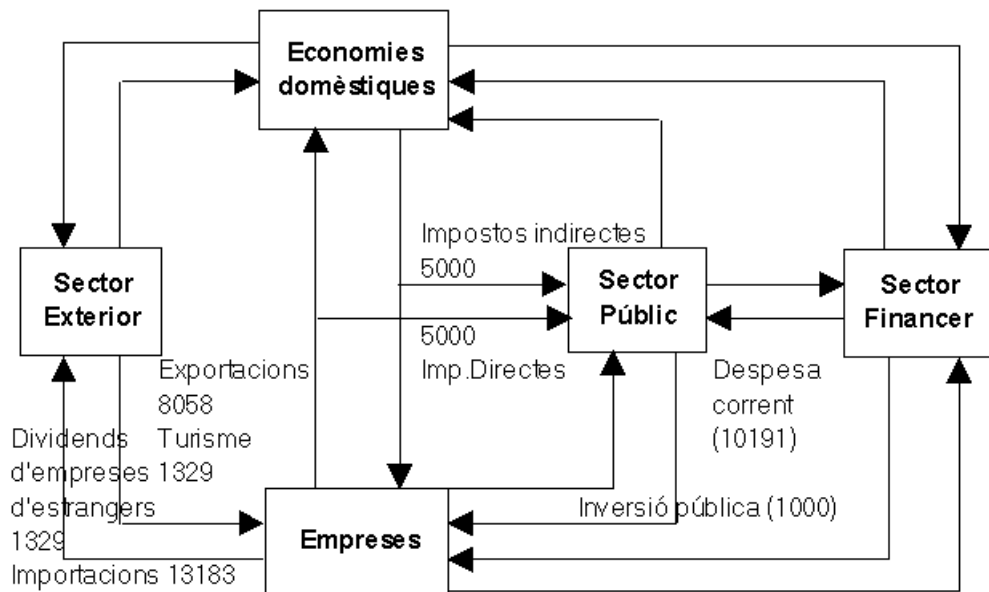

S'hauria de fer veure a l'alumnat la diferència que hi ha entre els fluxos monetaris (inclosos a l'esquema) i els fluxos reals de béns i serveis que els originen.

Algunes variables del Ministre en el Flux circular de la renda

En aquest exercici es pretén un primer contacte amb algunes variables del Ministre, del sector públic i del sector exterior, de les que l'alumnat en pot tenir algunes referències.

Reforçarem aquest treball situant-les en l'esquema del flux circular de la renda.

S'ha de considerar que, en l'esquema, es col·loquen els fluxos monetaris i no els reals de moviments de béns i serveis. Per exemple les exportacions són un flux d'entrada de diner que, lògicament, correspon a una sortida de béns del país.

Hi ha variables que podrien col·locar-se en altres fluxos: la despesa corrent podria ser, també, el pagament de pensions o els impostos directes podrien provenir, també, de les empreses.

3. Magnituds macroeconòmiques

Objectius

L'alumne ha de ser capaç de:

1. Delimitar les activitats que s'inclouen dins del PIB.
2. Identificar les tres vessants (producció, despesa i renda) presents a qualsevol transacció i, com a conseqüència, en el PIB.
3. Distingir les magnituds donades a preus de mercat i les expressades al cost dels factors.
4. Diferenciar el concepte de producció, feta dins d'un espai geogràfic, del de renda obtinguda pels naturals d'aquesta economia.
5. Observar les dades econòmiques reals, tractar-les, fer-ne representacions gràfiques, i treure'n conclusions.

6. Calcular els valors de les magnituds macroeconòmiques a partir de les diferents variables que hi intervenen.
7. Aplicar els conceptes treballats en el model de simulació Ministre.
8. Ser conscient que les activitats incloses dins del PIB inclouen sols les produccions que originen una transacció i no en comprenen d'altres que també són importants a la societat.
9. Tenir sentit crític davant les dades del PIB, que indiquen el creixement quantitatiu d'una economia, però no reflecteixen els costos ecològics d'aquesta producció.
10. Fer atenció al nivell de distribució de renda, com a indicatiu del nivell de justícia d'una economia.

Orientacions pedagògiques

A partir d'aquest capítol s'incorpora a les activitats d'aprenentatge el treball amb dades reals de l'economia. En cada tema és important que, en els exercicis, es repassin els conceptes del tema, però també, que es vegin reflectits aquests conceptes en l'economia real.

També es imprescindible que l'alumnat comenci a treure conclusions a partir de càlculs, gràfiques,... i que agafi autonomia, la qual cosa facilitarà el seu treball en la simulació.

Tot plegat, farà que els alumnes i les alumnes se sentin segurs dins del model simplificat que treballem i, aquesta confiança, els permetrà opinar. Més endavant podran, si segueixen estudiant o si els interessen els temes econòmics, ampliar el model incorporant-hi noves variables, arguments,... llavors les podran assolir més fàcilment perquè tindran unes estructures interioritzades.

En aquest capítol començarem a treballar conceptes concrets. Els introduïrem a partir d'altres continguts ja assolits per l'alumnat. Saben què són les activitats econòmiques, han treballat el flux circular de la renda i els hi serà molt fàcil, doncs, comprendre el concepte de PIB.

És aconsellable, per assimilar millor aquests conceptes, aplicar-los a situacions simples on es poden veure fàcilment la quantificació del PIB per les tres vies.

Tots els continguts del capítol estan resumits en l'esquema en el que es relacionen les diferents magnituds macroeconòmiques; aquest pot ser, doncs, el fil conductor de la introducció teòrica.

Guia i solucionari del exercicis

Debat sobre la conveniència d'incloure en el tema del PIB l'activitat de les mestresses de casa.

En aquesta activitat en pretén fomentar un debat a classe, sobre els continguts del capítol, amb l'excusa d'un tema que pot ser conflictiu.

Podrien sortir idees relacionades amb:

1. La diferenciació entre les activitats en funció de qui les porta a terme (mestressa de casa / restaurant).
 2. Si totes les activitats incloses en el PIB creen riquesa (intermediaris, especuladors,...).
 3. Si les mestresses de casa haurien de cobrar un salari. Qui el pagaria?
- ...

Càlcul de les magnituds macroeconòmiques

L'objectiu d'aquest exercici és calcular des del PIB fins a la RN; això contribuirà a repassar les tres vies de càlcul del PIB i permetrà aplicar, amb dades concretes, l'esquema resum de les magnituds macroeconòmiques.

Càlcul de les magnituds macroeconòmiques

Via de la despesa		Via de la producció	
Consum privat	200	Producció total de béns i serv eis	520
Inversió privada	25	Consums intermedis	306
Consum públic	17	PIB cf	214
Inversió pública	3	Valor afegit sector primari	45
<i>Demanda interna</i>	245	Valor afegit sector secundari	71
Exportacions	40	Valor afegit sector terciari	98
<i>Demanda total</i>	285	PIB cf	214
Importacions	-45		
PIB pm	240		
Impostos indirectes	-28		
Subvencions	2		
PIB cf	214		
Amortitzacions	-23		
PIN cf	191		
Dividends obtinguts d'empreses a l'estranger	23		
Dividends d'empreses residents obtinguts pels propietaris estrangers	-31		
RNN cf	183		
Ajuda per inundacions a un país africà	-1		
R N Disponible cf	182		

Via de la renda	
Salaris	101
Excedent net d'explotació	82
RNN cf	183

En un país en el que el PIB tingui forts augments ...

En aquest exercici es pretén donar al PIB el seu just valor, veient quines conclusions es poden treure d'aquesta mida estadística i quines no.

Es crearà més ocupació

S'ha de fer veure als/les alumnes que el valor del PIB pm (pessetes corrents) pot augmentar per:

1. Increment de preus (amb l'alumnat no es treballa el concepte de ptes. constants fins el capítol 7).
2. Increment d'impostos indirectes (si mirem el PIB cf ja no existeix el problema).
3. Increment de producció real

En cas que l'augment del PIB fos degut a un increment de la producció, cal fer notar que una part podria ser deguda a una millora de la maquinària i no necessàriament a un increment de l'ocupació.

Es preservarà millor la naturalesa

Un creixement de la producció normalment implicarà més explotació dels recursos naturals i més consum d'energia, qüestions que no ajuden a la preservació de la naturalesa.

La seva producció augmentarà

Com ja s'ha dit, el PIB podria augmentar per altres causes com l'increment de preus.

Els seus habitants tindran més riquesa

L'increment de la producció d'un país no necessàriament genera un increment igual de la renda dels seus naturals. Part del PIB es pot convertir en renda dels estrangers (dividends d'empreses d'estrangers) i, en aquest cas, no augmentarà tant la riquesa.

Es consumirà més

Si mirem per la part de la demanda, un dels components més importants del PIB és el consum. Sembla segur, doncs, que en augmentar el PIB s'incrementarà el consum, també podria, però, ser degut a qualsevol dels altres components.

Hi haurà creixement econòmic

Sí, perquè es considera creixement econòmic als augments del PIB.

Exercicis sobre el Ministre

En aquests exercicis l'objectiu és que els alumnes i les alumnes es familiaritzin amb el model de simulació i, alhora, hi apliquin els conceptes de cada capítol.

És important deixar constància que el número que acompanya a cada variable sols serveix per facilitar la seva ràpida localització. S'ha d'evitar que l'alumnat deixi de treballar amb variables (PIB, Renda per càpita,...) i ho faci amb números (31, 35,...) perquè, així, l'exercici es convertiria en una mecànica que no aportaria res.

Selecciona entre les dades del Ministre les referides a les magnituds macroeconòmiques

- 3 Impostos indirectes
- 6 Inversió pública
- 16 Inversió privada
- 17 Consum privat
- 18 Despesa corrent
- 19 Exportacions
- 21 Dividends d'empreses d'estrangers
- 22 Importacions
- 26 Depreciació
- 30 Demanda i oferta reals
- 31 PIB pm Ptes. corrents
- 32 PIB cf
- 33 PIN cf
- 34 RNN cf
- 35 Renda per càpita
- 36 PIBpm Ptes. constants (no el treballarem en aquest capítol)

Fes els càlculs necessaris per obtenir des del PIB fins a la renda per càpita.

Al model de simulació sols hi ha les variables per calcular la via de la demanda. Les unitats de les variables estan donades en milers de milions de pessetes o milions d'habitants.

**Càlcul de les magnituds
macroeconòmiques**

**Ministre (període 2)
Via de la despesa**

17 Consum privat	31530
16 Inversió privada	9166
18 Consum públic	10191
6 Inversió pública	1000
<i>Demanda interna</i>	51887
19 Exportacions	8058
<i>Demanda total</i>	59945
22 Importacions	-13183
31 PIB pm	46762
3 Impostos indirectes	-5000
Subvencions	0
32 PIB cl	41762
26 Amortitzacions	-2456
33 PIN cl	39306
21 Dividends d'empreses residents obtinguts pels propietaris estrangers	-600
34 RNN cl	38706
39 Població	39,62
35 Renda per càpita (RNNcl/Població)	976.931 Ptes

Calcula el percentatge d'increment del PIB

$$\text{PIB (període 3)} - \text{PIB (període 2)}$$

$$54791 - 46762 = 8029$$

$$\text{Increments PIB} / \text{PIB (període 2)} \times 100$$

$$8029 / 46762 \times 100 = 17,17 \%$$

Quin dels components del PIB (via despesa) és més important?

El consum privat: 31530

$$31530 / 46762 \times 100 = 67,42 \%$$

Calcula el percentatge d'increment del components del PIB

Components del PIB	Via de la despesa		Ministre
	Període 2	Període 3	
17 Consum privat	31530	39276	24,57
16 Inversió privada	9166	1864	-79,66
18 Consum públic	10191	12275	20,45
6 Inversió pública	1000	1000	0,00
<i>Demanda interna</i>	51887	54415	4,87
19 Exportacions	8058	11657	44,66
<i>Demanda total</i>	59945	66072	10,22
22 Importacions	-13183	-11281	-14,43
31 PIB pm	46762	54791	17,17

L'increment major ha estat el 44 % de les exportacions i d'un 24% d'augment del consum privat. Aquests augments han fet pujar la demanda total un 10%. El PIB, però, s'ha incrementat un 17% per la baixada de les importacions (-14 %) que ha fet que es satisfés la demanda amb producció pròpia.

A partir de la renda per càpita analitza si el teu poble ha millorat la seva situació

La renda per càpita ha pujat de 976.000 PTES. a 1.125.000 PTES. (variable 35), que correspon a un increment del 15,26%. Aquesta dada indica un increment de la renda molt superior al 7,24 % (variable 28) en què s'han incrementat els preus i, com a conseqüència, un increment de la mitjana de poder adquisitiu dels habitants.

Quines repercussions té la inversió privada en l'economia?

Una economia té una capacitat de producció determinada; si en algun mercat la demanda és superior a l'oferta, els preus pujaran i els empresaris buscaran l'obtenció de beneficis i cobriran la part de demanda insatisfeta. Per aconseguir-ho invertiran un capital en la creació de noves empreses o en la seva ampliació. Ambdós fets porten com a conseqüència un increment de la capacitat productiva i de l'ocupació.

4. Pressupostos de l'Estat

Objectius

L'alumne ha de ser capaç de:

1. Diferenciar, en la forma en què graven al contribuent, els impostos directes dels indirectes.
2. Determinar els avantatges i inconvenients dels dos tipus d'impostos.
3. Descriure diferents polítiques fiscals i els seus efectes en la distribució de renda.

4. Classificar les despeses públiques en despeses corrents i d'inversió.
5. Indicar les diferents maneres d'aprovació/liquidació dels pressupostos (dèficit, superàvit, equilibrats).
6. Assenyalar les formes de finançament del dèficit dels pressupostos i les seves conseqüències.
7. Diferenciar les característiques de les polítiques pressupostàries clàssica i keynesiana.
8. Observar les dades econòmiques reals, tractar-les, fer-ne representacions gràfiques i treure'n conclusions.
9. Descriure l'evolució dels pressupostos públics a l'Estat Espanyol.
10. Calcular els valors dels pressupostos a partir de les diferents variables que hi intervenen.
11. Aplicar els conceptes treballats en el model de simulació Ministre.
12. Opinar sobre les dades del país simulat i començar-se a plantejar quines decisions prendria per millorar la seva situació econòmica.
13. Ser conscient que els representats escollits al parlament són els que aproven, en funció de la seva ideologia, uns determinats pressupostos.
14. Tenir sentit crític davant els avantatges i els inconvenients d'una política pressupostària.
15. Sensibilitzar-se pel fet que tots, com a contribuents, col·laborem en el manteniment dels serveis públics.
16. Valorar negativament l'actuació de les persones que no compleixen amb les seves obligacions fiscals, per la falta de solidaritat que això comporta.
17. Rebutjar les actuacions de les persones que no respecten els béns i serveis públics perquè, si es malmeten o desaprofiten, impliquen un cost per a tothom.
18. Respectar les idees que no coincideixin amb les pròpies.

Orientacions pedagògiques

Per apropar els pressupostos de l'Estat a l'alumnat s'ha de fer referència als seus propis pressupostos. Ells tenen molt clar la insuficiència dels seus recursos, perquè habitualment han de triar entre diferents compres, totes molt indispensables. Una de les opcions que tenen és l'endeutament amb pares o companys.

D'aquesta manera, a partir de la seva experiència personal, l'alumnat veurà l'Estat com un agent econòmic més proper i amb actuacions similars a les seves, malgrat siguin quantitativament molt superiors.

S'haurà d'incidir en despeses concretes dels pressupostos, que l'alumnat les inclogui en la classificació estudiada, que opini sobre el seu nivell de conveniència,...

Posteriorment ja es podrà fer veure la importància de les xifres del pressupost públic i les conseqüències que es deriven de les diferents opcions. Tots els conceptes d'aquest tema incideixen molt sobre cada persona de la societat, s'hauria de fer servir aquest fet per introduir els conceptes a un alumnat, que serà el beneficiat o perjudicat per les decisions: més impostos directes els tocarà la butxaca directament, més impostos indirectes faran els productes més cars, ... És a dir, que els/les alumnes podran introduir-se millor a uns conceptes si se'ls fa veure la manera com els afecten personalment.

Guia i solucionari del exercicis

Debat: És convenient que el sector públic sigui propietari d'empreses?

En realitat, l'objectiu d'aquest exercici no és arribar a una resposta a la pregunta plantejada, que dependrà de la ideologia del qui doni la seva opinió i de la moda econòmica del moment. Amb aquest exercici s'ha de pretendre que els alumnes i les alumnes opinin, donant uns arguments, bons o dolents, però que es defineixin sobre aquest o qualsevol altre tema.

Aquest tema ja permet diferents visions, si aconseguim que l'alumnat opini haurem engegat un procés d'aprenentatge. Les opinions es basen en idees, correctes o no, que es tenen assimilades; si es produeix un debat totes les postures s'enriqueixen en incorporar-se nous arguments, els lligams dels conceptes assolits trontollen i es construeix una altra estructura.

Podem aprofitar aquest exercici per incidir en el fet que l'economia no és una ciència exacta, en què hi poden haver moltes opinions correctes, si estan ben argumentades. Seria important, també, fomentar el respecte per totes les formes de pensar i deixar molt clar que, en qüestió d'opinions, les del professor són tant rebatibles com qualsevol altra.

En no existir una solució única aquí s'apunten alguns dels arguments, sempre relatius, que poden sortir a classe:

1. Hi ha activitats que mai portarà a terme el sector privat perquè no són rendibles (alguns transports públics -Renfe-...).
2. Si es donen subvencions, les empreses privades poden gestionar millor les activitats no rendibles (transport municipal,...).
3. Hi ha activitats que, per raons de seguretat, les ha de fer el sector públic (armament,...).
4. Amb el control suficient una empresa privada pot gestionar qualsevol activitat (centrals nuclears,...).
5. Les empreses del sector públic no són rendibles perquè el seu objectiu no és maximitzar els beneficis (AHV,...).
6. Hi han empreses públiques rendibles (Endesa,...)

...

Fes un esquema dels diferents tipus d'impostos, on s'incloguin els seus avantatges i inconvenients.

Aquest exercici és senzill perquè l'alumnat, amb una simple consulta als seus apunts, podrà fer l'esquema, que posteriorment li servirà per poder prendre les millors decisions a la simulació.

Els Impostos Directes: Són més justos, treuen capacitat d'inversió i són difícils de recaptar.

Els Impostos Indirectes: Són més injustos, són més fàcils de recaptar i no treuen capacitat d'inversió.

**Quin tipus de despesa té més importància: la d'ensenyament o la de sanitat?
Quines despeses corrents i d'inversió s'inclourien dins d'aquest apartat?**

En aquest exercici es pretén provocar un debat perquè l'alumnat opini i, alhora, es comentin a classe diferents tipus de despeses d'ensenyament i de sanitat. La resposta no és important, perquè, en funció de la situació personal de cadascú, es valorarà més unes despeses o altres. El que sí és important, és el fet que es discuteixi, s'analitzin tipus de despeses, es valori la seva importància,...

1. Les idees que poden sortir en el debat són molt diverses, a continuació se'n relacionen algunes, a favor d'un i altre tipus de despesa, que poden orientar el debat :
2. Les despeses de sanitat són més importants perquè estan relacionades amb la salut.
3. Les despeses d'ensenyament són més importants perquè d'elles depèn la formació i, com a conseqüència, la producció, la convivència,... de la societat.
4. Ambdós despeses afecten a tots els membres de la societat.
5. En els dos sectors hi ha un sector privat que dona serveis, malgrat està subvencionat en bona part.
6. Caldria analitzar despesa a despesa per veure la seva importància, perquè no ens podem decantar globalment per les despeses de sanitat o ensenyament.
7. Despeses de sanitat poden ser: construcció d'hospitals, compra de medicaments, pagament al personal sanitari, pagament al personal de neteja, ... Despeses d'ensenyament poden ser: construcció d'escoles, pagament als mestres, compra de paper, compra de pissarres, pagament al personal de neteja... Moltes de les despeses d'ambdós sectors són similars.

Els càlculs en el Ministre

Selecciona, entre les variables del Ministre, les que es refereixen als Pressupostos de l'Estat.

- 2 Deute públic
- 3 Impostos indirectes
- 4 Impostos directes
- 6 Inversió pública
- 12 Dèficit / superàvit pressupostos de l'Estat
- 14 Crèdit del Banc Central
- 18 Despesa corrent
- 45 Saldo de l'Estat al Banc Central

Fes els càlculs necessaris per obtenir el dèficit o superàvit dels pressupostos en els períodes 2 i 3.

Càlcul dels pressupostos de l'Estat

Ministre (període 2 i 3)

Ingressos

	Període 2	Període 3
3 Impostos indirectes	5000	6000
4 Impostos directes	5000	5300
<i>Total ingressos</i>	<u>10000</u>	<u>11300</u>

Despeses

6 Inversió pública	1000	1000
18 Despesa corrent	10191	12275
<i>Total despeses</i>	<u>11191</u>	<u>13275</u>

12 Dèficit / superàvit	-1191	-1975
-------------------------------	-------	-------

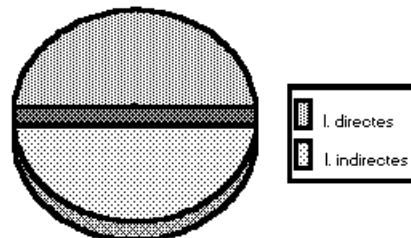
Observa la forma de finançament del dèficit en el període 3 i calcula el deute que l'Estat té en el Banc Central.

En els dos períodes li han sobrat recursos a l'Estat; no sols no ha necessitat un crèdit sinó que ha ingressat el seu excedent de tresoreria al seu compte al Banc Central (es reflecteix a la var. 14 amb un crèdit negatiu).

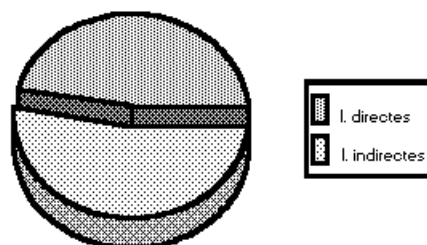
12 Dèficit / superàvit	-1191	-1975
Finançament		
2 Deute públic	3000	2000
<i>Pendent de finançar o</i>		
<i>Excedent de tresoreria</i>	1809	25
14 Crèdit del Banc central	-1809	-25
	0	0
45 Saldo de l'Estat al B. Central	122	147
46 Deute públic acumulat	17230	19230

Fes un gràfic de sectors per cada període on es vegi el percentatge d'impostos directes i indirectes amb que, com a ministre, has gravat als ciutadans del teu país.

Període 2

Període 3

Calcula la pressió fiscal que has aplicat, sumant els impostos directes i els indirectes.

Pressió fiscal

	Període 2	Període 3
3 Impostos indirectes	5000	6000
4 Impostos directes	5000	5300
<i>Total ingressos</i>	10000	11300

Els impostos directes, quin percentatge han estat de la Renda Nacional? Els impostos indirectes, quin percentatge han estat de les transaccions fetes al país (var 30)? Interpreta els resultats.

4 Impostos directes	5000	5300
34 RNN	38706	44937
<i>Pressió fiscal imp. directa</i>	12,92%	11,79%
3 Impostos indirectes	5000	6000
30 demanda i oferta reals	59945	66072
<i>Pressió fiscal imp. indirecta</i>	8,34%	9,08%

Malgrat l'augment nominal dels impostos directes, la pressió fiscal ha disminuït del 12,92% al 11,79%.

La imposició indirecta ha augmentat nominalment i efectivament. No sols ha augmentat la recaptació d'IVA per un major nombre de transaccions sinó que també ha augmentat el tipus aplicat.

Quin augment s'ha produït en la despesa corrent? Què inclou aquesta variable? S'ha incrementat més que la inflació del període (variable 28)? De què creus que depèn el seu valor? Quin valor podrà tenir en el període 4?

	Període 2	Període 3
28 Inflació	7,82%	7,24%
18 Despesa corrent	10191	12275
Increment de despesa corrent		2084
Percentatge d'increment des. corrent		20,45%

La despesa corrent dels pressupostos de l'Estat s'han incrementat un 20,45 %, quantitat molt superior al 7,24 % en què s'han incrementat els preus.

Aquesta variable inclou:

- Compra de béns i serveis (paper, gasolina, ...)
- Pagament de subsidis d'atur
- Interessos del deute públic

El seu valor depèn, doncs, del nivell de preus, de l'atur, del deute públic acumulat; etc. S'ha de tenir present que, al Ministre, hi ha una forta tendència al seu augment.

Previsions per al proper període

La resta d'aquests exercicis pretén que els alumnes i les alumnes facin l'esforç de preveure el valor que les variables tindran en el proper període i que comencin a prendre decisions. No és important que encertin res, l'objectiu és que s'habituin al fet de preveure i al de decidir.

En aquest tema sols hauran de preveure la despesa corrent i, en funció d'aquesta, decidir els impostos que aplicarien i la inversió pública que farien.

Si a cada tema es treballa en aquesta línia, quan s'apliqui la simulació, serà més fàcil que l'alumnat prengui les decisions i el treball es podrà centrar més en els aspectes d'anàlisi.

5. Diner i Política Monetària

Objectius

L'alumne ha de ser capaç de:

1. Definir el concepte de diner i assenyalar les seves característiques i funcions.
2. Comparar els diferents tipus de diner que ha existit i enumerar els seus avantatges i inconvenients.
3. Descriure el tipus de diner i la forma en què cadascun d'ells es creen.
4. Calcular exemples simples de creació de diner bancari a partir de la concessió de crèdits per les entitats bancàries.
5. Observar les dades econòmiques reals, tractar-les, fer-ne representacions gràfiques i treure'n conclusions.
6. Comparar les diferents mides de l'oferta monetària.
7. Comprendre la importància del control de l'oferta monetària i els seus efectes en l'economia real.
8. Manipular alguns instruments de política monetària.
9. Aplicar els conceptes treballats en el model de simulació Ministre.
10. Ser conscient de que actualment el valor del diner, en sí mateix, és nul.

Orientacions pedagògiques

Els alumnes i les alumnes tracten habitualment amb diner per pagar, comptar,... i coneixen part de les seves característiques i funcions actuals. És interessant que arribin a un concepte de diner genèric i la millor forma d'aconseguir-ho és veient l'inici i l'evolució del diner.

Per assolir millor aquests conceptes es pot fer referència als continguts del vídeo treballat al capítol 1 (origen del diner, ...).

Per introduir el concepte de diner bancari i veure la seva creació, serà interessant fer exercicis amb diferents coeficients de caixa.

Coneguda l'existència i origen del diner bancari, l'alumnat sempre es sorprèn de veure la minsa proporció de bitllets i monedes que existeixen en relació a la

totalitat de diner (a l'exercici sobre les dades reals de l'economia hi ha dades perquè vegin la proporció).

Per introduir-se en la política monetària s'ha de comparar el diner amb l'economia real (béns i serveis produïts), l'alumnat ja coneix el concepte de PIB i, a les dades reals d'aquest capítol, es pot fer aquesta comparació. També es pot fer un exercici en el qual es segueix un bitllet i veure com es mou entre els diferents subjectes econòmics, observar que un bitllet pot fer més d'una transacció en un any, com un bitllet origina diner bancari...

En el treball sobre l'oferta monetària, s'ha de fer veure a l'alumnat la dificultat que existeix per triar la forma de quantificar el diner (ALP, ...); l'alumne ha de comprendre com una llibreta a la vista s'inclou en el diner i, si es compren accions, deixen de ser diner, malgrat que les accions poden fer-se, també, ràpidament efectives.

No s'ha de donar excessiva importància al coneixement concret de M_1 , M_2 , ... sols cal tenir una idea del que és l'oferta monetària per treballar el tema de la política monetària i entendre la relació que existeix entre la quantitat de diner i el nivell de preus i la forma en que, amb la política monetària, es pot influenciar en l'economia real.

Tots els continguts, com en la resta de capítols, sols s'introduiran teòricament i, serà amb els exercicis, que es començaran a fer servir, consultar, ... En aquest tema hi ha exercicis genèrics que treballen aspectes globals de senzills sistemes econòmics, qüestió que permet assolir millor els continguts.

Guia i solucionari dels exercicis

Treball sobre el sistema monetari del camp de presoners

Què era el diner?

Les cigarretes.

Es podia crear diner?

Sí, en arribar els paquets de la Creu Roja, s'introduïa nou diner al sistema monetari.

Què passava quan hi havia un excés de diner?

Si hi havia molt tabac, tothom volia comprar i, com a conseqüència, els preus pujaven; calia, doncs, més diner -tabac- per comprar cada cosa (inflació).

I si el diner era escàs?

Si hi havia poc tabac, el seu valor augmentava. Amb poc tabac es podia comprar molta cosa i els preus baixaven (deflació).

Per què es va triar aquest diner i no un altre?

El tabac era un bé que només era consumit per una part de la gent, la qual cosa feia que la resta de persones l'haguessin de canviar. Tots, però, sabien que era molt apreciat pels fumadors i, per això, era acceptat per tothom i va esdevenir el diner del camp de presoners.

Els preus depenien de la quantitat de diner?

Sí, com ja s'ha vist, un excés de tabac feia pujar els preus i si disminuïa el diner, els preus baixaven.

Per què hi havia inflació o deflació al camp de presoners?

Les variacions de la quantitat de diner eren les que provocaven la inflació i la deflació.

Si els presoners s'haguessin organitzat, quines mides de política monetària podrien haver portat a terme?

Aquest sistema monetari no funcionava bé perquè no tenia estabilitat; les persones no sabien quins serien els preus dels béns la setmana propera, ni ... Aquest fet desanimaria qualsevol activitat econòmica en qualsevol economia i, per això, la política monetària vetlla per l'existència d'una oferta monetària adequada.

Al camp de presoners també haurien d'haver fet una política monetària amb les següents característiques:

1. En arribar els paquets de la Creu Roja haurien d'haver guardat part del tabac.
2. En passar el temps, disminuiria el tabac en circulació i, llavors, s'hauria d'haver repartit de mica en mica el tabac guardat.
3. L'encarregat de guardar el tabac i repartir-lo hauria fet, doncs, les funcions de Banc Central.

Calcula quant diner bancari es podria crear a partir d'un ingrés inicial de 100, si es decideix mantenir a caixa un 15% dels dipòsits.

Coeficient de caixa		Nous dipòsits	Préstecs	Caixa
	15%			
Dipòsit original		100	85	15
	1	85,00	72,25	12,75
	2	72,25	61,41	10,84
	3	61,41	52,20	9,21
	4	52,20	44,37	7,83
	5	44,37	37,71	6,66
	6	37,71	32,06	5,66
	7	32,06	27,25	4,81
	8	27,25	23,16	4,09
	9	23,16	19,69	3,47
	10	19,69	16,73	2,95
	11	16,73	14,22	2,51
	12	14,22	12,09	2,13
	13	12,09	10,28	1,81
	14	10,28	8,74	1,54
	15	8,74	7,43	1,31
	16	7,43	6,31	1,11
	17	6,31	5,36	0,95
	18	5,36	4,56	0,80
	19	4,56	3,88	0,68
	20	3,88	3,29	0,58
	21	3,29	2,80	0,49
	22	2,80	2,38	0,42
	23	2,38	2,02	0,36
	24	2,02	1,72	0,30
	25	1,72	1,46	0,26
	26 a 100	1,46	1,24	0,22
Total		666,67	566,67	100,00

D'un dipòsit inicial de 100, al final del procés, es tindria 666 perquè se n'haurien creat 566 de diner bancari amb el procés de concessió de crèdits.

Si en una economia es prenen els ALP com a forma de controlar el diner, indica si són diner:

- Els bitllets - sí
- Les accions - no
- Les lletres del tresor - sí
- Els pagarés de telefònica - no
- Les obligacions de l'Estat - no
- Les llibretes d'estalvi a la vista - sí
- Les llibretes d'estalvi a termini - sí
- Els bons hipotecaris emesos per Argentaria - sí

Hi havia una vegada un rei que volia que el seu poble fos el més ric del món. Va manar que s'imprimissin molts bitllets i que cada persona en rebés un bon grapat cada mes ... Com acaba aquest conte?

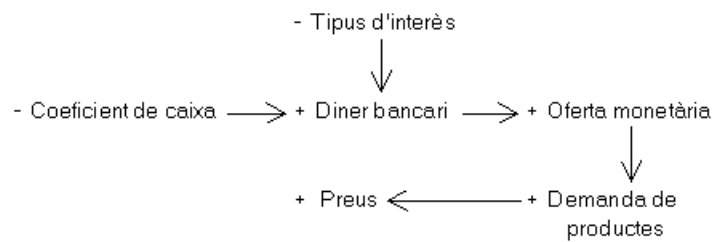
Els súbdits d'aquest rei tenien tot el diner que volien, tots anaven a comprar i la demanda superava l'oferta; els preus pujaven.

En augmentar, encara més, la quantitat de diner en circulació, aquest perdia valor fins al punt que ningú volia vendre res, era millor tenir els béns que no pas canviar-los per un diner que no tenia valor. Ningú podia comprar res per molt que pagués, ni tan sols el mateix rei.

En disposar de diner, a la gent tampoc els calia treballar i , això, va agreujar encara més la disponibilitat de béns.

En resum, amb aquesta decisió el rei va fer empobrir el país i als seus habitants.

Fes un esquema en el que es relacionin els següents conceptes:

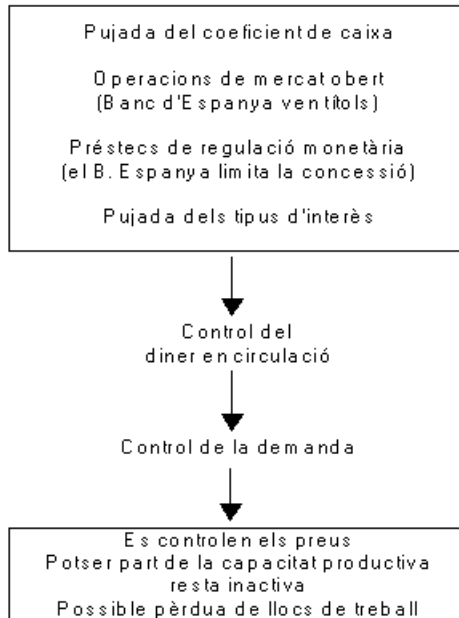
Quines conseqüències té una baixada dels tipus d'interès?

Si els tipus baixen augmenta la demanda de crèdits i, com a conseqüència, el diner bancari. Hi ha més oferta monetària que es dedica al consum i a la inversió.

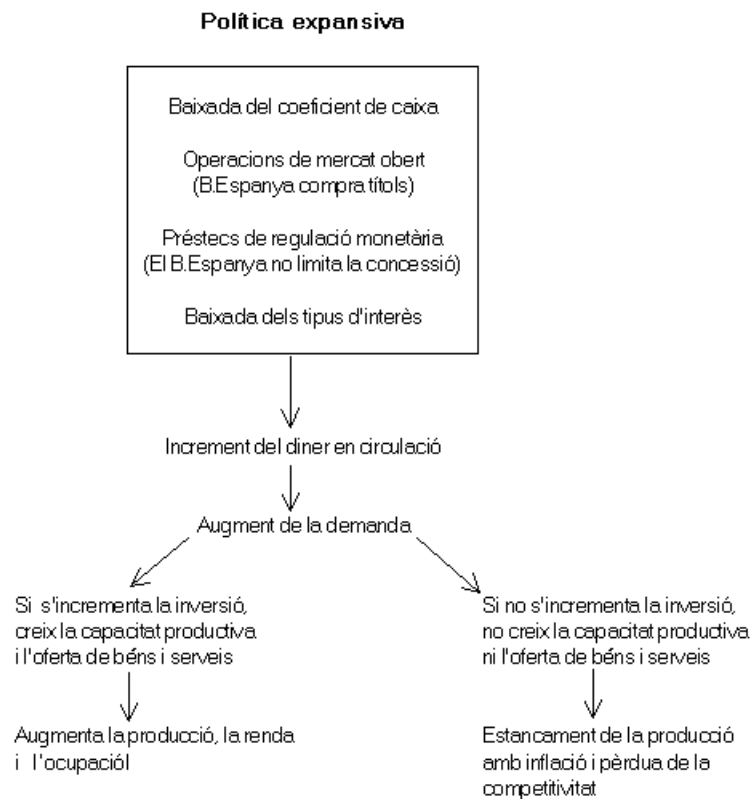
Si tot es dedicués a consum hi hauria augment de preus, pèrdua de competitivitat i la producció no pujaria. Si s'incrementa la inversió, part del augment de demanda es podria satisfer amb la capacitat productiva creada i milloraria la producció i amb ella la renda i l'ocupació.

Fes un esquema-resum del comportament de les diferents polítiques monetàries vistes.

Política restrictiva

Fes un esquema-resum del comportament de les diferents polítiques monetàries vistes.

Exercicis sobre el Ministre

Selecciona, entre les variables del Ministre, les que es refereixen a la Política Monetària.

1. Coeficient de caixa
5. Tipus d'interès
13. Dipòsits bancaris i altres actius financers
15. Actius líquids en mans del públic

El diner legal en circulació en el període 2 ha estat ...

<u>Càlcul dels Actius líquids en mans del públic</u>		
Ministre (període 2 i 3)		
Diner legal	Període 2	Període 3
Diner legal inicial (var.no inclosa al r	3000	3000
45 Saldo de l'Estat al Banc Central	122	147
<i>Total diner legal en circulació</i>	2878	2853
Diner bancari		
13 Dipòsits bancaris i altres	40914	51698
<i>Total diner bancari</i>	40914	51698
<hr/>		
15 Actius líquids en mans del públic	43792	54551

La variable del diner legal inicial (valorat en 3000) no està inclosa dins de les 46 que es llisten en el Ministre, malgrat això, sempre es parteix d'aquesta dada. En els dos períodes estudiats, a l'Estat li ha sobrat efectiu i l'ha ingressat al B. Central, amb la qual cosa l'ha retirat de circulació. Contràriament, si l'Estat no pogués finançar els seus dèficits, el Banc Central li hauria de fer un crèdit i, per això, emetria diner legal.

Amb quins instruments pots controlar el diner en circulació?

El coeficient de caixa i el tipus d'interès permeten controlar el diner bancari. Si baixa el tipus d'interès, augmentarà la demanda de crèdits i, en funció del coeficient de caixa, les entitats en podran concedir més o menys crèdits.

El Banc Central pot emetre més diner legal per finançar els dèficits dels pressupostos de l'Estat (si no s'han finançat amb deute públic).

Si haguessin augmentat més els ALP, quines conseqüències hagués tingut en l'economia del teu país?

- Un increment de la demanda planejada
- Un millor aprofitament de la capacitat productiva
- Un increment de la producció i de la renda del país

Si prens la decisió de baixar el tipus d'interès, quines conseqüències portarà per l'economia del país?

Un increment de la demanda de crèdits que, si no estan molt limitats pel coeficient de caixa, es portaran a terme, la qual cosa farà augmentar el diner bancari. Aquest increment de l'oferta monetària farà créixer la demanda i ...

Quina política monetària decidirieu pel període 4? Per què?

Aquest exercici segueix la línia de fer que l'alumnat s'acostumi a la presa de decisions, amb independència de si aquestes són més o menys encertades.

6. Sector exterior

Objectius

L'alumne ha de ser capaç de:

1. Delimitar les transaccions que afecten a cada balança.
2. Calcular els saldos de les diferents balances.
3. Interpretar el significat del saldo de les diferents balances.
4. Enumerar els components de les reserves d'un país.
5. Descriure els factors que afecten al tipus de canvi d'una moneda.
6. Comentar el funcionament del Sistema Monetari Europeu.
7. Indicar el paper del Banc Central en el manteniment de la cotització d'una moneda.
8. Observar les dades econòmiques reals, tractar-les, fer-ne representacions gràfiques i treure'n conclusions.
9. Aplicar els conceptes treballats en el model de simulació.
10. Enumerar les característiques de la Balança de pagaments espanyola.
11. Ser conscient que l'adquisició de productes estrangers implica un augment de la producció i de la renda d'un altre economia, en detriment de la pròpia.

Orientacions pedagògiques

Per introduir l'alumnat en aquest tema es pot fer una ullada al quadre del flux circular de la renda, treballat al capítol 2, i veure com tots els subjectes econòmics fan transaccions amb l'exterior.

El proper pas seria fer veure a l'alumnat que cadascú d'ells fan transaccions amb béns o serveis que venen de fora. Es podria fer, entre tots, una llista on hi podria constar fets com els següents:

Bevem Coca-Cola, mengem kiwis de Nova Zelanda, veiem pel·lícules americanes, comprem a Andorra, fem servir pneumàtics Pirelli, escoltem discs de conjunts anglesos o conduïm cotxes d'importació, fem turisme...

L'alumnat ja ha treballat el tema de les magnituds macroeconòmiques, serà fàcil que vegi com fan disminuir el PIB algunes d'aquestes transaccions amb l'exterior; altres, com la compra de pneumàtics, no fan disminuir el PIB perquè no es fabriquen a l'estranger, però sí que una part d'aquesta producció es converteix en renda a Itàlia (aquest extrem ja s'ha treballat al capítol 3).

És convenient, però, no treballar sols els aspectes negatius dels intercanvis amb l'exterior, podem discutir entre tots els inconvenients de viure en una economia tancada.

A partir d'aquest treball ja es poden introduir les diferents balances i el tipus d'operacions que engloben. Aquest treball és aconsellable fer-lo a partir d'exemples que permetin càlculs, d'aquesta manera es podran assolir millor els conceptes i treure conclusions dels resultats.

Una altra tasca que es pot portar a terme és l'estudi, a partir de les dades de l'economia espanyola, de la situació de la seva Balança de pagaments.

Guia i solucionari del exercicis

Un dia en què el tipus d'interès era de 100 Ptes. per cada dòlar, es van produir les següents transaccions:

tipus de canvi 100	S'ofereixen dolars i es demanen ptes	S'ofereixen ptes i es demanen dolars	Balança on s'anotarà la transacció
	Dòlars	Ptes	
Compra d'un cotxe americà		3.500.000	<i>Mercaderies</i>
Un turista americà visita Barcelona	10.000		<i>Serveis</i>
Un inversor americà vol comprar accions	30.000		<i>Capitals</i>
Una empresa ven caramels als EEUU	5.000		<i>Mercaderies</i>
Pagament d'interessos al Banc americà		100.000	<i>Serveis</i>
Devolució del capital al Banc americà		910.000	<i>Capitals</i>
Paguem una pòlissa d'assegurances a una companyia americana		25.000	<i>Serveis</i>
	Dòlars	Pessetes	
Oferta	45.000	4.535.000	
Demanda de pessetes	45000 x 100 =	4.500.000	
Diferència		35.000	

Compara oferta i demanda en Pta. Oferta pta > dem pta

Quina tendència tindrà la cotització ? Tendència a baixar la cotització

Què hauria de fer el Banc d'Espanya Intervenció del Banc d'Espanya: compra pessetes

Hem guanyat o perdut reserves ? Pèrdua de divises

Saldo Balança mercaderies	-3.000.000
Saldo Balança serveis	875.000
Saldo B. Compte Corrent	-2.125.000
Saldo Balança de capitals	2.090.000
Saldo Balança Pagaments	-35.000
Reserves	-35.000

Quines balances indiquen el nivell de productivitat d'un país?

Les balances comercials i de serveis són les que indiquen el nivell de productivitat d'una economia.

Quines transaccions s'inclouen dins de la Balança de capitals?

Els préstecs i les inversions a curt i a llarg termini.

Un país té superàvit en la Balança per compte corrent, què passaria si no invertís a l'estranger?

Si s'acumulessin els superàvits i no hi hagués una sortida de divises per inversions o préstecs a l'estranger, el nivell de reserves del país seria molt elevat. La cotització de la seva moneda seria molt alta i li seria difícil poder vendre els béns i serveis a l'estranger; hauria perdut competitivitat.

Exercicis sobre el Ministre

Selecciona, entre les variables del Ministre, les que es refereixen al Sector Exterior

- 7 Inversió estrangera
- 8 Aranzel
- 19 Exportacions
- 20 Turisme
- 21 Dividends d'empreses d'estrangers
- 22 Importacions
- 23 Dependència estrangera
- 42 Reserves del període
- 43 Reserves totals
- 44 Cotització

Calcula el saldo de les diferents balances

Càlcul de la Balança de pagaments

Ministre (període 2 i 3)

Balança Comercial	Període 2	Període 3
19 Exportacions	8058	11657
22 Importacions	13183	11281
<i>Saldo balança comercial</i>	-5125	376
Balança de Serveis		
21 Dividends d'empreses d'estrangers	-600	-700
20 Turisme	1329	1424
<i>Saldo balança de serveis</i>	729	724
Balança de Transferències		
No hi ha cap variable al model	0	0
Balança de Capitals		
7 Inversió estrangera	2000	2000
<i>Saldo balança de capitals</i>	2000	2000
<i>Saldo balança de pagaments</i>	-2396	3100

Calcula la variació de reserves dels dos períodes i les reserves acumulades del període 3.

Saldo balança de pagaments	-2396	3100
42 Reserves del període	-2396	3100
43 Reserves totals	4623	7723

Com està el teu país? Ha millorat la seva competitivitat?

En el període 3 s'han generat reserves, contràriament al període anterior en què se'n van perdre. La competitivitat no ha millorat perquè la cotització de la moneda ha augmentat i els preus, malgrat s'han controlat, han seguit pujant; dependrà de la inflació dels països competidors el fet de perdre més o menys competitivitat.

Per què ha augmentat la cotització de la teva moneda?

Perquè el saldo de la balança de pagament ha estat positiva, és a dir, hi ha hagut més demanda de la nostra moneda que oferta.

Què indica la Dependència exterior (var. 23)? Com es calcula?

Càlcul de la dependència exterior

	Període 2	Període 3
23 Dependència exterior	14000	16000
7 Inversió estrangera	2000	2000

La dependència exterior controla el total d'inversions fetes pels estrangers i ens indica el nivell en què la nostra economia depèn de decisions preses fora.

Les inversions estrangeres no són, en realitat, una decisió del govern. El país que les vol acollir pot, però, facilitar-les amb diferents ajuts (fiscals,...). Simplificant la realitat, suposarem al Ministre, que pots decidir l'import de les inversions estrangeres que fomentaràs. Quins avantatges i inconvenients creus que comporten les inversions estrangeres?

La inversió estrangera, al Ministre, té els mateixos efectes que la inversió privada i la pública. Una part es dedica a crear noves empreses, la qual cosa augmenta la capacitat productiva i crea ocupació.

Part de la producció d'aquestes empreses estrangeres es converteix en renda del país (salaries dels treballadors).

En la part negativa s'ha de dir que una part de la producció de l'economia surt com a renda a l'estranger (els dividendes dels propietaris de fora) i, a més, es depèn contínuament de decisions de fora (tancar les factories, ...).

Com podries millorar la situació del teu país? Quines decisions hauràs de prendre en el període 4 per millorar el sector exterior?

Aquest exercici, com alguns plantejats a d'altres temes, pretén que els alumnes i les alumnes s'acostumin a decidir. Més endavant, les errades seran, per a ells, font d'aprenentatge, sempre i quan ara trenquin el gel i s'acostumin a prendre decisions.

7. Equilibri / Desequilibri

Objectius

L'alumne ha de ser capaç de:

1. Comparar l'oferta i la demanda totals i descriure la situació d'equilibri o desequilibri produïda.
2. Enumerar les causes i les conseqüències de les situacions de desequilibri.
3. Quantificar, amb les mesures més habituals, la inflació i l'atur.
4. Convertir les quantitats donades en pessetes corrents a pessetes constants.
5. Aplicar els conceptes treballats al model de simulació Ministre.
6. Treure conclusions sobre l'evolució de les variables.
7. Analitzar una situació determinada de desequilibri i opinar sobre les mesures que podrien solucionar-la.
8. Observar les dades econòmiques reals, tractar-les, fer-ne representacions gràfiques i treure'n conclusions.
9. Descriure la tendència a l'equilibri de les economies, malgrat no es produeixi en situacions de plena ocupació.
10. Ser conscient de que a l'equilibri no s'hi arriba, moltes vegades, amb justícia i solidaritat.

Orientacions pedagògiques

En els capítols anteriors hem introduït, treballat i aplicat diferents continguts; de mica en mica hem edificat una estructura simplificada de l'economia; els conceptes d'aquest tema han de ser la clau de volta que suporta i dóna consistència aquesta construcció.

Ara s'ha de treballar, doncs, donant una visió global de l'economia i fer referència contínuament als diferents sectors, a les seves interrelacions.

Parlarem de l'equilibri i compararem l'oferta i la demanda, la capacitat de vendre i les intencions de comprar, introduïrem la idea de conjuntura com a conjunt d'expectatives dels consumidors i dels inversors. Les seves decisions determinaran augmentos o disminucions de la demanda -consum o inversió- o d'oferta, provocada per noves empreses, per l'ampliació d'antigues -derivada de les inversions fetes- o pel seu tancament.

Com a conseqüència de la interacció entre demanda i oferta, es poden introduir els conceptes d'inflació i d'atur, les seves causes i conseqüències i la forma de quantificar-los. Són continguts molt propers a l'alumnat, molts d'ells estan aturats i a tots els hi afecten els increments de preus i, per això, fàcilment podran entrar en aquests continguts.

Derivat del fet de la inflació, s'introduirà el càlcul per transformar les diferents variables de pessetes corrents a pessetes constants. Es pot aplicar aquest càlcul a les dades reals dels diferents capítols, qüestió que permetrà treure conclusions globals de l'evolució de l'economia, a partir, ara, de les dades deflactades.

Per finalitzar la introducció al model de simulació, en aquest capítol, es donaran idees per incrementar la capacitat productiva, la demanda, ... i s'aprofitarà per repassar les relacions entre diferents variables; seria interessant, també, posar exemples de decisions i analitzar, entre tots, la forma en què afecten a les diferents variables i fer esquemes que representin aquestes interaccions.

Guia i solucionari del exercicis

Quin és el principal problema de l'economia?

En aquest exercici es pretén provocar una discussió, tal com s'ha fet en d'altres capítols, sobre un tema que no té una solució única i clara; l'objectiu és que s'opini com a camí perquè es manifestin els conceptes assolits (pot ser una font d'avaluació) i perquè aquests trontollin davant d'arguments d'altres companys ... i es produeixi un aprenentatge, que no serà tangible com qui aprèn una definició, però que sens dubte existirà i serà significatiu.

En el debat poden sortir arguments com aquests:

1. L'atur afecta greument a les persones
 2. Si hi ha persones aturades, a la societat es deixa de produir riquesa
 3. La inflació fa que comprem a l'estranger i les nostres empreses han de tancar
- ...

Les mesures que es detallen, incidirien en el nivell d'atur?

Baixar el tipus d'interès

Si els tipus són baixos augmentarà la demanda de crèdits i, com a conseqüència, el diner bancari. L'augment del diner en circulació provocarà increments de demanda de béns de consum i d'inversió (en funció de les expectatives de beneficis); els increments de demanda generen més activitat a les empreses i, si l'increment es localitza en l'apartat de la inversió, augmenta la capacitat productiva, amb la qual cosa es crearan llocs de treball.

Pujar el coeficient de caixa

Limitarà la possibilitat de que els bancs deixin crèdits i, això, restringirà les possibilitats de consum i d'inversió, la qual cosa no permetrà crear ocupació.

Augmentar la inversió pública

Incrementarà la demanda de béns d'inversió i, com a conseqüència, l'activitat econòmica, qüestió que fomentarà l'ocupació, a més de crear alguns llocs de treball directe.

Augmentar la despesa corrent

Incrementarà el consum i aquest augment de l'activitat econòmica pot fomentar l'ocupació.

Fomentar la inversió estrangera

Pot crear directament llocs de treball en la nostra economia i serà, alhora, una entrada de divises que millorarà la nostra balança de pagaments.

Les mesures que es detallen, incidirien en la inflació?

Baixar el tipus d'interès

Si els tipus són baixos augmentarà la demanda de crèdits i, com a conseqüència, el diner bancari. L'augment del diner en circulació provocarà increments de demanda de béns de consum i d'inversió. Si aquest augment de la demanda no s'acompanya d'un increment de la capacitat productiva la inflació pujarà.

Pujar el coeficient de caixa

Limitarà la possibilitat de que els bancs deixin crèdits i, això, restringirà les possibilitats de consum i d'inversió, la qual cosa ajudarà al control de la inflació.

Augmentar la inversió pública

Incrementarà la demanda de bens d'inversió i, com a conseqüència, l'activitat econòmica, qüestió que facilitarà increments de la inflació.

Augmentar la despesa corrent

Incrementarà la compra de béns de consum, la qual cosa farà augmentar la demanda i podrà provocar inflació.

Exercicis sobre el Ministre

Compara les intencions de demanda (var. 24) amb la capacitat d'oferta (var. 27). Quines conseqüències tindrà?

	Període 2	Període 3
24 Demanda planejada	59945	66072
27 Capacitat d'oferta	62321	74374
<i>Excés de demanda</i>	-2376	-8302

Hi ha un excés d'oferta que implica que les empreses del país tenen part de la seva capacitat productiva inactiva, la qual cosa produirà el tancament de part d'aquestes empreses i pèrdua d'ocupació.

Com s'obté la capacitat d'oferta del període?

Capacitat d'oferta

	Període 2	Període 3
25 Capacitat prod. proper període	63093	63824
22 Importacions	13183	11261
<i>27 Capacitat d'oferta</i>	76276	74974

Una inversió, en aquest model, no genera capacitat productiva fins al proper període, per això, s'obté la capacitat d'oferta de sumar la capacitat productiva efectiva (generada l'any passat) a les importacions (oferta de l'exterior).

Calcula el PIB en pessetes constants

31 PIB(pm) en Ptes. corrents	46762	54791
28 Inflació	7,82	7,24
29 Índex d'inflació (any 0 - base 100)	116,11	124,51
36 PIB pm Ptes. constants	40270	44001

$$\text{PIB Ptes.constants} = 46762 / 116,11 * 100 = 40270$$

Veiem que, en aquests dos períodes, l'increment real del PIB, mesurat en Ptes. constants ha estat molt inferior a l'augment en Ptes. corrents.

Com podem fer augmentar la capacitat productiva?

Amb inversió perquè aquesta crearà noves empreses o incrementarà la capacitat de les empreses existents.

Al període 3 la capacitat d'oferta supera la demanda planejada. Quines decisions prendràs en el període 4 per solucionar-ho? Si no ho aconsegueixes, quines conseqüències tindrà?

S'haurà de propiciar un increment de la demanda amb una política monetària expansiva que permeti augments del diner en circulació que facin pujar la despesa. Concretament es baixarà el coeficient de caixa i el tipus d'interès.

Si no s'aconseguís aquest augment de demanda, part de la capacitat productiva restaria inactiva i algunes empreses haurien de tancar, la qual cosa faria incrementar l'atur.

8. Ministre

Objectius

L'alumne ha de ser capaç de:

1. Calcular i analitzar la situació dels diferents sectors de l'economia.
2. Detectar els problemes dels sectors econòmics.
3. Prioritzar els objectius de la política econòmica.
4. Prendre decisions.
5. Treballar en grup.
6. Tolerar les opinions diferents a la pròpia.
7. Observar els propis errors i rectificar-los en properes decisions.
8. Analitzar de forma global la situació de l'economia en un període determinat.
9. Descriure l'evolució en el temps de les variables econòmiques en unitats monetàries corrents i constants.
10. Tractar i representar gràficament les dades.
11. Aplicar en la simulació els conceptes treballats en els diferents capítols.

Orientacions pedagògiques

El model de simulació pretén ser una eina per veure l'economia de forma global i perquè l'alumnat la manipuli, prengui decisions i es responsabilitzi dels resultats obtinguts.

Per prendre les decisions haurà de consultar els seus apunts i aquesta tasca l'ajudarà en l'assoliment dels continguts.

Estem a l'última fase de les activitats d'aprenentatge, aquí s'ha de donar especial importància a l'anàlisi de l'aspecte global i dinàmic de l'economia.

El quadern d'anàlisi serà l'instrument de treball i d'avaluació, on els grups-país anotaran tots els càlculs, gràfics, raonaments i decisions. És aconsellable que el professor el revisi abans de gestionar cada decisió perquè, en cas contrari, l'alumnat té tendència a no emplenar-lo fins al final, la qual cosa fa que els arguments que s'inclouen no tinguin validesa perquè es fan després de conèixer els resultats.

S'ha de fugir del fet que l'alumnat prengui les decisions com en un joc i s'ha de potenciar que aquestes es meditin i s'anotin en el quadern d'anàlisi, l'estructura del qual busca també aquesta finalitat.

Per facilitar el treball, és convenient que l'alumnat vegi algun exemple d'aplicació; se'ls pot facilitar quaderns d'anàlisi d'alumnes de cursos anteriors o el mateix exemple d'aplicació Xauxa.

Els alumnes i les alumnes s'han de sentir responsables del seu país, s'han de sentir ministres i, per això, es convenient que sempre el professorat els parli amb aquests termes: Què fareu del vostre país? Quants llocs de treball creareu? Com controlareu l'oferta monetària? ...

Cada grup-país, en els seus apunts, té molta informació per treballar a la simulació però és molt interessant que, a més, el professor els doni noves idees i orientacions que facilitin l'anàlisi global de les diferents situacions econòmiques.

És difícil que acceptin els alumnes i les alumnes que, en economia, no hi ha decisions màgiques que solucionin, alhora, tots els problemes. Quan ells es desesperin davant un problema que se'ls agreuja, és important fer referència a la dificultat que tenen tots els governs en decidir la política econòmica, i al fet que han de prioritzar els seus objectius que moltes vegades són contradictoris.

Les simulacions permeten diferents nivells de treball i són bones eines per fer un bon tractament de la diversitat. L'alumnat podrà, en funció dels seus interessos i capacitats arribar, des d'un treball simple de càlculs de la situació dels diferents sectors econòmics, fins a anàlisis globals de l'evolució de l'economia i, fins i tot, a intentar esbrinar les relacions internes entre les diferents variables.

En 20 hores... Ministre

Material per a l'alumne/a

Víctor Prat Serra

1994

En 20 hores... Ministre

Material per a l'alumne/a

Víctor Prat Serra

1994

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Programa d'Informàtica Educativa

Índex

Presentació

Introducció a l'economia

- Concepte d'economia
- Necessitats
- Béns
- Activitats econòmiques
- Els factors productius
- Sectors econòmics
- Evolució de l'activitat econòmica
- El problema econòmic
- Sistemes econòmics
- Exercicis

Introducció a la macroeconomia

- Concepte de macroeconomia
- Agents econòmics
- El flux circular de la renda
- Exercicis
- El ministre
- Les variables en el ministre

Magnituds macroeconòmiques

- Producte Interior Brut
- Del PIB a la renda nacional
- Exercicis
- Dades reals de l'economia espanyola
- Els càlculs en el Ministre

Pressupostos de l'Estat

- Els Pressupostos
- Ingressos
- Política fiscal
- Despeses
- Aprovació/Liquidació dels pressupostos
- Finançament del dèficit
- Política Pressupostària
- Exercicis
- Dades reals de l'economia espanyola
- Els càlculs en el Ministre

Diner i Política Monetària

- Concepte de diner
- Evolució del diner
- Característiques del diner
- Els tipus de diner i la seva creació
- L'oferta monetària
- La Política Monetària
- Exercicis
- Dades reals de l'economia espanyola
- Els càlculs en el Ministre

Sector exterior

- El comerç i la Balança de Pagaments
- La Balança Comercial o de Mercaderies
- La Balança de serveis
- La Balança de Transferències
- La Balança per Compte Corrent
- La Balança de Capitals
- La Balança Bàsica
- Les reserves
- El Tipus de canvi
- El Sistema Monetari Europeu
- Exercicis
- Dades reals de l'economia espanyola
- Els càlculs en el Ministre

Equilibri/Desequilibri

- L'equilibri
- La Inflació
- L'atur
- Exercicis
- Dades reals de l'economia espanyola
- Els càlculs en el Ministre

El Ministre

- Introducció
- Objectius del model
- Variables a decidir
- Conjuntura
- La mecànica de la simulació
- Quadern d'anàlisi

Presentació

El nom triat per aquest material segueix el to distès amb el que es va batejar el model de simulació; vol indicar la facilitat (20 hores o el temps que sigui) amb que es pot arribar a treballar el model de simulació Ministre o, el que és el mateix, ser el ministre d'economia.

En aquest material s'inclouen conceptes de macroeconomia que, complementats amb el treball a classe, et permetran tenir una bona eina de treball i consulta.

Per assolir els conceptes s'han d'aplicar. Per això, al final de cada capítol, s'inclouen exercicis que et permetran treballar-los: primer de forma genèrica i després referits a les dades reals de l'economia.

Com a última activitat de cada tema, tindràs exercicis que et permetran conèixer el model de simulació Ministre; aquest model s'aplicarà al final i et permetrà repassar els conceptes i veure'ls en un marc simplificat però dinàmic, on totes les variables estan interrelacionades.

L'objectiu d'aquest material és que els alumnes i les alumnes compregueu els conceptes macroeconòmics, les seves interrelacions i pugueu entendre i opinar, com a ciutadans amb coneixements i sentit crític, sobre la situació econòmica i sobre les mesures de Política Econòmica aplicables en cada moment.

Introducció a l'economia

Concepte d'economia

Ciència que estudia les activitats que l'home porta a terme per satisfer les seves necessitats.

L'economia és una ciència social; no serà mai una ciència exacta, perquè depèn de les decisions de milers i milers de persones.

Necessitats

Es poden classificar en:

- 1) **Individuals.** Aquestes necessitats les té cadascú amb independència de la resta de persones.
 - a) Vitals o primàries. S'han de satisfer per poder viure (exemple: menjar, respirar, beure).
 - b) Secundàries. En satisfer-se augmenta el benestar de les persones. Són variables segons:
 - * èpoques - condicions de l'habitatge, transport,...
 - * situació econòmica - segona residència, millor cotxe,...

Aquestes necessitats són il·limitades perquè en anar-se satisfent se'n creen de noves.

- 2) **Socials.** Són les que no es poden satisfer individualment, encara que cada persona les sent com a pròpies. Exemple: transport públic, defensa,...

Béns

Satisfan les necessitats. Es poden classificar seguint diferents criteris en:

Segons la quantitat de béns existents.

- a) Lliures. Són il·limitats o molt abundants. No són propietat de ningú. Exemple: aire.
- b) Econòmics: Són escassos. Els estudia l'economia.

Segons la forma de satisfer les necessitats.

- a) De capital. No satisfan directament les necessitats, però permeten fer altres béns que si les satisfaran. Exemple: maquinària.
- b) De consum. Aquests sí que satisfan directament les necessitats; segons els cops que els podem fer servir, els classificarem en durables (s'utilitzen diferents vegades com les neveres, cotxes,...) i no durables (quan deixen d'existir en satisfer la necessitat. Exemples: patates, pomes,...)

Segons el nivell de transformació que han assolit:

- a) Intermedis. Si encara han de transformar-se per poder ser béns de consum o de capital.
- b) Finals. Si ja han sofert totes les transformacions i estan preparats pel consum o la producció.

Activitats econòmiques

Són les transformacions que es realitzen sobre els factors productius (recursos) per obtenir productes (béns o serveis) finals o intermedis.

Els serveis es diferencien dels béns en què no són tangibles. Exemple: l'assessorament d'un advocat, un viatge en taxi,...

Els factors productius

Són tots els béns i serveis que s'utilitzen en les activitats econòmiques. Exemple: farina, electricitat, ... es fan servir per fer pa.

Aquests factors són innumerables, però, es solen agrupar en aquests tres:

- 1) **Naturalesa.** Inclou la terra de cultiu, els minerals, els boscos,... Tots els béns naturals.
- 2) **Treball.** En aquest factor hi estan incloses totes les tasques portades a terme per l'home.
- 3) **Capital.** La maquinària, instal·lacions,... es poden agrupar sota aquest concepte.

Sectors econòmics

Les activitats que l'home fa es poden agrupar en els Sectors Econòmics que a continuació es detallen:

- a) **Primari.** Conjunt d'activitats que treuen els fruit de la naturalesa. Exemple: agricultura, ramaderia, forestal, mineria,...
- b) **Secundari.** Són activitats de transformació que inclouen la indústria i la construcció.
- c) **Terciari .** És el sector que comprèn les activitats que donen serveis.

Evolució de l'activitat econòmica

L'home primitiu, inicialment, extreia de la naturalesa els béns que necessitava, sense transformar-los (economia depredatòria).

Posteriorment, i mentre aprenia les tècniques de l'agricultura i la ramaderia, vivia en una economia de subsistència. Tots els seus esforços eren necessaris per sobreviure. Tot el que produïa ho consumia i no li restava cap excedent.

En millorar tècnicament el seu treball, va augmentar la producció i s'originà un excedent. En el grup no tothom s'havia de dedicar a obtenir els béns necessaris per sobreviure i, per això, van aparèixer noves activitats econòmiques: la terrisseria, el teixit, el comerç (i amb ell el diner), la construcció,...

La divisió social del treball augmentava la productivitat perquè l'especialització permetia un millor coneixement de la tècnica en cada una de les feines. A més, el grup es podia permetre fer béns de capital, invertint-hi l'esforç de les persones que no eren necessàries per treballar la terra (això millorava, encara més la productivitat del treball i ajudava a generar més excedent).

Aquest excedent, en acumular-se, originà la riquesa que donà peu a la propietat; aquesta inicialment era col·lectiva i després va passar a ser privada.

El problema econòmic

La societat es caracteritza per aquestes dues idees:

- Els factors de producció (recursos) són escassos.
- Les necessitats són il·limitades.

És impossible, doncs, satisfer totes les necessitats. I aquest és el problema amb el que s'enfronta l'economia.

Podria semblar que aquest problema no existeix als països més desenvolupats, però no es veritat perquè tampoc tenen totes les necessitats satisfetes. Malgrat que bona part dels seus habitants tenen les necessitats primàries cobertes, sempre se'ls hi aniran creant noves necessitats secundàries.

La solució al problema no existeix. Sempre s'ha d'escollir i amb això ens hi trobem a tots nivells:

- Hem de renunciar a produir un bé per així poder-ne fer un altre (deixar de fer mantega per fer canons,...).
- Hem d'escollir a nivell d'Estat com gastar els diners de tots (escoles, sanitat, defensa,...).
- Escollim a nivell familiar com gastar els diners (comprar vestits, estalviar per canviar el cotxe, fer vacances,...).

Avui en dia, a nivell global, el problema econòmic es pot veure molt més agreujat; hi ha el perill de que l'escassetat de béns s'accentui per l'impacte negatiu de les nostres activitats sobre la naturalesa.

Sistemes econòmics

Són les diferents formes en què una societat pot organitzar-se econòmicament.

És la forma de respondre a les tres preguntes bàsiques:

Què i quant produir?

Com produir?

Per a qui produir?

Què produir?

S'haurà de resoldre quins béns i serveis es faran, si es prioritzaran els béns de consum o els de producció.

També caldrà determinar quins mecanismes es faran servir per decidir les quantitats necessàries de cada tipus de bé.

Com produir?

Aquesta pregunta es resoldrà en funció de les disponibilitats de recursos i del nivell tecnològic assolit.

Per a qui produir?

S'haurà de determinar la forma com es distribuiran els productes (en funció de les necessitats, de la capacitat econòmica,...).

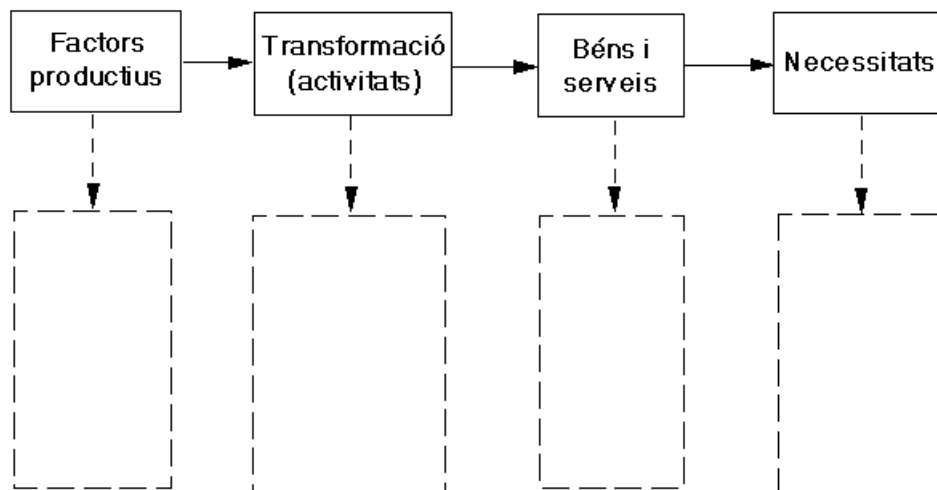
Aquestes preguntes han tingut diferents respostes; en la història s'han anat succeint sistemes econòmics.

Fins fa poc temps, competien els sistemes econòmics capitalista i socialista per demostrar la seva eficiència.

Què passarà en el futur?

EXERCICIS

1. Comenta aquest esquema i inclou-hi totes les classificacions estudiades.

2. A partir del vídeo Els fonaments de la riquesa, analitza l'evolució de les primeres activitats econòmiques de la humanitat.

En el període d'economia de subsistència:

- Quin tipus de necessitats tenien l'home i la dona?
- Com les satisfieien?
- Les activitats que portaven a terme, a quin sector econ. pertanyien?
- Quines característiques tenia com a sistema econòmic?

Com es va superar l'economia de subsistència?

Què és la productivitat? Quines conseqüències va tenir el seu augment?

En la producció de xals, què eren béns, serveis, activitats i factors?

Fes una llista dels béns de consum i de producció que surten al vídeo.

A quins sectors econòmics pertanyen les diferents activitats que s'hi porten a terme?

Quan apareix la riquesa? Sense diners, pot existir riquesa?

Quina condició és indispensable per a l'aparició del comerç?

Quan apareix la inversió? ...

Fes un esquema-resum de les idees treballades a partir del vídeo.

3. Amb independència de les nostres idees religioses, tots coneixem la història d'Adam i Eva al paradís. Per fer un resum dels materials treballats hauries d'analitzar la seva situació, abans i després de menjar la poma, a partir dels següents conceptes: necessitats, béns, activitats, factors de la producció, comerç, propietat, excedent, problema econòmic.

4. Quin sistema econòmic escolliries si, per una catàstrofe, sols restessin en tot el món els membres de la classe?

5. Quin és el Sistema econòmic actual en l'Estat Espanyol?

6. Com creus que seran els Sistemes Econòmics en el futur?

Què es produirà? Com es distribuirà? Quines activitats es faran? Qui treballarà?

...

Introducció a la macroeconomia

Concepte de macroeconomia

Tots fem transaccions econòmiques. Cadascú de nosaltres, a nivell individual o per compte d'una empresa: comprem, venem, cobrem, invertim,... Aquests milions de decisions no poden ser estudiades individualment i, per això, la macroeconomia ha de treballar amb variables globals com són: el total de producció d'un país, la suma de la seva inversió privada, les vendes fetes a l'estranger,...

La macroeconomia estudia, doncs, la situació d'una economia a partir de l'anàlisi de les seves variables agregades.

Com a introducció a aquestes variables i a les seves relacions, podríem comentar una situació possible en una economia:

Hi ha confiança en què el futur sigui favorable, tothom compra (cotxe, pis,...), les empreses poden produir al màxim. Això fa que s'esperin uns beneficis elevats i s'inverteix més, es creen més empreses, es lloguen més treballadors, baixa l'atur i augmenta més la capacitat de compra i ...

Aquesta situació, fins aquí, sembla molt favorable. Però, és la més satisfactòria? No podríem pas millorar-la? I si ens trobéssim amb la realitat contrària, on poques persones poden comprar i ningú desitja invertir, no s'hi podria fer res?

La resposta ha de ser que sí, que es poden aplicar els coneixements macroeconòmics, mitjançant decisions de Política econòmica per millorar la situació de l'economia.

Una altra qüestió serà posar-se d'acord en quina és la política econòmica més adient a cada situació, sobre la qual tothom podrà opinar, en funció de la seva ideologia personal, i que el ministre de torn haurà de decidir, considerant la realitat del seu país.

Agents econòmics

Són els subjectes que porten a terme les activitats econòmiques. Es poden classificar en tres tipus:

Economies domèstiques

És l'agent econòmic que aporta factors de la producció i rep en contrapartida unes rendes (salaris, dividendes,...)

Empreses

És l'agent econòmic que transforma els factors de la producció en béns i serveis que destina a la venda. Rep, en contrapartida, el pagament de les economies domèstiques, del sector públic o d'altres empreses.

Sector públic

És l'agent econòmic que, mitjançant impostos, rep diners de les economies domèstiques i de les empreses i, a canvi, els hi dóna serveis (ensenyament, sanitat, comunicacions, ...).

El flux circular de la renda

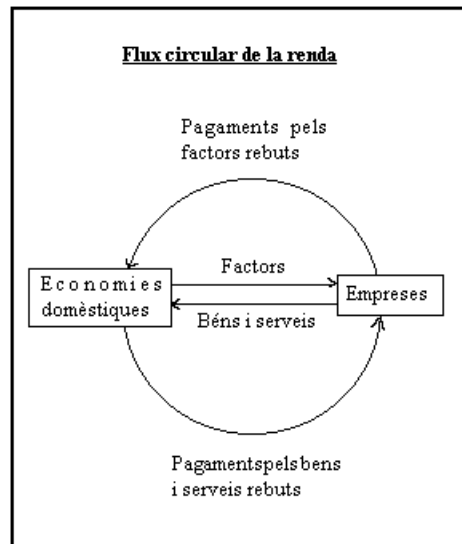
És el moviment de diner que es produeix entre els subjectes econòmics (veure l'esquema).

Els fluxos que s'originen entre aquests subjectes econòmics són els derivats del seu paper en l'economia.

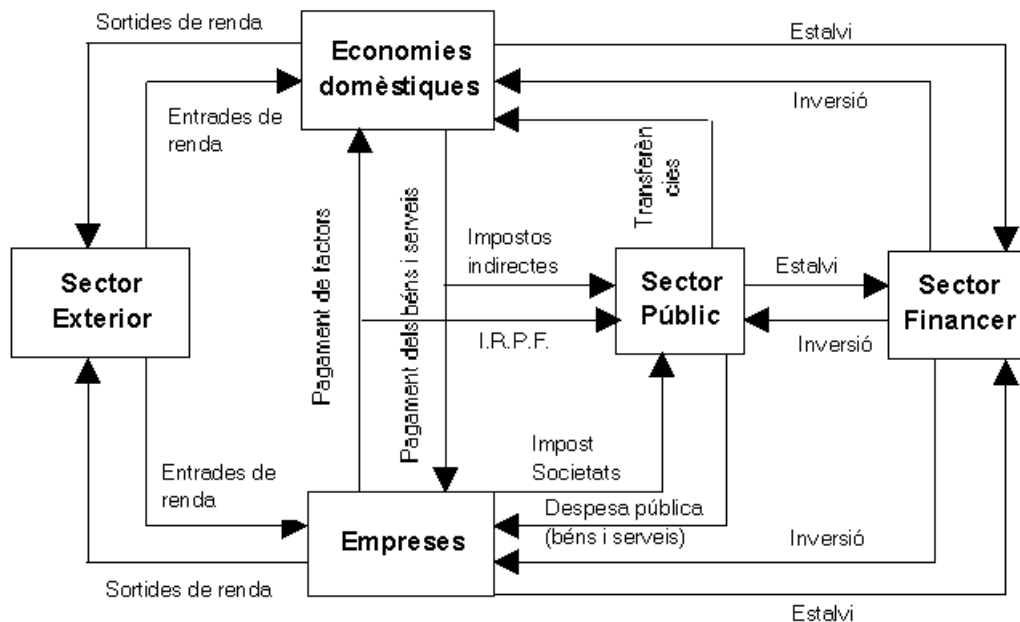
La realitat, però, és més complexa perquè també existeixen: el sector públic, el sector financer i el sector exterior.

El sector públic detreu renda de les economies domèstiques i de les empreses i, a canvi, els hi dóna serveis. Aquests serveis també són produïts per empreses i, en pagar-los, l'Estat retorna al flux circular, la renda que n'havia detret.

No sempre el sector públic, ni les economies domèstiques, ni les empreses tenen la renda justa per l'adquisició dels béns i serveis que necessiten. Degut a això, existeix el Sistema Financer (Bancs, Caixes d'estalvi...). El seu paper és fer de mitjancer entre els posseïdors de diner (estalviadors que no han consumit la seva renda) i els que en necessiten per consumir o invertir.

La renda també pot sortir fora del país, perquè els agents econòmics també compren i venen béns i serveis a l'estranger. En funció de quin tipus de transaccions són majors, hi haurà més entrada o sortida de renda.

EXERCICIS

1) Situa en l'esquema els següents fluxos monetaris:

En Jordi forma part d'una economia domèstica, aporta a la seva empresa treball i rep un salari com a contrapartida. D'aquesta renda, una part li es retinguda per hisenda (IRPF) i, amb la resta de diners, compra aliments, roba,... a les empreses. Els hi paga l'import corresponent i, a més, ha de pagar l'IVA, import que també va a hisenda.

Quan arribarà a la jubilació, el sector públic li satisfarà una pensió (transferències).

El nostre personatge té un oncle a Alemanya que cada any li envia 1000 marcs com a regal d'aniversari.

Cada cop que es fa una campanya d'ajut a algun país amb dificultats, en Jordi hi participa.

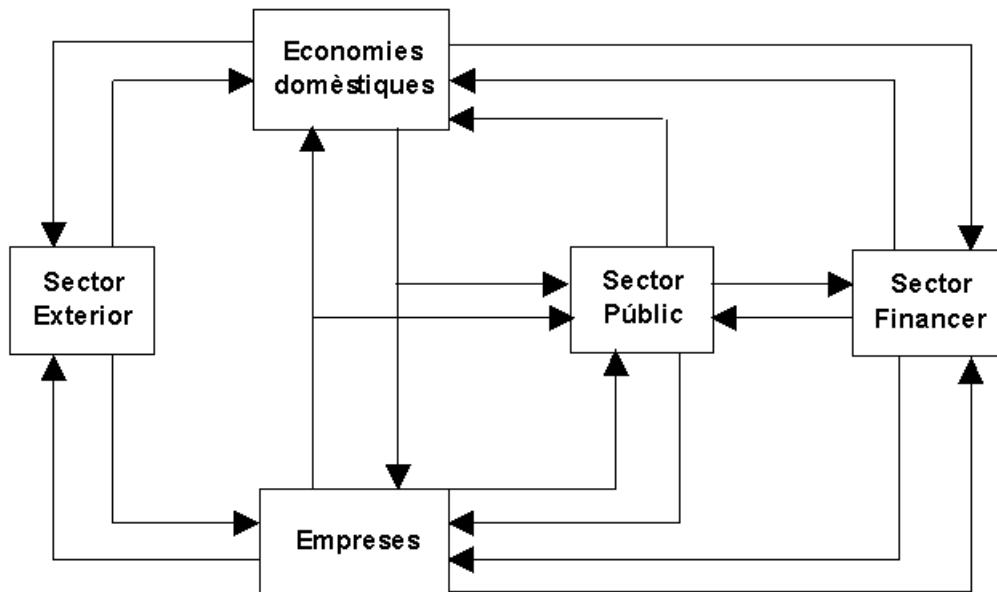
Quan ha comprat un cotxe, ho ha fet a un concessionari de cotxes d'importació

El sector públic adquireix el servei de telèfon a l'empresa on treballa en Jordi - la Telefònica- i aquesta paga un percentatge dels seus beneficis a hisenda.

El nostre home dipositava fins ara els seus estalvis al Banc; ara el Banc li deixarà un crèdit perquè es compri un pis.

El Banc d'Espanya manté els diners que hisenda ha recaptat per l'IRPF fins el moment de gastar-los i, si el govern ho necessita, també li pot fer un crèdit.

La Telefònica diposita els excedents de tresoreria en un banc i, en moments de falta de liquiditat, també li demana préstecs.

El ministre

El Ministre és un model macroeconòmic que pretén, de forma simplificada, simular l'economia d'un país.

Després de treballar els conceptes de cada tema, treballaràs els inclosos al model, la qual cosa permetrà introduir-te en el seu funcionament.

En finalitzar, estaràs en condicions de decidir la Política Econòmica del teu país, del que en seràs l'únic responsable. Teva serà la culpa dels aturats que tinguis, de la renda dels seus habitants, del nivell d'inflació,...

L'exercici durarà diferents anys, en cada un dels quals hauràs d'analitzar la situació de partença, fixar-te uns objectius i decidir. En rebre els resultats veuràs el teu nivell d'incert, tornaràs a analitzar, fixar objectius, decidir ...

Finalitzats els períodes, hauràs de fer una anàlisi estadística de l'evolució dels diferents sectors del teu país; els càlculs i gràfics t'ajudaran a donar una visió global de la seva evolució econòmica.

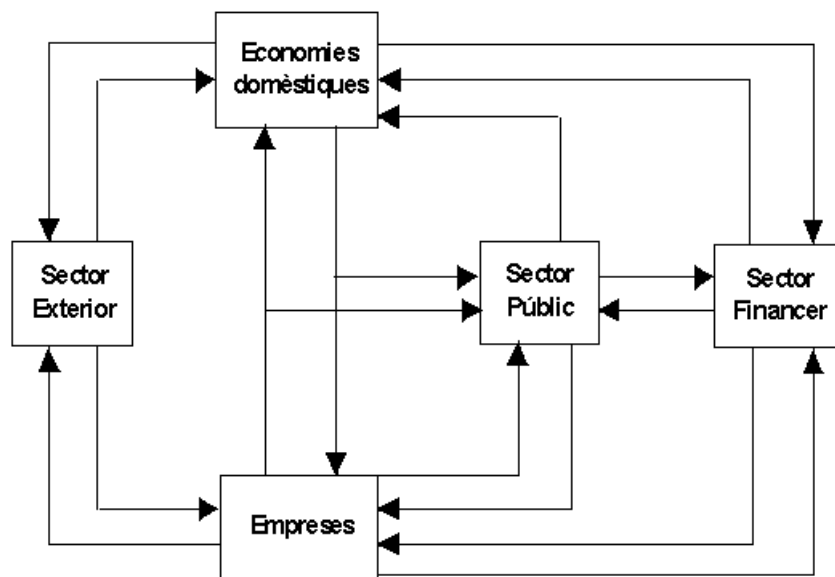
Totes les idees, raonaments, autocrítiques, càlculs, etc. que facis, les inclouràs en el Quadern d'anàlisi; és important que hi constin també les errades que has tingut perquè, així, es veurà el teu procés d'aprenentatge.

L'objectiu d'aquest model és fer un repàs dels conceptes treballats en un marc que et permeti veure la interrelació entre les variables; l'economia no és estàtica i el Ministre te la farà viure de la forma més real possible.

Les variables en el ministre

Per començar a familiaritzar-se amb les variables de la simulació, col·loca en l'esquema dels fluxos de renda el valor (donat en milers de milions) de les variables 3, 4, 6, 18, 19, 20, 21 i 22 del període 2 de la simulació.

Períodes	2	3
1 Coeficient de caixa=	15	13
2 Deute públic=	3000	2000
3 Impostos indirectes=	5000	6000
4 Impostos directes=	5000	5300
5 Tipus d'interès=	13	12
6 Inversió pública=	1000	1000
7 Inversió estrangera=	2000	2000
8 Aranzel=	7	7
9 Expectatives de beneficis=	20	15
10 Expectatives de consum=	60	60
11 Crexement vegetatiu=	0,8	0,8
12 Dèf/super. pressup. de l'Estat=	-1191	-1975
13 Dip bancaris i altres act. fin.=	40914	51698
14 Crèdit del Banc Central=	-1809	-25
15 Act. líquids en mans del públic=	43792	54551
16 Inversió privada=	9166	1864
17 Consum privat=	31530	39276
18 Despesa corrent=	10191	12275
19 Exportacions=	8058	11657
20 Turisme=	1329	1424
21 Dividends d'empreses d'estrangers.=	600	700
22 Importacions=	13183	11281
23 Dependència exterior=	14000	16000
24 Demanda planejada=	59945	66072
25 Capacitat prod. proper període=	63093	63824
26 Depreciació=	2456	3154
27 Capacitat d'oferta=	62321	74374
28 Inflació=	7,82	7,24
29 Índex d'inflació=	116,11	124,51
30 Demanda i oferta reals=	59945	66072
31 PIB (pm) en Pta. corrents=	46762	54791
32 PIB al cost dels factors=	41762	48791
33 PIN cf=	39306	45637
34 RNN cf=	38706	44937
35 Renda per càpita=	0,000976	0,001125
36 PIB pm Pta constants=	40270	44001
37 Atur=	0,65	1,19
38 Inversió total=	12166	4864
39 Població=	39,62	39,94
40 Població activa=	15,24	15,36
41 Índex d'atur=	4,26	7,71
42 Reserves del període=	-2396	3100
43 Reserves totals=	4623	7723
44 Cotització=	94	157
45 Saldo de l'Estat al Banc Central=	122	147
46 Deute públic acumulat	17230	19230

Magnituds macroeconòmiques

Producte Interior Brut

Concepte

Anomenem PIB a la suma de la producció de béns i serveis finals generats en un any per les empreses residents.

En el PIB ens interessa la producció feta en un territori, no la producció feta pels naturals d'aquest territori. En calcular el PIB d'Espanya, s'inclou la producció de totes les empreses residents, sigui quina sigui la seva nacionalitat; interessa saber quina ha estat la producció en l'interior de l'Estat Espanyol i, per això, s'inclou la producció de la Ford, la General Motors, la Pirelli,... totes elles empreses residents, malgrat no siguin espanyoles.

Activitats incloses

S'inclouen en el PIB totes les activitats econòmiques com:

- el servei ofert per un restaurant
- la producció d'escombres
- l'activitat dels transportistes
- el fet que un taxista ens porti a fer un encàrrec
- ...

No s'inclouran, però, activitats que, malgrat ser iguals en essència a les mencionades, no són mesurables.

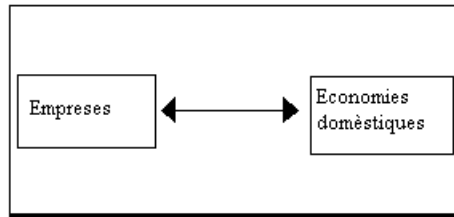
Exemple:

- el servei de cuina fet per la mestressa de casa
- si un amic ens acompanya a fer un encàrrec
- ...

Aquesta contradicció va originar la Paradoxa de Pigou: "si un home es casa amb la seva cuinera, fa baixar la renda nacional".

En resum, en el PIB s'inclouen les transaccions que traspassen el sector productiu.

No s'inclouran les transaccions entre economies domèstiques (ajudar al veí a arranjar el seu jardí, portar els sogres de passeig,...).

Tampoc traspassen el sector productiu les transaccions fetes entre les empreses, si no arriben al consumidor final. Aquestes activitats no s'inclouran perquè, en cas de fer-ho, es falsejaria el càlcul de la producció total de l'economia; es duplicarien moltes produccions.

Exemple:

Una empresa agrícola ven el blat a un molí per 100
 El molí ven la farina al forn per 160
 El forn ven el pa als consumidors per 210

L'import que s'ha d'incloure al PIB ha de ser 210 (bé final)

Si suméssim $100+160+210=470$ hauríem comptat la producció del blat tres cops i augmentaríem injustificadament la producció d'aquesta economia.

Mètodes d'estimació

Ens imaginarem una economia en la que únicament es produeix una taula i en la qual hi ha els següents agents econòmics:

Empresa A (dedicada a talar arbres i a vendre la fusta)

Factors	
Treball de talar els arbres	2000
Benefici de l'empresa	500
Pagament al propietari del bosc	3150
Venda de la fusta	5650

Empresa B (produeix taules)

Factors	
Fusta comprada	5650
Treball producció taula	5000
Benefici de l'empresa	650
 Venda de la taula	 11300

Càlcul del PIB per la via de la producció

Si sumem la producció de totes les empreses del país, donarà un total d'11.300 ptes., perquè aquest és el valor dels béns finals produïts en aquesta economia. Això no vol dir que l'única empresa que aporti producció a l'economia sigui la B; en realitat tenim que cada activitat ha aportat un valor afegit:

Activitat	Factors	Producte	Valor afegit
Propietari arbres	0	3150	3150
Empresa A	3150	5650	2500
Empresa B	5650	11300	5650
		Total	11300

El valor afegit és l'increment aconseguït en el valor del producte per cada activitat.

Aquest valor afegit es destina a remunerar als propietaris dels factors de producció, tal com veurem en el càlcul del PIB per la via de la renda.

Càlcul del PIB per la via de la despesa

Si sumem totes les compres i despeses del país, el total serà d'11.300 ptes. (sols es compra aquesta taula).

De fet, aquesta transacció, que és producció per a les empreses, és despesa pels consumidors. Són, doncs, dues vessants d'una mateixa transacció.

Encara que es fessin més productes, sempre coincidiria el concepte de producció amb el de despesa:

La Producció nacional és igual que la Despesa nacional.

Càlcul del PIB per la via de la renda

Sumarem totes els rendes generades en aquest país:

Propietari del bosc	3150
Treballadors de l'empresa A	2000
Treballadors de l'empresa B	5000
Propietaris de l'empresa A	500
Propietaris de l'empresa B	650
Total	11300

Ens dóna que el total de renda és igual que la producció i que la despesa.

Sempre que adquirim un producte, el preu de compra (Despesa) és igual al preu de venda (Producció) i, amb aquest import, es remuneren (Renda) als propietaris dels factors de la producció esmerçats. A nivell global, doncs, les tres vies de càlcul del PIB han de donar, també, el mateix resultat.

Del PIB a la renda nacional

PIB al cost dels factors

El PIB, obtingut per la via de la despesa, indica tot el que s'ha comprat en un any valorat a preus de mercat (incloent l'IVA,...).

Si volem saber, realment, tot el que s'ha produït per la via de la producció, hem de calcular-ho a partir del cost dels factors esmerçats i no del preu de venda al públic (una economia no tindrà més producció pel fet de tenir un tipus d'IVA superior).

La diferència entre ambdós criteris són els impostos indirectes i les subvencions.

Per comprendre millor el càlcul, podem posar com a exemple la contribució al PIB d'un viatge d'autobús:

El preu del tiquet és de 113 ptes., i aquest serà el valor incorporat al PIB a preus de mercat (seria l'obtingut a partir de la via de la despesa).

Des del punt de vista de l'empresa que fa aquest servei, la seva producció ha estat de 120. Aquesta quantitat ha estat obtinguda per la incorporació de tots els factors de producció (salari dels treballadors, beneficis pels propietaris, gasolina,...).

Per posar d'acord ambdues quantitats podem analitzar l'origen del preu del tiquet:

Cost dels factors	120
Subvenció de l'Ajuntament	-20
IVA	13
Preu del tiquet	113

Queda clar que, per passar del PIB a preus de mercat al PIB al cost dels factors, hem de restar-hi els impostos indirectes i sumar-hi les subvencions. I fer l'operació inversa en cas contrari.

$$PIB_{cf} = PIB_{pm} - I.I. + subvencions$$

El Producte Interior Net

Tenim que el PIB al cost dels factors ens indica la producció feta en el període. Però no té en compte que, durant aquest temps, s'ha depreciat una part del capital acumulat de l'economia. Tota la producció de béns de períodes anteriors ha perdut una part del seu valor perquè les cases, empreses, escoles,... no tenen una durada indefinida. Ens interessa saber quina ha estat la producció neta que hem fet, un cop deduïda la depreciació d'enguany.

$$PIN_{cf} = PIB_{cf} - amortitzacions$$

Renda Nacional

Passem ara del concepte de Producte Interior al de Renda Nacional.

El producte interior indica la producció feta dins dels límits geogràfics d'una economia, és a dir, els béns i serveis fets per les empreses residents (nacionals i estrangeres).

Aquesta producció és, en si mateixa, renda; ja hem vist que l'import de la producció remunera als propietaris dels factors.

La producció d'un país, però, no es converteix automàticament en renda perquè:

1. La producció de les empreses estrangeres residents està inclosa en el PIB de l'economia. Aquestes, però, no destinen tot el seu valor afegit a remunerar als seus treballadors (nacionals) sinó també a pagar dividendes als propietaris (estrangers).
2. Els agents econòmics d'aquesta economia poden ser propietaris d'empreses radicades a l'estranger, la producció de les quals s'inclourà en el PIB de l'altre país, però rebran com a renda els dividendes corresponents.

En resum, no tot el que es produeix en una economia es converteix en renda d'aquesta economia. També s'han de remunerar els factors aportats des de l'exterior i, per això, una part de la producció es converteix en renda d'altres economies.

Renda Nacional cf = PIN cf +/- rendes de la resta del món

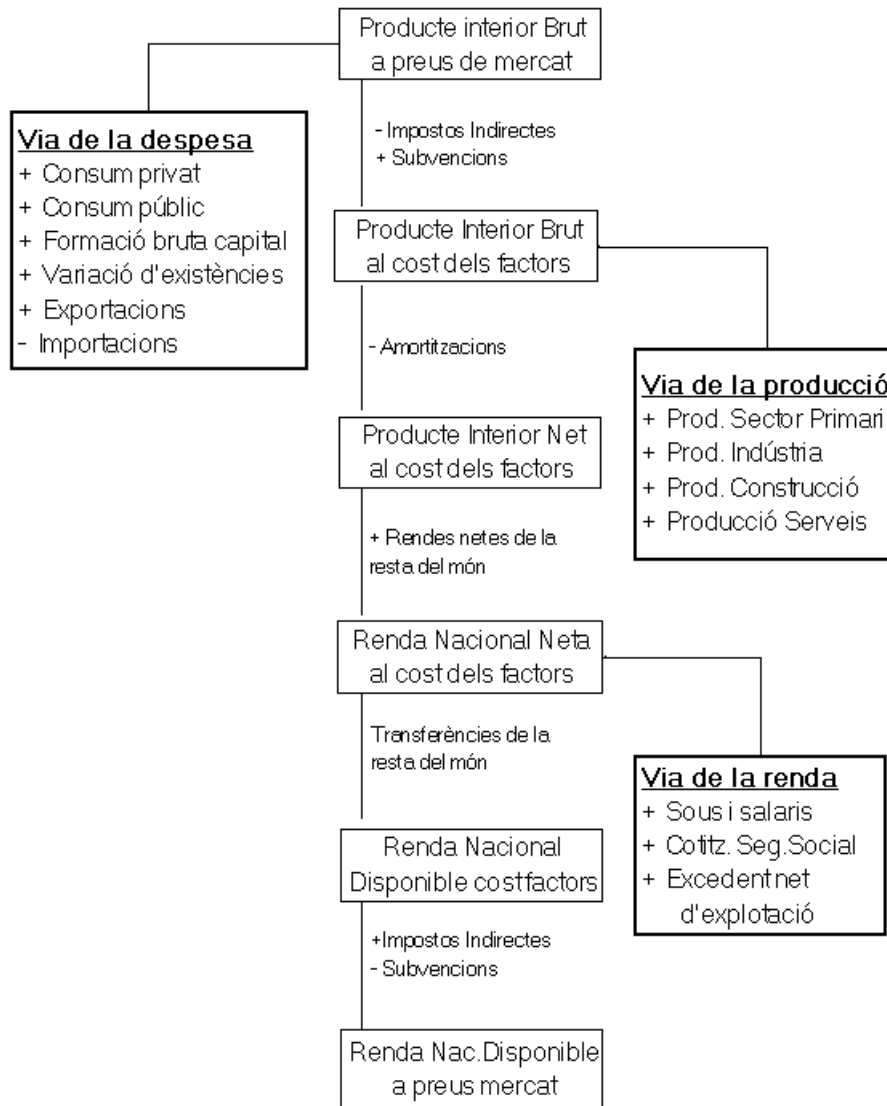
Aquesta Renda nacional la podem trobar també pel camí de la renda, sumant els salaris i els beneficis.

Renda disponible

La Renda Nacional obtinguda per les persones del país no és, necessàriament, la renda disponible, perquè hi ha transferències que fan moure renda, que s'ha obtingut en una economia, cap a d'altres on se'n pot disposar.

Un exemple d'aquestes transferències podrien ser els ajuts internacionals.

Si donem una part del nostre sou per ajudar un país on hi ha hagut un terratrèmol, donem una part de la renda obtinguda per nosaltres i ja no en podem disposar. El país receptor tindrà, com a renda disponible, la que ha obtingut més les transferències rebudes.

EXERCICIS

1. És convenient d'incloure l'activitat de les mestresses de casa en el PIB?
2. A partir de les dades que es detallen a continuació, calcula les magnituds macroeconòmiques des del PIB a la Renda Disponible. Fes servir les tres vies de càlcul: producció, despesa i renda.

Ajut per inundacions a un país Africà	1
Amortitzacions	23
Consum intermedi	306
Consum privat	200
Consum públic	17
Dividends d'empreses residents rebudes pels propietaris estrangers	31
Dividends obtinguts d'empreses situades a l'estranger	23
Excedent net d'explotació	82
Exportacions	40
Importacions	45
Impostos Indirectes	28
Inversió privada	25
Inversió pública	3
Producció total béns i serveis	520
Salaris	101
Subvencions	2
Valor afegit sector primari	45
Valor afegit sector secundari	71
Valor afegit sector terciari	98

3. En un país en el que el PIB tingui forts augments, sabem que:
 - Es crearà més ocupació
 - Es preservarà millor la naturalesa
 - La seva producció augmentarà
 - Els seus habitants tindran més riquesa
 - Es consumirà més
 - Hi haurà creixement econòmic

Comenta si aquestes afirmacions són o poden ser certes.

Dades reals

4. Analitza el pes que tenen els salaris i els beneficis. Com evolucionen?

5. El consum privat és el component més important del PIB, calcula a quin percentatge d'aquest correspon en els períodes dels que disposes dades. Quina evolució ha seguit?

6. Comenta la contribució del sector exterior al PIB.

7. Calcula el percentatge en què s'incrementa cada any el PIB.

Representa gràficament aquest percentatge i treu conclusions.

8. Quina importància tenen els sectors econòmics -primari, secundari i terciari- en el PIB?

9. Com evoluciona la inversió? A quin percentatge del PIB correspon?

Dades reals de l'economia espanyola

ELS ELEMENTS DE LA DEMANDA I EL PIB

milers de milions de pessetes corrents

Any	Consum privat	Consum públic	Formació br. capital	Var. exist.	Exportacions	Imports	PIB pm Pta. corr
1964	901,1	87,3	249,1	31,7	74,0	141,0	1202,20
1965	1058,0	104,0	304,1	41,7	79,9	188,9	1398,80
1966	1215,6	125,0	355,7	47,4	100,5	225,8	1618,40
1967	1350,2	153,0	404,9	24,6	109,4	224,3	1817,80
1968	1506,2	166,9	464,9	15,4	152,7	268,5	2037,60
1969	1662,4	191,8	538,8	57,1	187,5	320,5	2317,10
1970	1860,6	219,2	596,5	32,6	227,1	359,9	2576,10
1971	2120,1	252,5	617,8	39,6	268,9	376,8	2922,10
1972	2472,9	293,6	762,4	49,6	332,7	478,9	3432,30
1973	2968,4	354,6	976,1	49,2	406,8	615,5	4139,60
1974	3635,9	447,9	1258,5	175,0	543,5	958,8	5102,00
1975	4288,6	555,8	1400,3	197,2	588,9	1012,4	6018,40
1976	5227,0	711,5	1577,7	223,6	771,2	1276,8	7234,20
1977	6649,0	921,0	1927,3	150,2	1005,1	1474,3	9178,30
1978	8078,6	1169,3	2236,1	42,9	1273,8	1597,0	11203,70
1979	9427,7	1425,7	2481,2	152,4	1510,3	1866,8	13130,50
1980	10080,4	1929,3	3368,2	179,9	2409,8	2758,5	15209,10
1981	11457,9	2242,2	3696,9	-58,7	3079,1	3428,3	16989,10
1982	13143,3	2619,5	4171,0	-14,4	3672,4	4024,3	19567,50
1983	14808,1	3091,0	4574,6	-104,4	4725,6	4860,1	22234,80
1984	16370,0	3448,3	4708,4	4,2	5943,5	5363,3	25111,10
1985	18079,9	4151,7	5408,7	13,4	6407,2	5860,1	28200,80
1986	20437,7	4740,2	6296,8	162,0	6416,9	5729,7	32323,90
1987	22864,1	5451,8	7510,5	258,4	6981,3	6941,5	36124,60
1988	25160,3	5924,2	9053,2	474,6	7571,7	8023,6	40160,40
1989	28313,3	6786,7	10791,4	599,3	8133,8	9603,6	45020,90

Font: Economía Española 1964-1990 Introd. al análisis financiero F. Monchon, G. Ancochea, A. Avila
Dades de l'INE, CNE i Banc d'Espanya

EL REPARTIMENT DEL PIB

milers de milions de pessetes corrents

	1973	1974	1975	1976
Remuneració dels assalariats	2.138.024,90	2.661.972,20	3.232.187,50	3.975.640,60
Excedent net d'explotació (incloues les rendes de la resta del món)	1.366.924,40	1.710.683,20	1.921.097,70	2.236.638,60
PIN al cost dels factors	3.504.949,30	4.372.655,40	5.153.285,20	6.212.279,20
Consum de capital fix	342.197,90	423.854,00	529.721,60	636.284,40
PIB al cost dels factors	3.847.147,20	4.796.509,40	5.683.006,80	6.848.563,60
Impostos s/producció i importació	331.319,60	353.839,20	403.934,50	480.434,00
Subvencions a l'explotació (-)	38.835,10	48.381,50	68.639,50	94.772,20
PIB a preu de mercat	4.139.631,70	5.101.967,10	6.018.301,80	7.234.225,40

Font: Anuario estadístico del INE

LA PRODUCCIÓ I EL PIB

milers de milions de pessetes corrents

	1973	1974	1975	1976
0 Agric., ramad. silvicultura i pesca	417.770,00	484.312,90	561.089,50	639.552,70
1 Energia i aigua	112.018,40	143.636,90	191.312,90	234.710,70
2 Extracció i transf. de minerals no energètics i derivats. Ind. química	271.606,80	364.672,20	355.380,30	417.268,30
3 Ind. transformadora de metalls	329.294,40	417.390,90	501.137,30	594.304,60
4 Altres ind. transformadores	503.376,00	595.431,30	697.529,00	851.913,50
5 Construcció	330.249,20	435.127,70	502.572,50	569.414,60
6 Comerç, restaurants i cafès	634.403,30	781.355,50	933.409,80	1.124.166,80
7 Transports i comunicacions	243.818,30	312.003,30	373.939,40	463.682,20
8 Inst. financeres, asseguri i lloguers	126.388,40	167.364,50	220.855,20	283.349,60
9 Altres serveis dedicats a la venda	557.317,90	691.059,60	846.064,50	1.019.381,70
10 Serveis no dedicats a la venda de les administracions públiques	291.410,50	369.381,60	458.023,10	596.692,70
11 Altres serveis no dedic. a la venda	29.494,00	34.773,40	41.693,30	54.076,20
PIB al cost dels factors	3.847.147,20	4.796.509,80	5.683.006,80	6.848.513,60
Impostos s/producció i import	331.319,60	353.839,20	403.934,50	480.434,00
Subvencions d'explotació (-)	38.835,10	48.381,50	68.639,50	94.722,20
PIB a preu de mercat	4.139.631,70	5.101.967,50	6.018.301,80	7.234.225,40

Font: Anuario estadístico del INE

Els càlculs en el Ministre

1. Selecciona, entre les variables del Ministre, les que es refereixen a les magnituds macroeconòmiques.
2. Fes els càlculs necessaris per obtenir des del PIB fins la Renda per càpita.
3. Calcula el percentatge d'increment del PIB
4. Quin dels components del PIB (via despesa) és més important?
5. Calcula els percentatges d'increment dels components del PIB.
6. A partir de la renda per càpita analitza si el teu poble ha millorat o no la seva situació.
7. Quines repercussions té la inversió privada en l'economia?

Períodes	2	3
1 Coeficient de caixa=	15	13
2 Deute públic=	3000	2000
3 Impostos indirectes=	5000	6000
4 Impostos directes=	5000	5300
5 Tipus d'interès=	13	12
6 Inversió pública=	1000	1000
7 Inversió estrangera=	2000	2000
8 Aranzel=	7	7
9 Expectatives de beneficis=	20	15
10 Expectatives de consum=	60	60
11 Creixement vegetatiu=	0,8	0,8
12 Déf/super. pressup. de l'Estat=	-1191	-1975
13 Dip. bancaris i altres act. fin. =	4091,4	51698
14 Crèdit del Banc Central=	-1809	-25
15 Act. líquids en mans del públic=	43792	54551
16 Inversió privada=	9166	1864
17 Consum privat=	31530	39276
18 Despesa corrent=	10191	12275
19 Exportacions=	8058	11657
20 Turisme=	1329	1424
21 Dividends d'empreses d'estrangers.=	600	700
22 Importacions=	13183	11281
23 Dependència exterior=	14000	16000
24 Demanda planejada=	59945	66072
25 Capacitat prod. proper període=	63093	63824
26 Depreciació=	2456	3154
27 Capacitat d'oferta=	62321	74374
28 Inflació=	7,82	7,24
29 Índex d'inflació=	116,11	124,51
30 Demanda i oferta reals=	59945	66072
31 PIB (pm) en Pta corrents=	46762	54791
32 PIB al cost dels factors=	41762	48791
33 PIN cf=	39306	45637
34 RNN cf=	38706	44937
35 Renda per càpita=	0,000976	0,001125
36 PIB pm Pta constants=	40270	44001
37 Atur=	0,65	1,19
38 Inversió total=	12166	4864
39 Població=	39,62	39,94
40 Població activa=	15,24	15,36
41 Índex d'atur=	4,26	7,71
42 Reserves del període=	-2396	3100
43 Reserves totals=	4623	7723
44 Cotització=	94	157
45 Saldo de l'Estat al Banc Central=	122	147
46 Deute públic acumulat	17230	19230

Pressupostos de l'Estat

Els Pressupostos

Abans de començar cada any, el govern presenta al Parlament el projecte de Pressupostos de l'Estat; els partits polítics que hi són representats participen en el seu debat; opinen sobre la millor manera d'ingressar els recursos necessaris i sobre les despeses que s'han de portar a terme.

En la discussió dels pressupostos, es parteix d'uns recursos escassos i es discuteix sobre quines despeses són més prioritàries: si és millor fer més carreteres o més escoles o pujar les pensions o,...

Amb la possible inclusió d'esmenes, és aprovat el projecte de pressupostos. A partir d'aquest moment, el govern els ha d'aplicar en la seva gestió.

Malgrat siguin uns imports molt elevats i ens semblin llunyanes les seves xifres, els pressupostos ens afecten personalment a cada un de nosaltres. Perquè tots hem de col·laborar-hi amb l'aportació de recursos i alhora tots podem beneficiar-nos, amb més o menys intensitat, segons la forma en què aquests s'esmercin.

Ingressos

L'Estat obté els seus recursos per: impostos, taxes, ingressos derivats del seu patrimoni,...

Pel fet que la major part dels ingressos de l'Estat corresponen als impostos, ens referirem a aquests com si fossin l'única font de recursos.

Impostos directes

Graven al contribuent en funció de les seves característiques personals; segons quin impost sigui, paga més qui més cobra o qui més té o qui més guanya. Els exemples d'aquests impostos són: IRPF, Impost sobre el Patrimoni i Impost de Societats.

Pel fet d'ajustar-se a les circumstàncies de cada contribuent, a aquest tipus d'impostos se'ls considera més justos. Són, però, molt més difícils de recaptar.

Els impostos directes poden aplicar-se de forma proporcional, progressiva o regressiva.

Per comprendre millor aquests conceptes, posarem com a exemple l'Impost sobre la renda:

Renda	tipus	proporcional	progressiu	regressiu
1-1000000		10	10	10
1000001-3000000		10	12	8
3000001-5000000		10	14	7
Més de 5000000		10	17	5

Seria proporcional si s'apliqués el mateix tipus, fos quina fos la renda del subjecte passiu. D'aquesta manera, es pagaria més quan més es cobrés, però sempre es satisfaria la mateixa proporció de la renda obtinguda.

Seria progressiu si s'augmentés el tipus en incrementar-se la renda. En aquest cas, no sols pagaria més import, sinó que, en créixer la renda, també se'n pagaria més proporció.

Seria regressiu si, en augmentar la renda, s'apliqués un tipus cada cop menor. És a dir, que en créixer els ingressos cada cop se'n pagaria menys proporció.

Impostos indirectes

Graven al contribuent en el moment en què fa les seves transaccions econòmiques i, per això, no depenen de les característiques del contribuent, sinó de la quantitat de béns i serveis adquirits. Degut a que paga més qui més compra, no qui més té o guanya, se'ls considera més injustos.

En pagar-se quan s'adquireix un bé, l'import de l'impost passa més desapercbut i, per això, són més fàcils de recaptar que els impostos directes.

Política fiscal

Amb la Política Fiscal es fixarà la manera en què es recaptaran els impostos.

S'ha de decidir si es grava a la societat amb més impostos indirectes o amb més impostos directes. A més, aquests es poden aplicar de forma més o menys progressiva.

En funció de la manera en què s'apliquin, es pot aconseguir redistribuir la renda. De fet, si augmentem els impostos directes i els apliquem de forma progressiva, les persones amb més capacitat contribuiran més al sosteniment de l'Estat. Les persones amb menys recursos podran gaudir, doncs, dels serveis sense necessitat de contribuir-hi amb tanta mesura. Es com si féssim un traspàs de recursos, de les persones més riques a les més necessitades.

Aquesta progressivitat, però, pot disminuir les possibilitats d'inversió de les persones amb més capacitat.

Si optem per augmentar els impostos indirectes, tothom contribuirà de forma similar i no es produirà l'efecte redistribuïdor. Aquests impostos són inflacionistes però tenen l'avantatge de que no detreuen capacitat d'inversió. Això, però, no és una garantia de que la inversió es porti a terme realment, ja que depèn de les perspectives de beneficis del moment.

Despeses

Les despeses de l'Estat es poden dividir en dos grans grups: despeses corrents i inversió pública.

Despeses corrents

Són les necessàries pel manteniment de l'Estat i dels serveis que dona.

Exemples: Nòmines, despeses financeres, transferències,...

Aquestes despeses no creen riquesa, però són necessàries per mantenir les inversions fetes. El seu import ocupa la major part de les despeses totals dels Pressupostos de l'Estat.

Inversió Pública

Són les adquisicions de béns d'inversió que contribueixen a crear riquesa.

Exemples: construcció de carreteres, escoles,...

Aprovació/Liquidació dels pressupostos

Normalment els pressupostos s'aproven abans d'iniciar-se l'any i, passat l'exercici econòmic, es liquiden.

Els ingressos i despeses realment produïts poden no coincidir amb els pressupostos aprovats, perquè no s'hagin obtingut els ingressos esperats o perquè s'hagin hagut de fer despeses no previstes.

Tant en el moment d'aprovar com en el de liquidar els pressupostos, aquests poden ser:

- * **Equilibrats.** Les despeses són iguals als ingressos.
- * **Deficitaris.** Les despeses són majors que els ingressos.
- * **Amb superàvit.** Les despeses són menors que els ingressos.

Normalment, sempre coincidiran les característiques aprovades en un pressupost (dèficit / superàvit) amb les de la seva liquidació, encara que no coincidiran els seus imports.

També podria donar-se el cas que uns pressupostos s'aproveïssin amb dèficit i es liquidessin amb superàvit, per un augment inesperat d'ingressos (una gran eufòria econòmica que fes augmentar molt la recaptació per impostos), o que s'aproveïssin amb superàvit i es liquidessin amb dèficit o que ...

Finançament del dèficit

Si una família gasta (en consum: nevera, roba, reparacions...) o inverteix (compra d'un pis,...) més del que ingressa, hauria de buscar algú que li deixés els diners per poder pagar als seus creditors.

L'Estat també haurà de cercar recursos per finançar-se, en cas que les seves despeses superin els ingressos.

Amb l'emissió de Deute Públic, l'Estat fa servir uns diners durant un període i, l'estalviador que els hi deixa, rep en contrapartida uns interessos amb poc risc.

En el finançament amb deute públic, però, es capten uns capitals que d'altre manera es podrien dedicar a la inversió real; es pot provocar una disminució en la creació de riquesa.

Si no s'opta pel finançament amb deute públic, s'haurà de recórrer al Banc Central (Banc d'Espanya) per fer front a les obligacions concretes.

Per pagar aquest excés de despesa, el Banc Central haurà d'emetre diner, i s'augmentarà el total de diner en circulació de l'economia. Aquesta manera de finançar el dèficit, provocarà un augment en la demanda i, en conseqüència, tensions inflacionistes.

Política Pressupostària

La Política Pressupostària engloba les decisions sobre el tipus i característiques dels impostos, que ja hem treballat a la Política Fiscal, i també comprèn les decisions sobre el nivell de despesa i les seves prioritats.

Treballarem aquest últim aspecte partint de dues visions:

Keynesiana

La política Keynesiana predica una participació de l'Estat en l'economia. El seu objectiu és amortir els excessos que es generen en l'economia de mercat i aconseguir un creixement més equilibrat.

Partim del càlcul de la Demanda total d'una economia, que s'obté de la suma de:

Consum privat + Inversió privada + Despesa pública corrent + Despesa pública d'inversió + Exportacions

Política expansiva

Si la Demanda total de l'economia és insuficient, les empreses tindran inactiva part de la seva capacitat productiva, la qual cosa farà baixar la seva activitat i, fins i tot, algunes d'elles hauran de tancar. Amb una demanda insuficient les perspectives de vendes, i com a conseqüència les de beneficis, seran baixes i poques persones es decidiran a crear noves empreses,...

Estarem en una situació de recessió i, potser, a punt d'entrar en una crisi.

Si tenim una situació caracteritzada per una manca de demanda, l'Estat pot fer-la augmentar modificant les variables que té al seu abast: ***Despesa Corrent i Inversió Pública.***

A més, s'ha de considerar que una pesseta dedicada a Inversió Pública indueix un increment major de la demanda, ja que les empreses subministradores també han d'adquirir maquinària, matèries primeres,... a d'altres empreses que també han de comprar...

Amb aquesta Política Expansiva s'aconsegueix augmentar la demanda i evitar una recessió i, si per aconseguir-ho, s'ha de recórrer a dèficits pressupostaris conjunturals, Keynes ho considerava del tot justificable.

Política Restrictiva

Si la demanda es excessiva i tothom vol comprar, la conseqüència serà un augment de preus que perjudicarà el nivell de competitivitat exterior.

En aquest cas, l'Estat ha de disminuir les decisions de despesa per controlar aquesta demanda excessiva.

S'ha de considerar, però, que a l'Estat li és més fàcil disminuir la Inversió Pública que no la Despesa Corrent, perquè aquesta, en bona part, és indispensable pel manteniment dels serveis que dona als ciutadans.

Visió Clàssica

Segons aquesta Política, l'economia té mecanismes autocorrectors que la fan tendir a l'equilibri.

Si tenim un excés de demanda, el mecanisme del mercat farà que els preus augmentin. Això dissuadirà a part del consumidors de les seves intencions de compra, i farà baixar la demanda. El mateix mecanisme actuarà en cas d'una demanda insuficient i farà que els preus baixin. Aquest fet animarà la demanda i, alhora, podrà treure del mercat les empreses ineficients, ambdues qüestions faran tendir a l'equilibri.

Segons aquesta visió, l'Estat sols ha d'intervenir en economia per garantir serveis mínims com la defensa, i culpa a la seva intervenció (fixació d'un salari mínim, mala gestió d'empreses públiques, dèficit públic,...) de l'agreujament de les crisis, en no permetre que funcionin correctament els mecanismes del mercat.

En aquesta línia es propugna que els Pressupostos no siguin deficitaris i que la pressió fiscal sigui la mínima possible, perquè, si els tipus impositius són baixos, permetrà un augment de l'activitat econòmica que farà, de retruc, augmentar els imports recaptats per hisenda.

EXERCICIS

1. És convenient que el sector públic sigui propietari d'empreses?
2. Fes un esquema dels diferents tipus d'impostos, on s'incloguin els seus avantatges i inconvenients.
3. Quin tipus de despesa té més importància: la d'ensenyament o la de sanitat? Imagina quines despeses corrents i d'inversió s'inclourien dins d'aquests apartats.

Dades reals

4. Quin pes tenen els impostos directes i els indirectes en la recaptació de l'Estat? Calcula i representa gràficament el seu percentatge. Analitza la seva evolució.
5. L'import del dèficit públic és important? Representa gràficament l'evolució d'aquesta variable. Calcula a quin percentatge del PIB correspon.
6. Com es finança el dèficit? És important el deute que té l'Estat?
7. Si el tipus d'interès fos del 10%, calcula el cost que representa per l'Estat els interessos del seu deute. Quin deute té l'Estat per cada un dels seus habitants?
8. Quin destí hagués pogut tenir el diner que ha comprat deute públic, si l'Estat no l'hagués necessitat?

Dades reals de l'economia espanyola

DESPESES DEL SECTOR PÚBLIC

milers de milions de pessetes corrents

Any	Operacions Corrents	Operacions d'inversió	Prestacions Socials	Total
1964	116,1	48,4	64,5	229,0
1965	141,3	56,2	79,5	277,0
1966	161,4	65,3	93,4	320,1
1967	194,2	76,7	115,8	386,7
1968	220,3	75,8	142,1	438,2
1969	249,3	89,6	168,8	507,7
1970	289,3	96,2	194,3	579,8
1971	330,2	120,7	244,8	695,7
1972	384,7	130,9	290,9	806,5
1973	461,4	146,2	356,1	963,7
1974	573,6	179,2	437,1	1189,9
1975	719,5	225,4	558,2	1503,1
1976	927,1	242,8	723,9	1893,8
1977	1222,8	360,3	954,1	2537,2
1978	1589,9	370,0	1345,7	3305,6
1979	1916,0	391,4	1715,6	4023,0
1980	2585,3	518,0	1926,3	5029,6
1981	2971,8	714,9	2401,6	6088,3
1982	3597,1	1035,1	2747,5	7379,7
1983	4322,0	1123,6	3232,1	8677,7
1984	5034,1	1261,7	3642,9	9938,7
1985	6021,2	1685,6	4151,0	11857,8
1986	6882,7	1933,6	4655,4	13471,7
1987	7641,0	1879,3	5124,7	14645,0
1988	8442,2	2249,3	5633,0	16324,5
1989	10237,3	2864,9	6449,9	19552,1

Font: Economía Española 1964-1990 Introd. al análisis
financiero F.Monchon, G.Ancochea, A.Ávila
Dades de l'INE, CNE i Banc d'Espanya

INGRESSOS DEL SECTOR PÚBLIC
milers de milions de pessetes corrents

Any	Impostos Directes	Impostos Indirectes	Cotitzacions Socials	Altres Recursos	Total
1964	42,4	88,9	69,8	32,3	233,4
1965	47,9	107,0	81,3	40,9	277,1
1966	55,5	127,1	94,8	46,2	323,6
1967	62,6	143,5	138,8	54,5	399,4
1968	67,6	152,0	156,4	69,0	445,0
1969	76,8	182,5	182,4	78,8	520,5
1970	90,4	204,6	203,7	98,4	597,1
1971	109,4	222,0	252,4	95,4	679,1
1972	128,0	265,0	309,3	113,3	815,5
1973	162,1	331,3	377,9	139,0	1010,3
1974	201,8	353,9	467,9	175,7	1199,3
1975	264,2	403,9	620,7	216,9	1505,7
1976	339,0	480,4	796,2	256,3	1871,9
1977	448,3	613,2	1084,8	334,4	2480,8
1978	619,6	693,4	1409,6	386,4	3109,0
1979	794,0	824,0	1717,0	470,4	3805,4
1980	1059,0	1009,5	2100,5	570,7	4630,9
1981	1221,1	1243,0	2414,8	686,2	5423,7
1982	1332,6	1522,3	2769,6	814,0	6279,7
1983	1748,1	1900,0	3234,9	907,9	7610,7
1984	2085,6	2271,3	3485,6	921,8	8560,9
1985	2378,3	2686,9	3891,0	1175,7	9901,3
1986	2638,0	3411,5	4400,3	1340,5	11532,1
1987	3700,0	3756,4	4901,9	1436,8	13500,9
1988	4128,5	4191,5	5388,3	1691,0	15062,8
1989	5342,4	4708,8	6105,7	1929,1	17716,8

Font: Economía Española 1964-1990 Introd. al análisis financiero F.Monchon, G.Ancochea, A.Ávila
Dades de l'INE, CNE i Banc d'Espanya

FINANÇAMENT DEL DÈFICIT PÚBLIC
 milers de milions de pessetes corrents al final del període

Capítols	1984	1985	Variació
TÍTOLS A CURT TERMINI	5962,8	5100,3	
Pagarés del tresor	5962,8	5100,3	
Lletres del tresor	0,0	0,0	
DEUTE INTERIOR NEGOCIABLE	2700,0	903,0	
DEUTE INTERIOR NO NEGOCIABLE	2058,3	2080,2	
Cèdules per a inversions	1673,4	1634,4	
Deute Rumasa	360,1	421,0	
Deute.Emissió gener 79	24,8	24,8	
DEUTE ASSUMIT	347,9	477,6	
INI	331,5	465,8	
Renfe, Z. Franca ...	16,4	11,8	
CRÈDITS DE L'EXTERIOR	514,3	758,8	
DEUTE PERPETU	10,7	10,7	
RECURS AL BANC D'ESPANYA	1472,4	2079,1	
ENDEUTAMENT DE L'ESTAT	13066,4	11409,7	
ENDEUTAMENT (% PIB)			

Butlletí Banca Catalana

Els càlculs en el Ministre

1. Selecciona, entre les variables del Ministre, les que es refereixen als Pressupostos de l'Estat.
2. Fes els càlculs necessaris per obtenir el dèficit o superàvit dels Pressupostos als períodes 2 i 3.
3. Observa la forma de finançament del dèficit en el període 3 i calcula el deute que l'Estat té en el Banc Central.
4. Fes un gràfic de sectors per cada període on es vegi el percentatge d'impostos directes i indirectes amb que, com a ministre, has gravat als ciutadans del teu país.
5. Calcula la pressió fiscal que has aplicat, sumant els impostos directes i els indirectes.
6. Els Impostos directes, quin percentatge han estat de la Renda Nacional? Els impostos indirectes, quin percentatge han estat de les transaccions fetes al país (var 30)? Interpreta aquests resultats.

7. Quin augment s'ha produït en la Despesa corrent? Què inclou aquesta variable? S'ha incrementat més que la inflació del període (variable 28)? De què creus que depèn el seu valor? Quin valor podrà tenir en el període 4?
8. Preveu la composició dels pressupostos del període 4. Quant decidiràs que es faci d'inversió pública? Quines conseqüències per a l'economia té la inversió pública?
9. Com a ministre d'aquest país, quins impostos decidiràs per al període 4?
10. Quin dèficit tindrà en el període 4? Com el finançarà?

Períodes	2	3
1 Coeficient de caixa=	15	13
2 Deute públic=	3000	2000
3 Impostos indirectes=	5000	6000
4 Impostos directes=	5000	5300
5 Tipus d'interès=	13	12
6 Inversió pública=	1000	1000
7 Inversió estrangera=	2000	2000
8 Aranzel=	7	7
9 Expectatives de beneficis=	20	15
10 Expectatives de consum=	60	60
11 Creixement vegetatiu=	0,8	0,8
12 Déf/super. pressup. de l'Estat=	-1191	-1975
13 Dip. bancaris i altres act. fin. =	40914	51698
14 Crèdit del Banc Central=	-1809	-25
15 Act. líquids en mans del públic=	43792	54551
16 Inversió privada=	9166	1864
17 Consum privat=	31530	39276
18 Despesa corrent=	10191	12275
19 Exportacions=	8058	11657
20 Turisme=	1329	1424
21 Dividends d'empreses d'estrangers =	600	700
22 Importacions=	13183	11281
23 Dependència exterior=	14000	16000
24 Demanda planejada=	59945	66072
25 Capacitat prod. proper període=	63093	63824
26 Depreciació=	2456	3154
27 Capacitat d'oferta=	62321	74374
28 Inflació=	7,82	7,24
29 Índex d'inflació=	116,11	124,51
30 Demanda i oferta reals=	59945	66072
31 PIB (pm) en Pta corrents=	46762	54791
32 PIB al cost dels factors=	41762	48791
33 PIN cf=	39306	45637
34 RNN cf=	38706	44937
35 Renda per càpita=	0,000976	0,001125
36 PIB pm Pta constant=	40270	44001
37 Atur=	0,65	1,19
38 Inversió total=	12166	4864
39 Població=	39,62	39,94
40 Població activa=	15,24	15,36
41 Índex d'atur=	4,26	7,71
42 Reserves del període=	-2396	3100
43 Reserves totals=	4623	7723
44 Cotització=	94	157
45 Saldo de l'Estat al Banc Central=	122	147
46 Deute públic acumulat	17230	19230

Diner i Política Monetària

Concepte de diner

El diner és un bé de canvi acceptat per tothom.

El diner ha de permetre:

- Ser mitjà de canvi
- Ser dipòsit de valor
- Valorar els béns i serveis

Evolució del diner

Inicialment, quan un grup no consumia tot el que produïa, mirava d'intercanviar el seu excedent i, així, s'originà el comerç. Aquest, inicialment es feia amb bescanvi i, en aquesta situació, qualsevol bé era diner.

Sorgiren problemes com la falta de divisibilitat d'alguns dels béns (com canviar una vaca per un litre d'oli?) i dificultats d'intercanvi (com trobar persones amb els béns desitjats i que, alhora, necessitessin els nostres excedents?).

El diner va passar a ser un sol bé, que servia per intercanviar tota la resta. Aquest havia de ser escàs i acceptat per tothom, i es va materialitzar en diferents béns, en funció de les característiques del lloc. Si posem com exemple la sal, aquesta permetia que qualsevol objecte es canviés per sal i aquesta permetia adquirir qualsevol altre cosa. Amb això, es solucionaven els problemes anteriors, però encara no era el diner ideal perquè era difícil la seva conservació i també la seva transportabilitat en grans quantitats.

Posteriorment, s'usaren l'or i la plata que, en petites quantitats, tenien molt valor, permetien una bona transportabilitat i eren de fàcil conservació. Però, en haver-se de mesurar pel seu pes, es podia falsejar el seu valor (incloent sorra,...).

Es va solucionar aquest problema fonent aquest metall i encunyant monedes que tenien un pes uniforme, garantit pel governant, l'efígie del qual podia estar en el relleu de la moneda. Aquests mateixos governants, però, podien falsejar el seu valor fent servir aliatges amb menys proporció d'or.

Les monedes van ser molt útils i s'han fet servir, amb diferents característiques, fins als nostres dies.

A l'Edat Mitjana, els bancs lliuraven uns documents als clients que els hi dipositaven or; aquests documents es van convertir en els actuals bitllets. Quan una persona feia una transacció, anava al seu banc i rebia l'or a canvi del bitllet que l'acreditava com a propietari. Molts cops, per facilitar les transaccions, el pagament es feia amb la transmissió del document que acreditava la possessió d'or en el banc, sense haver-lo de transportar. D'aquesta manera, es va generalitzar l'ús de bitllets.

Els banquers, davant el fet que sols una petita part de l'or que tenien era reclamat pels seus dipositants, feien préstecs i emetien bitllets sense disposar de l'or corresponent. Aquest fet feia augmentar el diner en circulació i, mentre el públic confiés en el banc, no feia perillar la seva existència.

Avui en dia, usem monedes sense cap valor i bitllets que ja no són convertibles en or. Tenim, doncs, un diner sense cap valor en si mateix i que sols funciona perquè és fiduciari, és a dir, perquè és acceptat per tothom.

Cada cop, però, es fan servir menys bitllets i monedes perquè les transaccions es materialitzen en anotacions comptables. De fet, quasi tothom rep un ingrés al seu compte bancari (salari, interessos,...) on també té domiciliats els seus pagaments; si compra alguna cosa, la pot pagar amb la targeta de crèdit i els imports també se li carregaran al compte.

Característiques del diner

El diner, per complir les seves funcions, ha de ser:

- Durador
- Transportable
- Escàs
- Divisible
- Homogeni

Els tipus de diner i la seva creació

Els bitllets i monedes són el que s'anomena diner legal i el Banc d'Espanya és l'únic encarregat de la seva emissió.

La resta de bancs no poden emetre bitllets i monedes, la seva funció és rebre els dipòsits i fer préstecs.

En la pràctica diària, es constata que sols una petita part dels dipositants van a recollir els seus bitllets. A més, com ja s'ha comentat, avui en dia, molts pagaments es fan amb anotacions comptables i, per això, encara s'usa menys el diner legal.

Els bancs poden, doncs, deixar com a crèdits una bona part dels seus dipòsits i, amb aquesta operació, creen diner. No imprimeixen més bitllets però sí que creen diner bancari.

Exemple:

Suposem que un banc rep un dipòsit de 100 i que, per la seva pràctica diària, veu que menys d'un 10% dels seus dipòsits són disposats pels seus clients. Decidirà fer préstecs per 90 i mantenir a caixa 10.

Les persones que han rebut els préstecs els han fet servir per comprar-se un cotxe, un pis,... i aquests diners han anat a parar a altres persones, que també els han dipositat al seu banc.

Si suposem que han tornat al mateix banc, aquest tindrà nous dipòsits per 90 i, seguint el mateix raonament, deixarà a caixa un 10% i podrà fer més crèdits...

En realitat, els crèdits del banc A poden convertir-se en nous dipòsits del banc B, però altres crèdits del banc B també aniran a dipositar-se al banc A i, d'aquesta manera, en la globalitat del sistema bancari, el funcionament serà com en l'exemple d'un sol banc.

Si aquest procés de concessió de crèdits a partir de nous dipòsits funcionés al màxim, tindríem que:

- Els bancs tindrien a caixa quasi tot el diner legal.
- Els crèdits màxims que es podrien deixar serien: 900.
- El diner que hi hauria en circulació, a partir d'un diner legal de 100 (bitllets i monedes), podria arribar a ser de 1000.
- Aquest sistema bancari hauria creat diner bancari per un total de 900 que, sumat als 100 de diner legal, donen un total de diner en circulació de 1000.

	Nous dipòsits	Préstecs	Caixa
Dipòsit original	100	90	10
1	90	81	9
2	81	72,90	8,10
3	72,90	65,61	7,29
4	65,61	59,05	6,56
5	59,05	53,14	5,90
6	53,14	47,83	5,31
7	47,83	43,05	4,78
8	43,05	38,74	4,30
9	38,74	34,87	3,87
10	34,87	31,38	3,49
11	31,38	28,24	3,14
12	28,24	25,42	2,82
13 ... Fins la fase 67
Total	999,23	899,30	99,92

L'oferta monetària

És la quantitat de diner que la gent disposa.

És molt important controlar aquesta quantitat, anomenada M, perquè determina les possibilitats de demanda. S'ha d'evitar que molt diner faci augmentar excessivament la demanda i això provoqui inflació o, en cas contrari, que una manca de diner dificulti les transaccions econòmiques.

La manera de quantificar aquesta oferta monetària varia en relació a les circumstàncies i a les característiques dels productes financers.

Cada aparició d'un nou producte financer important pot fer replantejar les definicions dels agregats monetaris. Concretament, l'aparició dels fons d'inversió pot captar molt diner que estava en dipòsits bancaris. Si els fons no es consideren diner, aquest fet haurà fet baixar l'oferta monetària, malgrat que el comportament dels estalviadors potser no s'ha modificat (els diners col·locats en un fons d'inversió també poden fer-se fàcilment efectius).

En resum, però, es mira de diferenciar els productes amb liquiditat dels que són inversions financeres a més termini, perquè aquestes últimes, en no poder-se fer efectives ràpidament, no afectaran la demanda.

Sense voler ser exhaustius es podrien definir els agregats monetaris de la següent manera:

$$M_1 = \text{Bitllets i monedes} + \text{Dip. a la vista}$$

$$M_2 = M_1 + \text{Dipòsits d'estalvi}$$

$$M_3 = M_2 + \text{Dipòsits a termini} + \text{Dipòsits en moneda estrangera} + \text{Emprèstits a curt termini emesos per la banca privada (bons de caixa,...)}$$

$$M_4 \text{ o ALP} = M_3 + \text{Emprèstits emesos per la banca oficial} + \text{Valors públics a curt termini}$$

$$ALP_2 = ALP + \text{Pagarés d'empresa}$$

La Política Monetària

Regula la quantitat de diner que hi ha en circulació i el seu tipus d'interès.

La Política Monetària és portada a terme pel Banc d'Espanya, amb més o menys independència del Ministeri d'Economia.

Instruments

Coeficient de caixa

És el percentatge dels dipòsits que les entitats financeres han de mantenir en el Banc d'Espanya.

Si s'augmenta el coeficient de caixa, hauran d'incrementar-se els dipòsits dels Bancs en el Banc d'Espanya, aquests no podran deixar tants crèdits, la qual cosa controlarà el diner que hi ha en circulació.

Operacions de mercat obert

El Banc d'Espanya compra o ven en el mercat títols públics. Si en ven, rebrà en contrapartida diner que deixarà d'estar en circulació.

Si es vol augmentar la liquiditat del sistema, podrà adquirir títols públics. En aquest cas rebrà títols i el diner que donarà als seus posseïdors incrementarà l'oferta monetària.

Aquest instrument té unes conseqüències més immediates, si interessa injectar o detreure liquiditat al sistema.

Préstecs de regulació monetària

Els bancs poden acudir periòdicament al Banc d'Espanya i sol·licitar préstecs de diner que els ajudin a cobrir els coeficients obligatoris.

Aquests diners són adjudicats en subhasta.

Si les quantitats que l'entitat emissora deixa són importants, el sistema bancari podrà deixar molts crèdits perquè se li facilitarà el compliment dels coeficients obligatoris.

Si el Banc d'Espanya vol controlar el diner que hi ha en circulació i limitar els crèdits que la banca pugui concedir, disminuirà les quantitats concedides per préstecs de regulació monetària.

Llavors, les entitats que hagin fet un excés de crèdits hauran de buscar la liquiditat necessària per cobrir els coeficients al mercat interbancari, on normalment hauran de pagar un interès molt alt.

El preu al que el Banc d'Espanya concedeix aquests préstecs és el preu oficial del diner.

Objectius

Amb l'ús dels instruments esmentats s'espera aconseguir aquests objectius finals: un creixement equilibrat de la producció, un increment de l'ocupació i un control de la inflació.

Aquests objectius apareixen com a resultat final de la totalitat de la Política Econòmica del govern però, dins la política monetària, és difícil poder comprovar, dia a dia, si aquests resultats s'assoleixen.

Per poder fer un seguiment més acurat, es controlen aquests objectius intermedis: el control de l'oferta monetària i el del tipus d'interès.

Política expansiva

Pretén incrementar el diner que hi ha en circulació, cosa que permetrà una baixada dels tipus d'interès. En aquestes circumstàncies es fomentarà un increment de la demanda que permetrà millorar l'activitat econòmica, la inversió i la creació de llocs de treball.

Si aquesta política, però, no va acompanyada d'inversió, l'oferta no augmentarà i l'augment de demanda es convertirà en pressions inflacionistes.

Els instruments que contribuiran a aquesta Política Monetària són:

- Decrement del coeficient de caixa
- Operacions de mercat obert: compra de títols públics
- Concessió de molts préstecs de regulació monetària
- Baixos tipus d'interès

Política restrictiva

Pretén controlar l'augment del diner que hi ha en circulació.

Normalment no són possibles les reduccions de l'oferta monetària perquè la inflació fa que es necessiti més diner, encara que es fessin les mateixes transaccions.

El control de la massa monetària va unit a un increment dels tipus d'interès perquè el diner és més escàs.

Els instruments que contribuiran a aquesta Política Monetària són:

- Increment de coeficient de caixa
- Operacions de mercat obert: venda de títols públics
- Concessió de pocs préstecs de regulació monetària
- Alts tipus d'interès.

Aquests fets faran disminuir la demanda de productes, qüestió que facilitarà el control de la inflació, però alhora, també dificultarà la concessió dels crèdits que serien destinats a la inversió.

No es crearan llocs de treball i, fins i tot, se'n poden perdre perquè la demanda de consum també es veurà afectada per les dificultats creditícies.

Exemple: Un camp de presoners de la Segona Guerra Mundial.

El nombre de béns era limitat: conserves, margarina ... i cigarretes, que rebien en els paquets de la Creu Roja. Els no fumadors volien també el tabac per poder-lo canviar. Inicialment els preus relatius no estaven ben definits; un presoner va començar amb una llauna de formatge i cinc cigarretes i, després de fer diversos intercanvis, va acabar amb tot un paquet de la Creu Roja.

Amb el temps, els preus s'estabilitzaren i es definien amb relació a les cigarretes; tothom acceptava aquest mitjà de pagament i es va convertir en diner de forma espontània, sense que cap autoritat ho manés.

Per una tendència a la simplificació no es diferenciaven les marques de tabac, totes tenien la mateixa acceptació com a diner. Els fumadors, però, guardaven les millors cigarretes per a ús personal i la resta la feien servir com a diner (Llei de Gresham - "la moneda dolenta desplaça a la bona").

Alguns presoners, fins i tot, treien part del tabac de les cigarretes i, així, n'obtenien de noves; aquesta pràctica és similar a la que feien els reis quan fonien les monedes d'or, feien baixar el seu aliatge i podien encunyar més diner.

Aquests no eren els pitjors problemes d'aquest sistema monetari. Hi havia vegades que el subministrament no arribava, el diner s'anava fumant i es feia cada cop més escàs. El valor del tabac creixia, per la qual cosa la resta de béns es feien més barats, hi havia deflació. Si la situació empitjorava molt, els presoners tornaven al bescanvi.

Per altra banda, si arribaven milers de cigarretes, el seu valor baixava i el preu dels altres béns pujaven (calien moltes cigarretes per comprar un llauna de carn). Es produïa inflació.

El sistema monetari sols funcionava bé si es mantenia un equilibri entre els béns i la quantitat de diner.

EXERCICIS

- 1) Treball sobre el sistema monetari del camp de presoners:
 - Què era el diner? Es podia crear diner?
 - Què passava quan hi havia un excés de diner? I si el diner era escàs?
 - Per què es va triar aquest diner i no un altre?
 - Els preus depenien de la quantitat de diner?
 - La quantitat de diner afectava el seu valor?
 - Per què hi havia inflació o deflació al camp de presoners?
 - Si els presoners s'haguessin organitzat, quines mides de política monetària podrien haver portat a terme?
2. Calcula quant diner bancari es podria crear a partir d'un ingrés inicial de 100, si es decideix mantenir a caixa un 15% dels dipòsits.
3. Si en una economia es prenen els ALP com a forma de controlar l'oferta monetària, indica si són diner:
 - Els bitllets, les accions, les monedes, les lletres del tresor, els pagarés de telefònica, les obligacions de l'Estat, les llibretes d'estalvi a la vista, les llibretes d'estalvi a termini i els bons hipotecaris a cinc anys emesos per Argentaria.
4. Hi havia una vegada un rei que volia que el seu poble fos el més ric del món. Va manar que s'imprimissin molts bitllets i que cada persona en rebés un bon grapat cada mes.... Com acaba aquest conte?
5. Fes un esquema en el que es relacionin els següents conceptes:
 - diner bancari, oferta monetària, tipus d'interès, coeficient de caixa, demanda de productes, preus. Indica les relacions que tenen aquestes variables (+ coeficient de caixa ==> - creació de diner bancari ...)
6. Quines conseqüències té una baixada dels tipus d'interès?
7. Fes un esquema-resum del comportament de les diferents polítiques monetàries vistes.

Dades reals

8. Calcula el percentatge d'increment anual del diner i fes un gràfic de la seva evolució.

9. L'efectiu en mans del públic (diner legal en milers de milions de pessetes) era de 1.522 al 1982 i de 2.402 al 1986. A quin percentatge de l'oferta monetària corresponia?

10. Calcula el total de transaccions que s'han fet cada any, sumant al PIB (béns i serveis fets a l'interior) les importacions (produïts a l'exterior).

11. El total de les transaccions s'han pagat amb el diner disponible; divideix el seu import entre els ALP i obtindràs la velocitat de circulació del diner (si tot fos diner legal, vindria a ser les vegades que es fa servir un bitllet cada any).

Dades reals de l'economia espanyola

QUANTITAT DE DINER I PIB
milers de milions de pessetes corrents

Any	A L P (M4)	DISPONIBILITATS LÍQUIDES (M3)	PIB pm ptes corrents
1964	-	678,5	1202,2
1965	-	814,3	1398,9
1966	-	934,4	1618,9
1967	1098,9	1088,2	1817,8
1968	1280,9	1266,2	2307,5
1969	1523,2	1503,8	2317,0
1970	1766,8	1741,7	2576,2
1971	2144,6	2116,8	2920,0
1972	2659,3	2631,1	3432,3
1973	3330,1	3289,7	4139,6
1974	4049,7	3963,4	5102,0
1975	4819,3	4692,4	6018,3
1976	5723,9	5558,4	7234,0
1977	6836,6	6644,2	9178,4
1978	8151,9	7957,7	11230,7
1979	9757,6	9537,5	13130,5
1980	11461,7	11196,4	15209,1
1981	13318,8	12918,8	16989,0
1982	15769,3	15088,7	19567,3
1983	18358,1	17002,1	22234,7
1984	21020,7	19215,8	25111,3
1985	24024,5	21143,5	28200,9
1986	27004,7	21579,1	32324,0
1987	30561,4	23172,3	36124,6
1988	34654,7	25339,4	40160,4
1989	39090,5	28030,1	45020,9

Font: Economía Española 1964-1990 Introd. al análisis
financiero F.Monchon, G.Ancochea, A.Ávila
Dades de l'INE, CNE i Banc d'Espanya

Els càlculs en el Ministre

1. Selecciona, entre les variables del Ministre, les que es refereixen a la Política Monetària.

2. El diner legal en circulació en el període 2 ha estat:

El diner legal inicial és de 3000

El diner legal que l'Estat té dipositat al B. Central (variable 45), per la qual cosa està fora de circulació, és de 122

El total diner legal en circulació és: $3000 - 122 = 2.878$

A partir d'aquestes dades, calcula els ALP dels períodes 2 i 3.

3. Amb quins instruments pots controlar el diner en circulació?

4. Si haguessin augmentat més els ALP, quines conseqüències hagués tingut aquest fet en l'economia del teu país?

5. Si prens la decisió de baixar el tipus d'interès, quines conseqüències portarà per l'economia del teu país?

6. Quina política monetària decidiries pel període 4? Per què?

Períodes	2	3
1 Coeficient de caixa=	15	13
2 Deute públic=	3000	2000
3 Impostos indirectes=	5000	6000
4 Impostos directes=	5000	5300
5 Tipus d'interès=	13	12
6 Inversió pública=	1000	1000
7 Inversió estrangera=	2000	2000
8 Aranzel=	7	7
9 Expectatives de beneficis=	20	15
10 Expectatives de consum=	60	60
11 Creixement vegetatiu=	0,8	0,8
12 Dèf/ super. pressup. de l'Estat=	-1191	-1975
13 Dip. bancaris i altres act. fin. =	40914	51698
14 Crèdit del Banc Central=	-1809	-25
15 Act. líquids en mans del públic=	43792	54551
16 Inversió privada=	9166	1864
17 Consum privat=	31530	39276
18 Despesa corrent=	10191	12275
19 Exportacions=	8058	11657
20 Turisme=	1329	1424
21 Dividends d'empreses d'estrangers. =	600	700
22 Importacions=	13183	11281
23 Dependència exterior=	14000	16000
24 Demanda planejada=	59945	66072
25 Capacitat prod. proper període=	63093	63824
26 Depreciació=	2456	3154
27 Capacitat d'oferta=	62321	74374
28 Inflació=	7,82	7,24
29 Índex d'inflació=	116,11	124,51
30 Demanda i oferta reals=	59945	66072
31 PIB (pm) en Pta. corrents=	46762	54791
32 PIB al cost dels factors=	41762	48791
33 PIN cf=	39306	45637
34 RNN cf=	38706	44937
35 Renda per càpita=	0,000976	0,001125
36 PIB pm Pta. constants=	40270	44001
37 Atur=	0,65	1,19
38 Inversió total=	12166	4864
39 Població=	39,62	39,94
40 Població activa=	15,24	15,36
41 Índex d'atur=	4,26	7,71
42 Reserves del període=	-2396	3100
43 Reserves totals=	4623	7723
44 Cotització=	94	157
45 Saldo de l'Estat al Banc Central=	122	147
46 Deute públic acumulat	17230	19230

Sector exterior

El comerç i la Balança de Pagaments

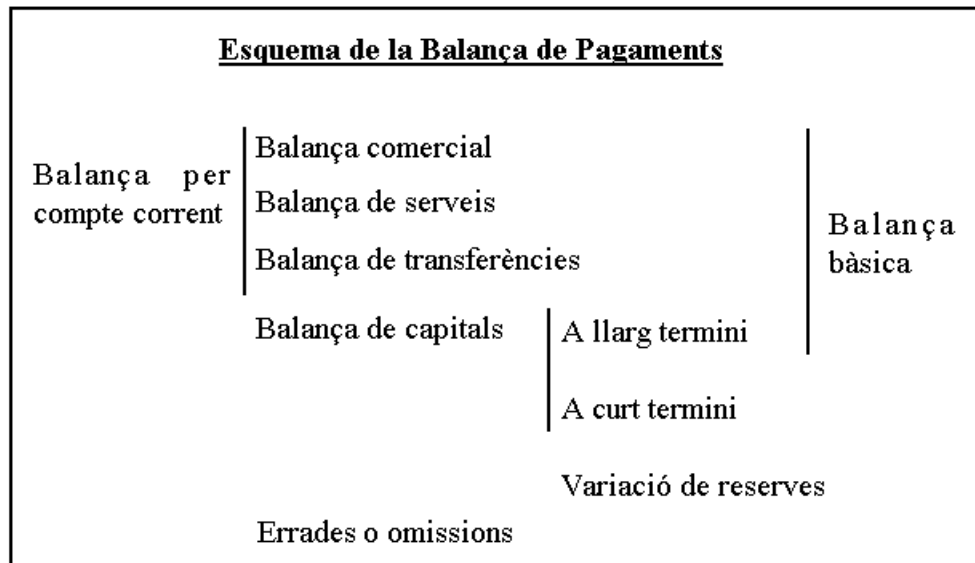
Amb l'aparició de l'excedent es va començar el comerç. Des de llavors fins als nostres dies el seu àmbit geogràfic ha anat augmentant.

Primer, sols comerciaven les tribus veïnes, després els intercanvis es produïen a nivell comarcal; més tard els mercats foren nacionals i, als nostres dies, cada cop té més importància el comerç internacional.

Els agents econòmics de l'Estat Espanyol fan transaccions amb les economies de tot el món i, amb més incidència, amb la resta de països de la Unió Europea.

Les empreses comptabilitzen les seves operacions per saber la seva situació patrimonial; l'Estat també necessita un registre comptable per conèixer la seva situació en relació a l'exterior. Aquest registre és la Balança de Pagaments.

Les transaccions que es realitzen amb l'exterior impliquen una entrada o una sortida de divises, que són mitjans de pagament d'acceptació internacional com la Lliura, la Lira, l'Escut,...

La Balança Comercial o de Mercaderies

Inclou totes les entrades de divises per exportacions (vendes de béns a l'estranger) menys les sortides de divises per importacions (compres de béns a l'exterior).

Hi ha països que es protegeixen de les importacions amb impostos (aranzels) sobre les importacions.

La diferència entre les exportacions i les importacions ens indica el saldo de la Balança Comercial; pot tenir superàvit, si les entrades de divises superen les sortides o, en cas contrari, dèficit.

La situació d'aquesta balança es indicativa del nivell de competitivitat que té l'economia.

La Balança de serveis

Inclou les entrades de divises per vendes de serveis a l'estranger, menys les sortides de divises per compres de serveis a l'exterior.

Les transaccions que s'inclouen en aquesta balança són molt variades. Van des d'assegurances, ingressos per turisme, royalties,... fins a les entrades i sortides de divises per rendiments del treball i del capital. Aquests últims inclouen els interessos dels préstecs, els lloguers i els dividendes.

La Balança de Transferències

Inclou les entrades i sortides de divises corresponents a cobraments i pagaments sense contrapartida.

Les donacions són un exemple d'aquestes transaccions que es divideixen, en funció de qui les realitza, en privades (remeses d'emigrants i ajuts privats a d'altres països) i públiques (ajuts públics d'altres països i transferències amb la Unió Europea).

La Balança per Compte Corrent

Comprèn la suma de la Balança Comercial, la de Serveis i la de Transferències. Inclou totes les transaccions que fan augmentar o disminuir la renda disponible d'un país.

Si el saldo d'aquesta balança es deficitari, indica que han sortit més divises de les que han entrat per operacions corrents; aquest país necessitarà rebre capitals per finançar aquest dèficit.

En cas de tenir superàvit en aquesta balança, el país no necessitarà finançament sinó que el podrà donar a països amb balances per compte corrent deficitàries.

La Balança de Capitals

Reflecteix l'entrada i sortida de divises deguda a préstecs o inversions. Aquestes últimes inclouen les inversions reals (si un estranger crea una empresa o compra un immoble al país) i les inversions financeres (compra d'accions, deute públic,...).

Dins d'aquesta Balança, es diferencien les transaccions fetes a curt termini de les realitzades a llarg termini.

Si el saldo indica un superàvit, el país s'ha endeutat amb la resta del món i, si existeix un dèficit, indica l'existència d'un deute de la resta del món en relació al país.

Si restem les entrades/sortides de divises per operacions corrents i per operacions de capital, ens resulta la variació de reserves. Aquesta serà positiva si han entrat més divises de les que han sortit o, en cas contrari, serà negativa.

La Balança Bàsica

Comprèn la Balança per Compte Corrent i la Balança de Capitals a llarg termini.

En cas de dèficit per compte corrent, el saldo de la Balança Bàsica indica si s'ha pogut finançar aquest dèficit amb capitals a llarg termini o si aquests no han estat suficients. En aquest cas, es perdran reserves si no han entrat suficients capitals a curt termini.

Aquests últims, però, no garanteixen un adequat finançament perquè no són gens estables i, de la mateixa manera que han entrat al país per aprofitar una oportunitat d'inversió, poden sortir-ne la setmana propera.

Les reserves

Dins de la Balança de Capitals es calcula la variació de reserves de l'any. Aquestes s'hauran de sumar/restar a les reserves acumulades de l'any anterior per obtenir les reserves acumulades actuals.

Les reserves estan composades bàsicament de l'or i les divises en poder del Banc d'Espanya.

El Tipus de canvi

La pesseta, com les altres monedes, té un preu que es fixa a partir de l'oferta i la demanda que es realitza en el mercat.

Aquest preu sempre ha de fer referència a una altra moneda i se'n diu tipus de canvi. Per exemple, la pesseta té un tipus de canvi determinat amb el dòlar que indicarà les pessetes necessàries per obtenir un dòlar.

Per veure aquest mecanisme podem enumerar algunes transaccions que impliquen una demanda i oferta de dòlars.

Demanaran dòlars a canvi de pessetes:

- Els importadors espanyols que han de pagar en dòlars les compres fetes.
- Els turistes espanyols que vagin a EEUU.
- Els espanyols que desitgin invertir a EEUU.

Oferiran dòlars i demanaran pessetes:

- Els exportadors espanyols quan cobrin les vendes fetes a EEUU.
- Els turistes americans que visitin l'Estat espanyol.
- Els americans que vulguin invertir a l'Estat espanyol.

Si la demanda de dòlars és major que la seva oferta, el preu del dòlar pujarà i la pesseta baixarà de cotització. Seran necessàries més pessetes per comprar cada dòlar.

Si es produeix la circumstància contrària, serà la pesseta que pujarà de valor i baixarà el tipus de canvi del dòlar.

Es constata que, com més entrada de divises més oferta d'aquestes hi haurà i, com a contrapartida, més pessetes es demanaran.

Augmentarà, doncs, al mateix temps la cotització de la pesseta i el nivell de reserves i, per això, es pot dir que la cotització de la moneda va lligada al volum de reserves del país.

La cotització de les monedes, però, també pot ser afectada per l'especulació. Es pot augmentar la demanda d'una moneda perquè s'espera d'ella un bon comportament futur.

També pot afectar la cotització una intervenció del Banc Central que, per mantenir el tipus de canvi, faci compres de la seva divisa.

Si, malgrat la intervenció del Banc Central, no es pot mantenir la cotització de la moneda es produeix una devaluació. Com a conseqüència d'aquest fet, les importacions disminuiran perquè sortiran més cares i les exportacions seran més competitives. Ambdós fenòmens ajudaran a solucionar els desequilibris externs de l'economia.

S'ha de considerar, però, que la devaluació pot haver estat deguda a una falta de competitivitat del país, per uns increments molt grans de preus. En aquest cas, l'increment de competitivitat assolit per la devaluació es perdrà si la inflació segueix superior a la de la resta de països.

El Sistema Monetari Europeu

En les transaccions fetes entre els països de la CEE no existien els aranzels.

El Sistema Monetari Europeu va voler facilitar, encara més, els intercanvis i crear una zona d'estabilitat per evitar grans oscil·lacions en les cotitzacions de les seves monedes.

Els Bancs Centrals intervenen en el mercat per mantenir el tipus de canvi dins de les bandes de fluctuació establertes.

Exemple:

La cotització de la pesseta té tendència a baixar per sota del límit que imposa la seva banda amb el marc alemany.

Llavors el Banc d'Espanya comprarà pessetes a canvi de marcs i el Bundesbank, potser, actuarà en el mateix sentit, per aconseguir mantenir el tipus de canvi en els límits establerts.

El Sistema Monetari Europeu té com a moneda l'ECU (European Currency Unit), que es fa servir com a unitat de compte; amb ella es valoren, malgrat encara no circuli físicament, algunes transaccions.

Resta encara un llarg camí perquè l'ECU es converteixi en l'única moneda del SME.

Les bandes de fluctuació s'hauran d'anar reduint. En el moment en què no existís cap fluctuació entre les monedes, seria factible la seva substitució per l'ECU com a moneda única.

Malgrat les reticències dels països a perdre la seva moneda i a cedir part de la seva sobirania, s'hauria de tendir a que l'ECU sigui la moneda única, a que el Banc Europeu de Finances actuï com el Banc Central Europeu i a que es porti a terme una única Política Monetària per a tots els membres de la Unió Econòmica i Monetària.

EXERCICIS

1. Un dia, en què el tipus de canvi era de 100 ptes. per cada dòlar, es van produir les següents transaccions:

Un manresà va comprar-se un cotxe d'importació americà i li va costar 3.500.000 ptes.

Un turista americà es va gastar 10.000 dòlars en la seva estança a Barcelona.

Un inversor americà va dedicar a la compra d'accions espanyoles 30.000 dòlars.

Una empresa d'Igualada exportà a EEUU caramels valorats en 5.000 dòlars.

Un ciutadà espanyol va pagar 1.010.000 pessetes a un Banc americà. Els interessos eren de 100.000 Ptes. i la resta corresponia a l'amortització del capital.

La Telefònica va contractar una pòlissa d'assegurances a una empresa americana per un import de 25.000 ptes.

Calcula la demanda de pessetes que es va produir.

Calcula l'oferta de pessetes.

Compara l'oferta i la demanda de pessetes, quina tendència va tenir la cotització?

Si el Banc d'Espanya hagués d'intervenir per mantenir la cotització, què hauria fet?

A partir d'aquestes operacions, calcula el saldo (en pessetes) que van tenir les diferents balances.

Vam guanyat o perdre reserves (en dòlars) en aquestes operacions?

2. Quines balances indiquen el nivell de productivitat d'un país?
3. Quines transaccions s'inclouen dins de la Balança de Capitals?
4. Un país té superàvit en la Balança per compte corrent, què passaria si no invertís a l'estranger?

Dades reals

5. A partir de les dades de la Balança de pagaments, indica si l'economia espanyola és competitiva.

6. El saldo de la Balança Bàsica no coincideix amb l'increment de reserves generat, per què?

7. Representa gràficament i analitza l'evolució de la Balança de capitals.

8. És positiu que existeixi una gran inversió estrangera? Fes una llista d'arguments a favor i en contra.

9. Analitza el tipus de canvi de la pesseta respecte al dòlar. És molt estable? Calcula la mitjana i la seva dispersió.

Dades reals de l'economia espanyola

RESERVES I TIPUS DE CANVI

Any	Reserves d'or i divises a 31-12 Milions dòlars	Tipus de canvi de la pesseta respecte al dòlar
1964	1508,0	59,9
1965	1396,0	59,9
1966	1216,0	59,9
1967	1090,0	61,1
1968	1151,0	69,7
1969	887,0	59,9
1970	1791,0	69,6
1971	3233,5	69,6
1972	5006,2	64,6
1973	6799,5	58,3
1974	6025,3	57,7
1975	5905,4	57,4
1976	4592,1	66,9
1977	6132,4	75,9
1978	10015,4	76,5
1979	13116,6	67,0
1980	12269,0	71,6
1981	15224,1	92,3
1982	11051,8	109,9
1983	10726,2	143,4
1984	15213,0	160,8
1985	13300,9	170,0
1986	16001,4	140,0
1987	30172,0	123,5
1988	39875,0	116,6
1989	44422,0	118,5

Font: Economía Española 1964-1990 Introd. al análisis
financiero F. Monchon, G. Ancochea, A. Avila
Dades de l'INE, CNE i Banc d'Espanya

BALANÇA DE PAGAMENTS

milions de dòlars

Any	Balança Mercaderies	B. Serveis i transf.	B. Compte Corrent	B. Capital Llarg term	Balança Bàsica
1964	-1071	1702	631	255	886
1965	-1759	1274	-485	308	-177
1966	-1992	1427	-565	343	-222
1967	-1781	1326	-455	535	80
1968	-1575	1332	-243	586	343
1969	-1871	1478	-393	505	112
1970	-1873	1952	79	669	748
1971	-1599	2456	857	499	1356
1972	-2136	2887	751	932	1683
1973	-3545	4102	557	765	1322
1974	-7069	3824	-3245	1669	-1576
1975	-7385	3898	-3487	1084	-2403
1976	-7327	3033	-4294	2018	-2276
1977	-6200	4036	-2164	3023	859
1978	-4024	5657	1633	1718	3351
1979	-5670	6796	1126	3216	4342
1980	-11724	6537	-5187	4194	-993
1981	-10115	5135	-4980	4236	-744
1982	-9243	5142	-4101	1840	-2261
1983	-7673	4794	-2879	3106	227
1984	-4040	6344	2304	3332	5636
1985	-4379	7032	2653	-1460	1193
1986	-6267	10523	4131	-1541	2617
1987	-12910	12790	-120	9486	9607
1988	-18002	14312	-3690	10619	6929
1989	-24910	13597	-11314	17410	6096

Font: Economía Española 1964-1990 Introd. al análisis financiero F. Monchon, G. Ancochea, A. Avila
Dades de l'INE, CNE i Banc d'Espanya

Els càlculs en el Ministre

1. Selecciona, entre les variables del Ministre, les que es refereixen al Sector Exterior.
2. Calcula el saldo de les diferents balances.

3. Calcula la variació de reserves dels dos períodes i les reserves acumulades del període 3.

4. Com està el teu país? Ha millorat la seva competitivitat?

5. Per què ha augmentat la cotització de la teva moneda?

6. Què indica la Dependència exterior (variable 23)? Com es calcula?

7. Les inversions estrangeres no són, en realitat, una decisió del govern. El país que les vol acollir pot, però, facilitar-les amb diferents ajuts (fiscals,...). Simplificant la realitat, suposarem al Ministre, que pots decidir l'import de les inversions estrangeres que fomentaràs. Quins avantatges i inconvenients creus que comporten les inversions estrangeres?

8. Com podries millorar la situació del teu país? Quines decisions hauràs de prendre en el període 4 per millorar el sector exterior?

Períodes	2	3
1 Coeficient de caixa=	15	13
2 Deute públic=	3000	2000
3 Impostos indirectes=	5000	6000
4 Impostos directes=	5000	5300
5 Tipus d'interès=	13	12
6 Inversió pública=	1000	1000
7 Inversió estrangera=	2000	2000
8 Aranzel=	7	7
9 Expectatives de beneficis=	20	15
10 Expectatives de consum=	60	60
11 Creixement vegetatiu=	0,8	0,8
12 Dèf/super. pressup. de l'Estat=	-1191	-1975
13 Dip.bancaris i altres act. fin.=	40914	51698
14 Crèdit del Banc Central=	-1809	-25
15 Act. líquids en mans del públic=	43792	54551
16 Inversió privada=	9166	1864
17 Consum privat=	31530	39276
18 Despesa corrent=	10191	12275
19 Exportacions=	8058	11657
20 Turisme=	1329	1424
21 Dividends d'empreses d'estrangers =	600	700
22 Importacions=	13183	11281
23 Dependència exterior=	14000	16000
24 Demanda planejada=	59945	66072
25 Capacitat prod. proper període=	63093	63824
26 Depreciació=	2456	3154
27 Capacitat d'oferta=	62321	74374
28 Inflació=	7,82	7,24
29 Índex d'inflació=	116,11	124,51
30 Demanda i oferta reals=	59945	66072
31 PIB (pm) en Pta corrents=	46762	54791
32 PIB al cost dels factors=	41762	48791
33 PIN cf=	39306	45637
34 RNN cf=	38706	44937
35 Renda per càpita=	0,000976	0,001125
36 PIB pm Pta constants=	40270	44001
37 Atur=	0,65	1,19
38 Inversió total=	12166	4864
39 Població=	39,62	39,94
40 Població activa=	15,24	15,36
41 Índex d'atur=	4,26	7,71
42 Reserves del període=	-2396	3100
43 Reserves totals=	4623	7723
44 Cotització=	94	157
45 Saldo de l'Estat al Banc Central=	122	147
46 Deute públic acumulat	17230	19230

Equilibri/Desequilibri

L'equilibri

Perquè en una economia existeixi l'equilibri s'ha de complir:

$$\text{Oferta total} = \text{Demanda total}$$

Aquesta oferta total inclourà les possibilitats de l'equip productiu del país i la capacitat de compra a l'exterior.

La demanda total inclourà la suma de les intencions de compra, de béns i serveis, que tinguin els habitants del país i de l'exterior.

Si la capacitat d'oferta fos igual als desitjos de demanda hi hauria equilibri.

Sempre es tendeix a l'equilibri perquè:

Si la demanda > oferta

- Augmentaran els preus, cosa que desanimarà una part de les intencions de demanda.
- L'oferta també podria augmentar.

Els increments en la capacitat productiva seran deguts a inversions atretes per una demanda insatisfeta; els preus seran elevats i, com a conseqüència, s'esperaran uns bons beneficis.

Ambdós fets contribuiran a que l'economia tendeixi a l'equilibri.

Si la demanda < oferta:

- Augmentarà la competència entre les empreses, la qual cosa farà reduir els preus i s'incrementarà la demanda
- Es reduirà l'oferta perquè les empreses tindran una baixa demanda i hauran de reduir la seva capacitat productiva i algunes, fins i tot, tancar les seves portes.

Ambdós fets també contribuiran a que l'economia tendeixi cap a l'equilibri.

La Inflació

És el creixement continu i generalitzat del nivell de preus dels béns i serveis.

No es consideraria inflació la puja aïllada del preu d'un bé, derivada d'una mala collita, perquè es compensaria en la propera collita.

Malgrat la situació actual de l'economia no sembla permetre-ho, és possible una baixada en el nivell general de preus, cosa que s'anomena deflació.

Per quantificar la inflació, farem la mitjana ponderada de les variacions de preus dels béns i serveis dels que ens interessi mesurar-la. La ponderació és important perquè no afecta igual la pujada de preus d'un bé de consum habitual com la d'un que fem servir esporàdicament.

Entre els índex més usats tenim:

L'índex de preus de consum i el deflactor del PIB.

Índex de preus de consum

L'IPC és elaborat per l'Institut Nacional d'Estadística. Es fa servir una mostra representativa dels béns i serveis de consum, que integren la despesa mitjana de les famílies.

La ponderació es realitza segons el pes de cada article en la despesa familiar. Aquesta va variant i, per això, periòdicament es revisen les ponderacions i s'adapten a l'evolució dels costums.

Deflactor del PIB

Aquest índex inclou les variacions de preus dels béns i serveis inclosos al PIB, és a dir, de tots els béns i serveis que es produeixen en un país.

El deflactor del PIB indica, doncs, una millor mida del nivell d'inflació, malgrat no és tant usat en els mitjans de comunicació com l'IPC, perquè aquest últim afecta més directament al consumidor.

S'ha de considerar que les pujades de preus dels béns de producció (maquinària,...), també acabaran repercutint en els preus dels béns de consum.

Causes de la inflació

Les tres causes que motiven els processos inflacionistes, i que en realitat van lligades, són:

- Excessiva oferta monetària en relació als béns i serveis del país. Això repercuteix en un increment de la demanda i origina augments de preus.
- Augments de la demanda majors que l'oferta; un increment dels desitjos de consumir també provocarà inflació.
- Els increments de costos, perquè es tendeixen a repercutir en els preus dels productes (increment del preu del petroli ...).

Les conseqüències de la inflació

La inflació té efectes negatius com:

- Pèrdua de competitivitat exterior.

Si els preus del nostre país pugen més que els de la resta, ens resultarà més barat comprar articles a l'estranger. Baixarà la demanda a les nostres empreses i la seva producció.

- Pèrdua del poder adquisitiu.

Si tenim una renda determinada, i els preus pugen, cada cop podrem adquirir menys béns.

Les Pessetes corrents i constants

Si hi ha inflació, el diner perd valor. Una pesseta cada cop té menys poder adquisitiu.

Aquest fet no ens permet comparar les xifres d'un any amb les d'un altre, perquè la unitat en què venen donades no és la mateixa. No és igual una pesseta de l'any 1960 que una de l'any 1990.

Per poder comparar quantitats, doncs, no podem fer servir les pessetes corrents de cada any, els hi hem de treure l'efecte de la inflació i convertir-les en pessetes constants.

En realitat, després dels càlculs, veiem que l'increment del PIB entre els anys 75 i 80 no ha estat del 154,86%, com semblava en pessetes corrents, sinó únicament del 11,31%.

Aquesta conversió de pessetes corrents a constants es fa de la següent manera:

Ptes. constants = Ptes. Corrents / índex de l'any actual x l'índex de l'any base

Any	Deflactor del PIB	índex Base 1970	PIB cf ptes .corrents	PIB cf ptes .corrents
1970	6,80	100	2394543	2394543
1971	8	108		
1972	8,70	117,40		
1973	11,90	131,37		
1974	16,60	153,17		
1975	16,70	178,75	5683007	3179255
1976	16,70	208,60		
1977	22,80	256,17		
1978	20,20	307,91		
1979	16,70	359,33		
1980	13,90	409,28	14484139	3538927

L'atur

La població activa està formada per les persones amb capacitat de treballar i que desitgen fer-ho. No s'inclouen dins de la població activa els menors de 16 anys, ni les persones que estan en edat de jubilació, ni els rendistes que no volen treballar,...

Els aturats són les persones que formen part de la població activa i que no tenen feina.

La quantificació de l'atur

La taxa d'atur és un percentatge que relaciona el nombre de parats amb la població activa.

$$\text{Taxa d'atur} = \text{Aturats} / \text{Població activa} \times 100$$

Les dades d'atur provenen de dos diferents càlculs:

L' Instituto Nacional d'Empleo (INEM) calcula l'atur en funció de les ofertes i demandes de treball registrades en les oficines d'ocupació (Atur registrat).

L' Instituto Nacional de Estadística fa el càlcul a partir d'una enquesta (Encuesta de la Población Activa), que passa a una mostra de treballadors (atur estimat).

Tipus d'atur

Malgrat el fet de l'atur és únic, si s'analitzen els seus motius, el podem classificar en:

Estacional. Originat per activitats que deixen de fer-se en determinades èpoques de l'any com alguns cultius agrícoles, l'hostaleria,...

Cíclic. En les economies es succeeixen èpoques d'expansió i de recessió. Aquests increments i decrements de l'activitat econòmica provoquen disminucions i augments de l'atur.

Friccional. Malgrat les condicions econòmiques siguin immillorables, si es deixa una feina, no és automàtic trobar un nou lloc de treball. Per això sempre hi haurà un mínim de persones en atur.

Estructural. Són causes profundes que fan que moltes persones difícilment trobin un lloc de treball: per falta de qualificació, perquè el sector en el que sempre han treballat està en crisi,...

Causes de l'atur

Segons l'enfocament clàssic, és degut a un mal funcionament del mercat de treball. L'existència de un salari mínim, de l'assegurança d'atur,... fa, segons aquesta opinió, que els salaris monetaris no baixin i això motiva la poca oferta de llocs de treball.

El fet constatable és que l'atur depèn de la inversió. Aquesta és poc estable perquè es mou en funció de les expectatives de beneficis.

Malgrat tot, és possible que amb un cert nivell d'inversió, no es creï ocupació. Fins i tot, es podrien perdre llocs de treball en millorar l'aparell productiu. Si el nivell d'inversió, però, és elevat sempre es crearan noves empreses i ocupació.

Conseqüències de l'atur

El principal efecte és que l'aturat, a nivell personal, es troba sense renda, desintegrat socialment, amb sentiment d'inutilitat,...

A més, a nivell social, també es produeixen altres conseqüències negatives com:

- Es deixa de crear riquesa.
- Augmenten les càrregues dels ocupats (cotitzacions socials o impostos).
- S'incrementa la inseguretat ciutadana.
- Es formen bosses on l'atur és més gran: persones grans, persones mal qualificades,...

EXERCICIS

1. Quin és el principal problema de l'economia, la inflació o l'atur?
 - Baixar els tipus d'interès
 - Pujar el coeficient de caixa
 - Augmentar la inversió pública
 - Augmentar la despesa corrent
 - Fomentar la inversió estrangera

3. Les mesures que es detallen incidirien en la inflació? Fes, en cada cas, un esquema que reflecteixi les variables que hi intervenen..
 - Baixar els tipus d'interès
 - Pujar el coeficient de caixa
 - Augmentar la inversió pública
 - Augmentar la despesa corrent

Dades reals

4. Calcula l'índex de preus al consum amb base 1980.

5. Calcula l'índex de preus del deflactor del PIB amb base 1975.

6. Calcula i representa gràficament el nombre d'aturats.

7. Calcula el percentatge de dones que formen part de la població activa. Com ha evolucionat?

8. Passa el PIB de ptes. corrents a pessetes constants (Base 1975).

9. Calcula els percentatges d'increment en el PIB en ptes. corrents i en ptes. constants . Representa ambdues sèries i analitza la seva evolució.

10. Pots comparar l'evolució real de qualsevol variable (consum privat, impostos directes, inversió pública, importacions,...) convertint les dades a pessetes constants. Analitza, per exemple, l'evolució de la pressió fiscal.

Dades reals de l'economia espanyola

LA INFLACIÓ

percentatges d'increment de preus

Any	Inflació deflactor PIB	Index deflactor (Base)	Inflació preus consum	I P C Base ()
1965	9,4			
1966	8,1			
1967	7,7		6,40	
1968	5,0		4,90	
1969	4,4		2,20	
1970	6,8		6,60	
1971	7,9		7,80	
1972	8,7		7,60	
1973	11,8		11,40	
1974	16,6		17,80	
1975	16,7		15,50	
1976	16,7		16,50	
1977	22,8		23,70	
1978	20,2		19,00	
1979	16,7		16,50	
1980	13,7		16,60	
1981	12,0		14,40	
1982	13,8		14,50	
1983	11,6		12,30	
1984	10,9		10,90	
1985	8,5		8,20	
1986	10,5		8,70	
1987	5,9		5,50	
1988	5,7		5,20	
1989	7,0		6,70	
1990	7,3		6,80	

Font: Economía Española 1964-1990 Introd. al análisis financiero F.Monchon, G.Ancochea, A.Avila
 Dades de l'INE, CNE i Banc d'Espanya

POBLACIÓ ACTIVA I ATUR

milers de persones

Any	Índex d'atur	P. Activa Homes	P. Activa Dones	Població Activa
1965	1,50%	2993	9142	12135
1966	1,20%	2908	9125	12033
1967	1,50%	2921	9217	12138
1968	2,00%	2907	9313	12220
1969	1,60%	2927	9400	12327
1970	1,40%	3000	9430	12430
1971	1,50%	3159	9508	12667
1972	2,10%	3427	9610	13037
1973	2,30%	3633	9646	13279
1974	3,20%	3858	9583	13441
1975	4,00%	3813	9575	13388
1976	4,90%	3843	9457	13300
1977	5,70%	3758	9372	13130
1978	7,40%	3803	9337	13140
1979	9,10%	3787	9237	13024
1980	11,80%	3698	9129	12827
1981	14,60%	3707	9269	12976
1982	16,50%	3818	9316	13134
1983	18,10%	3970	9317	13287
1984	20,90%	4010	9361	13371
1985	21,90%	4058	9410	13468
1986	21,50%	4216	9513	13729
1987	20,50%	4692	9574	14266
1988	19,50%	4995	9613	14607
1989	17,30%	5098	9651	14749
1990	16,30%	5273	9722	14995

Font: Economía Española 1964-1990 Introd. al análisis financiero F.Monchon, G.Ancochea, A.Avila
Dades de l'INE, CNE i Banc d'Espanya

Els càlculs en el Ministre

1. Compara les intencions de demanda (variable 24) amb la capacitat d'oferta (variable 27). Hi ha equilibri? Quines conseqüències tindrà aquesta situació?
2. Com s'obté la capacitat d'oferta del període 3?

3. Calcula el PIB en pessetes constants.

4. Com podem fer augmentar la capacitat productiva?

5. Com podem fomentar un increment en la demanda?

6. Al període 3 la capacitat d'oferta supera la demanda planejada.
Quines decisions prendràs en el període 4 per solucionar-ho?
Si no s'aconsegueix, quines conseqüències tindrà?

Períodes	2	3
1 Coeficient de caixa=	15	13
2 Deute públic=	3000	2000
3 Impostos indirectes=	5000	6000
4 Impostos directes=	5000	5300
5 Tipus d'interès=	13	12
6 Inversió pública=	1000	1000
7 Inversió estrangera=	2000	2000
8 Aranzel=	7	7
9 Expectatives de beneficis=	20	15
10 Expectatives de consum=	60	60
11 Creixement vegetatiu=	0,8	0,8
12 Dèf/super. pressup. de l'Estat=	-1191	-1975
13 Dip.bancais i altres act. fin. =	40914	51698
14 Crèdit del Banc Central=	-1809	-25
15 Act. líquids en mans del públic=	43792	54551
16 Inversió privada=	9166	1864
17 Consum privat=	31530	39276
18 Despesa corrent=	10191	12275
19 Exportacions=	8058	11657
20 Turisme=	1329	1424
21 Dividends d'empreses d'estrangers=	600	700
22 Importacions=	13183	11281
23 Dependència exterior=	14000	16000
24 Demanda planejada=	59945	66072
25 Capacitat prod. proper període=	63093	63824
26 Depreciació=	2456	3154
27 Capacitat d'oferta=	62321	74374
28 Inflació=	7,82	7,24
29 Índex d'inflació=	116,11	124,51
30 Demanda i oferta reals=	59945	66072
31 PIB (pm) en Pta corrents=	46762	54791
32 PIB al cost dels factors=	41762	48791
33 PIN cf=	39306	45637
34 PINN cf=	38706	44937
35 Renda per càpita=	0,000976	0,001125
36 PIB pm Pta constants=	40270	44001
37 Atur=	0,65	1,19
38 Inversió total=	12166	4864
39 Població=	39,62	39,94
40 Població activa=	15,24	15,36
41 Índex d'atur=	4,26	7,71
42 Reserves del període=	-2396	3100
43 Reserves totals=	4623	7723
44 Cotització=	94	157
45 Saldo de l'Estat al Banc Central=	122	147
46 Deute públic acumulat	17230	19230

El Ministre

Introducció

Als diferents capítols heu treballat les variables que formen part d'aquest model de simulació.

Ara ja esteu preparats per analitzar la situació del vostre país i per decidir la seva política econòmica, en resum, per fer de ministre d'economia; recordeu que sereu els únics responsables de la inflació de la vostra economia, de la pèrdua de llocs de treball, del dèficit ...

Però no patiu, com qualsevol ministre, podreu equivocar-vos els cops que sigui; el que serà important és que aprengueu de les errades. Si aquest és el cas, haureu estat uns bons ministres.

Objectius del model

El Ministre pretén ser un exercici que ajudi a assimilar de forma pràctica unes variables. Però vol anar més enllà i provocar un treball globalitzador, en el que es vegi que les variables econòmiques estan interrelacionades.

Aquest model no pretén ser un reflex de la realitat; no inclou, per exemple, el PIB per sectors, ni el desglossament de la Renda Nacional (salaris i beneficis), el Banc Central no pot intervenir en la cotització de la moneda,... És un model simplificat però que, justament per aquest motiu, permet que tingueu una visió global de l'economia.

Per altra banda, si la reacció d'alguna variable us sembla exagerada, ho podeu fer constar en el Quadern d'anàlisi i haureu de tenir-ho present en futures decisions; ja sabeu que en política econòmica tot és discutible, sempre i quan feu servir arguments lògics.

Variables a decidir

En aquest joc haureu de prendre decisions per millorar la situació econòmica del vostre poble. Ja sabeu que no podeu modificar directament el nivell de renda, ni disminuir l'atur ni... però sí que teniu a les vostres mans les següents variables:

Coefficient de caixa

Deute públic

Impostos indirectes

Impostos directes

Tipus d'interès

Inversió pública

Inversió estrangera

Aranzel

Conjuntura

Les decisions de política econòmica no sempre tenen les mateixes conseqüències, depenen de les expectatives dels subjectes econòmics.

En aquest model hi ha tres variables que el/la professor/a decidirà, amb les quals marcarà la conjuntura: la tendència al consum, les expectatives de beneficis i l'evolució demogràfica.

Aquestes variables són:

Expectatives de beneficis

Expectatives de consum

Creixement vegetatiu

La mecànica de la simulació

Cada període decidireu les vuit variables, les anotareu al Full de decisions i les lliurareu al/la professor/a. Aquest/a, després de gestionar-ho informàticament, us retornarà els resultats de la vostra política econòmica en un nou Full de decisions.

Seguireu aquesta mecànica uns quants períodes en els quals cada país tindrà trajectòries diferents, en funció de les seves decisions.

Quadern d'anàlisi

Totes les dades, càlculs, decisions, representacions gràfiques, comentaris,... els fareu constar en el Quadern d'anàlisi, que esdevindrà una eina pel vostre aprenentatge i, alhora, d'avaluació per al professor.

El Quadern d'anàlisi ha de ser com el diari personal del ministre on haureu d'anotar, en cada moment, les vostres impressions; hi constaran també les errades i la forma en què les solucioneu; no servirà de res si s'omple a posteriori, quan ja no podreu decidir res.

El Quadern d'anàlisi, del qual s'adjunta el disseny, estarà format pels següents apartats:

1. Anàlisi de dades

A cada període fareu els càlculs dels diferents sectors de la vostra economia i, amb aquestes dades, analitzareu la situació del vostre país.

2. Desviacions dels objectius

A partir del segon període, els resultats ja seran responsabilitat vostra. En aquest apartat determinareu quins dels vostres objectius han estat assolits i quins no s'han aconseguit. Mirareu d'analitzar els motius pels quals els resultats han diferit de les vostres previsions.

3. Nous objectius

A partir dels raonaments anteriors, podreu fixar els objectius per al proper període. Haureu de triar quins són els prioritaris perquè, molt sovint, us trobareu que l'assoliment d'un objectiu implicarà la no consecució d'un altre.

4. Mesures de política econòmica

A partir dels objectius definits i de les seves prioritats, en aquest apartat, determinareu les mides concretes que portareu a terme. Quantificareu el valor de les variables i raonareu els efectes que espereu aconseguir amb les vostres decisions.

5. Treball estadístic

Aquesta part del Quadern d'anàlisi la fareu després de finalitzar les decisions. Tindreu les dades d'uns quants períodes i serà el moment d'analitzar en profunditat el que ha passat en l'economia. Aquí ja no es tracta d'analitzar en què es pot millorar el país, sinó de veure què s'ha aconseguit.

Els instruments que fareu servir també seran gràfics i càlculs, que aplicareu sobre les sèries de dades, per valorar l'evolució del vostre país.

MINISTRE

QUADERN D'ANÀlisi		País
Components del grup		Període
Dades	Conjuntura	Comentaris
Dades	Pressupostos de l'Estat	Comentaris
Dades	Sector Exterior	Comentaris
Observacions		

MINISTRE

QUADERN D'ANÀLISI		País
Components del grup.....		Període
Producció i renda		
Dades		Comentaris
Sector monetari		
Dades		Comentaris
Demografia		
Dades		Comentaris
Observacions		

MINISTRE

QUADERN D'ANÀLISI		País
Components del grup.....		Període
Dades	Equilibri general	Comentaris
Dades	_____	Comentaris
Dades	_____	Comentaris
Observacions		

MINISTRE

QUADERN D'ANÀLISI	País
Components del grup.....	Període
Desviacions respecte als objectius	
Objectius pel proper període	
Mesures de Política Econòmica	
Observacions	

QUADERN D'ANÀLISI	País
	Període
Components del grup.....	
Treball estadístic	
Observacions	

M I N I S T R E